

ĐAVOLJA VAROŠ

APARATUS

Konačno će moći da odahne. Tako je bar mislio. Varao se grdno, ali toga tada nije bio svjestan. A da je znao u kakve će ga sve nevolje uvući ova skalamerija, koju je upravo sastavio (po ko zna koji put), razbio bi je u param-parčad, tu, na licu mjesta - možda baš ovim istim čekićem, kojim je njegov stariji brat od ranoga jutra ispravljao bandaš prednjeg točka, iskrivljenog dok se, u jednoj od svojih bravura, biciklom spuštao stepenicama koje iz Gradskog parka vode ka Željezničkoj stanici. "Tako nešto je samo njemu moglo da padne na pamet: preko četiri stotine stepenika, koji se okomito sunovraćuju ka podnožju, i sve to bez ijednog odmorišta. Hvali se da uopšte nije kočio - kad je on u pitanju i to je moguće. I onda, tek što je svanulo, počeo da ispravlja deformisani bandaš, probudivši pola komšiluka, uključujući i mene" pomisli rezignirano Vilson, Vilson Smit, a onda se ponovo usresredi na posao zbog kojega se i našao tu, u garaži.

Aparatus je ponovo sklopljen, ostalo je još samo da ga isproba. Ako ni sad ne bude radio, a teško da će, neće se više zamajavati njime. Ovo je posljednji put. Za nedjelju dana kreće u srednju školu - prošlo je Aparatusovo vrijeme. Gotovo dvije godine je potrošio na njega: sklapajući ga i rasklapajući, mjenjajući raspored kalemova, otpornika i prekidača, povezujući ih iznova i iznova, na uvijek nov, još neisproban način, dodajući nove djelove, izbacujući neke stare - nepotrebne, pa ih ponovo vraćajući. Dobro se sjeća uzbuđenja kad je prvi put isprobao Aparatus, skoro da je bio siguran da će funkcionisati - ali nije. Bio je razočaran; rasklopio ga je, promjenio raspored nekih prekidača, pa pokušao ponovo. Opet ništa. Za te dvije godine ko zna koliko puta je sastavljao i rastavljao Aparatus, probao da li radi, bivao nekad deprimiran, nekad bijesan. Koliko se samo puta zaklinjao da ga više nikad neće ni pogledati. U nekoliko mahova čak ga je, ljut, bacio u kontejner na kraju ulice, te bi se brže-bolje, još prije nego što bi stigao do kuće, vraćao da ga odatle izvadi.

Aparatus nije bio veliki: po širini i dužini za otprilike četvrtinu kraći od obične akt tašne, i nešto malo tanji. S gornje strane je imao ručku, kao i akt tašna, a ispred nje bila je polugica koja se mogla pomjerati naprijed ili nazad. Naprijed - ideš u budućnost, nazad - u prošlost. Kao i uvijek kad je isprobavao ovo svoje čudo tehnike i ovaj put je polugicu prvo pomjerio prema naprijed - i po običaju, ništa se nije desilo, zatim ju je povukao prema nazad - opet ništa, naravno. "E pa, Aparatuse, vrijeme je da se rastanemo ja i ti" reče glasno, obraćajući mu se kao živom biću (često je to činio, i s vremenom sve češće, što je i njega samog počelo da zabrinjava). Nije htio da ga baci (ipak je to bilo, na neki način, njegovo čedo), već ga je uglavio uz desni zid garaže, između očeve kutije za alat i gomile knjiga i časopisa koje je njegov brat prije neki dan donio tu. Ovaj put je bio siguran da nikad više neće rasklopiti Aparatus.

Ta ideja mu se uvrtila u glavu još dok je bio na letnjem raspustu posle završetka šestog razreda

osnovne škole, pet nedjelja pošto je njegov otac poginuo u saobraćajnoj nesreći. Sličnu napravu je vidio u nekome stripu - toga se dobro sjeća. Fascinirala ga je. Nije odmah odlučio da je napravi; tog poduhvata se prihvatio tek kasnije, posle par mjeseci, kad je već bio na sredini prvog polugođa. Ispočetka je o tome samo fantazirao: da odlazi u daleku budućnost u kojoj su interplanetarna putovanja najnormalnija stvar; da se vraća u prošlost u kojoj sreće junake iz nekih davnih vremena; ili da čak odlazi u neku dimenziju u kojoj žive likovi iz novela i stripova koje je donosio kući njegov brat: srednjoškolac, četiri godine stariji od njega, pomalo problematičan tip. Nije on bio loš đak: nikad nije ponavljao razred, niti je ikad bio na popravnom, prolazio je s dobrim ili vrlo dobrim, naročito mu je matematika išla od ruke. Nekada ju je i volio, dok je bio u osnovnoj školi, bio je član matematičke sekcije, išao je na takmičenja, jednom je i osvojio neku nagradu, bio je i dobar šahista. Kasnije, sve mu je to dosadilo, počelo je izostajanje sa časova, da bi se stvorio slobodan prostor za neka druga interesovanja: nekad da bi igrao fudbal tu, u školskom dvorištu; nekad da bi otišao u bioskop (da gleda Đanga ili Tarzana); ili da bi tek tako, bez cilja, lutao po gradu - razgledao izloge, dobacivao djevojkama, sedio kraj fontane gledajući prolaznike. Često se i tukao - bio je strah i trepet čitavog kraja, i mnogo stariji momci su zazirali od njega.

Vilsonu, našem junaku, sasvim je odgovarala takva bratovljeva reputacija - niko nije smio da ga takne, a ni on, budući pristojan i miroljubiv po prirodi, nije nikoga dirao. Što se tiče škole - bio je odličan đak, najbolji. Nije on imao nekakve velike ambicije, niti ga je škola naročito interesovala, naprotiv, svi predmeti su mu bili dosadni, svi redom: od fizičkog i muzičkog, do srpskog i matematike. Ipak, redovno je radio domaće zadatke, nije izostajao sa časova, nije pravio probleme, dobijao je samo pohvale. Jednostavno, shvatio je da bolje prolazi kao dobar đak, da mu je tako lakše - pokažeš im petice i ostave te na miru. Svi misle da si vrijedan i pametan dečko, primjer za ugled, budući stub zajednice. Nisu ga nikad pitali gdje ide, šta radi, s kim se druži, kako provodi vrijeme kad nije u školi ili kad ne uči. A on je učio jako malo (njegovu to nisu znali), skoro da mu je dovoljno bilo samo ono što bi upamtio na časovima, te je imao slobodnog vremena na pretek. Roditeljima, koji su oboje radili, glavna preokupacija bio je njihov stariji sin - Lado. Stalno su ga držali na oku, pričali o njemu kad nije kući, raspravljali se s njime kad jeste. Vilson, *dobro dijete*, nije bio izvor njihovih sumnji i briga, što je bilo upravo ono što je ovaj i htio - više je dobijao nego što je gubio na taj način. Želio je da tako i ostane. Bio je za *status quo*.

Radoznao kao pas, volio je da njuška kad god bi mu se za to ukazala prilika - bilo je to jače od njega. Soba njegovog starijeg brata naročito ga je privlačila; svačega je tu bilo: stripova i avanturističkih romana (*Nikad Robom, Modesti Blejz, Dok Holidej...*), sportskih žurnala i časopisa (*Sport, Tempo, Fleks*), bila je tu i kutija kondoma (još ne raspakovana), i na dnu fioke, ispod gomile školskih udžbenika, skriven *skakavac* (još ne upotrijebljen?). Nikada nije cinkario, ni po koju cijenu, tog pravila se držao kao božije zapovjesti: šta god vidio, šta god čuo, zadržavao je za sebe - čutao je kao zaliven, uvijek. Bilo koju tajnu si mogao da mu povjeriš, nikad je neće otkriti, ni za živu glavu - u to si mogao biti siguran. Znao je to i njegov brat, zato ga je i tolerisao, inače ne bi. Znao je on da Vilson ulazi u njegovu sobu, pretura po fiokama, uzima stripove, isprobava bokserske rukavice. Znao je i da je pronašao *skakavac* (pritisnuo je dugme da vidi kako radi, oštrica je izletjela, ali nije umio da je vrati, ostavio ga je na isto mjesto u fioci na kojem ga je i našao, vjerujući valjda, da Lado neće ništa primjetiti). Sve ga je to po malo nerviralo, ali je znao da tu nema pomoći - njegov mlađi brat je uvijek takav bio, i

vjerovatno će uvijek takav i biti, tu se ništa nije moglo uraditi, bila je to viša sila.

Nadao se Lado da će jednom već otići odatle, u Ameriku možda, ili u Brazil, što dalje od njih: od malog njuškala, od stare, od učmalog gradića i skučenih ljudi koji su u njemu živjeli. To mu je bio san - što dalje od svih. Za sad je morao da ih trpi (*strpljen spašen* - tako kaže narodna mudrost, a narod zna šta priča). Sve manje vremena je provodio kod kuće, naročito odkad je otac poginuo. Navratio bi posle časova, samo da pojedje nešto i da se otrese ispresavijane i išarane sveščice, koja je, uz olovku, bila jedini rekvizit koji je nosio u školu. Zatim bi odlazio u bioskop, ili na stadion, ili bi satima lutao ulicama, tek tako, s rukama u džepovima, hodajući polako - nogu pred nogu, kao neko ko ima samo jedan problem u životu - kako da ubije višak vremena. Ponekad je bio sam, a ponekad, i sve češće, u društvu Mija Džambasa, doskorašnjeg štićenika popravnog doma, iz kojega je - ako je vjerovati onome što je napisano - izašao kao preporođen, postavši zrela i odgovorna ličnost, koja je svesna svojih prava (ali i obaveza koje uz njih idu). Majka nije znala za ovog Ladovog novog, sazrelog i preporođenog, drugara (inače bi doživjela nervni slom); Vilson je znao (kao i uvijek, držeći se svog zlatnog pravila, bio je nijem kao mumija). Pratio bi ih ponekad (i takvim je aktivnostima bio sklon naš junak), znao je da oni ne rade ništa loše, osim što besciljno lutaju po gradu, i što po nekad oprobaju snagu s tipovima slične prirode. Nekoliko puta mu je padalo na pamet da porazgovara sa Lodom, da proba da ga ubjedi da nađe neki smisleniji način da potroši slobodno vrijeme, da pokuša da ga odvrti od druženja s Džambasom. Znao je da ne vrijedi: Lado nikad nikoga nije slušao, ni staroga nije slušao dok je ovaj bio živ. Takav je Lado bio: kad nešto naumi da uradi - uradiće, kad da riječ - održaće je, ako nekoga zavoli - neće ga prodati, pa makar glava letjela. I kad se tukao, to je najčešće bilo da zaštiti slabije drugove, ili zbog Partizana kome je loše išlo tih godina. Džeparca nije imao mnogo, ali to što je imao nikada nije trošio sam: ili s drugovima u poslastičarnici kraj škole, ili s Džambasom u gradu, ili bi Vilsona izveo u bioskop. Kupovao bi mu ponekad i neke od stvarčica potrebnih za njegovu vremensku mašinu: lemilicu mu je on kupio, i komplet inbus ključeva, i *motocange*. I to ime, Aparatus, Lado mu je dao, kad mu ga je Vilson prvi put pokazao: "Pusti odlazak u prošlost ili budućnost, Vilson, može li taj tvoj *aparatus* da nas nekako prebaci do Brazila, to bi bila prava stvar: da igramo sambu na Kopakabani, da gledamo Pelea na Marakani, ili da plovimo parobrodom uz Amazon."

Kad je završio srednju školu Lado krenu na utakmicu u Beograd, na okršaj Vječitih rivala. Krenuo je vozom, sam. Kao i uvijek nije kupio kartu, išao je na to da se prošvercuje, i to mu je uvijek uspjevalo. Pošto je izmanevrisao konduktera, našao je prazno mjesto u jednom kupeu. Tu su, osim starijeg bračnog para koji je sišao s voza na nekoj od usputnih stanica, bila i dva brata blizanca, mladići njegovih godina, navijači Zvezde, koji su takođe išli na utakmicu. Bili su to pristojni momci, koji su, kao i Lado, tek završili srednju školu, i položivši prijemne ispite na fakultetu, odlučili da sebe počaste odlaskom na Veliki derbi. Društveni i razgovorljivi, brzo su s Lodom našli zajednički jezik. Već su se približavali Beogradu, kad u hodnik hrupi grupa pijanih, vjerovatno i drogiranih, budala. Da li su ušli na nekoj od prethodnih stanica, ili su došli iz drugog vagona, ili pravo iz bifea - niko od putnika u kupeu to nije vidio. Upadljivi, klovnovskih frizura i načina oblačenja, s desetinama alkica provučenih kroz sve djelove glave bili su, u to nije bilo ni najmanje sumnje, pripadnici nekog (nemojte me pitati kojeg) alternativnog kulturnog pokreta - ovih dana i oni, kao uostalom i mnogi drugi marginalci, spadaju u ugrožene vrste, koje kao takve žele da imaju veća prava nego mi, obični smrtnici, koji smo, sticajem (ne)srećnih okolnosti ostali normalni. Sporazumjevali su se isključivo nedovršenim rečenicama, u kojima je uvijek figurirala

neka od psovki iz njihovog zadivljujuće širokog repertoara. Vremenom - da li zato što im je alkohol sve više udarao u glavu, ili zbog toga što se voz već približavao stanici, pa su računali da će lako da *uhvate tutanj* ako ustreba - postajali su sve agresivniji i drskiji: sve jače su galamili, broj psovki je počeo da se povećava geometrijskom progresijom, a pesnicama i nogama na kojima su imali čizme optočene metalnim nitnama počeli su da nemilice udaraju po prozorima i zidovima vagona. A onda je jedan od njih otvorio vrata Ladovog kupea. Smrdio je na jeftin konjak.

- Ša je, ljakse, idete na dbalfu - zakrešta svračijim glasom gledajući u jednog od braće koji je sjedio kraj vrata.

- Da, idemo na fudbal - odgovori ovaj mirno, ignorišući uvredu. Primitivcu to, međutim, dade hrabrost. Pruži ruku, uhvati ga za rukav košulje i počeo da ga cima iz sve snage s namjerom, kako je izgledalo, da ga izvuče iz kupea.

- Đido mova, đido mova - ponovio je nekoliko puta ovu, normalnim ljudima, nerazumljivu frazu.

- Šta je s tobom čovječe božiji, ostavi dečka na miru - odluči da interveniše Lado.

- Dije vnago, piglu tenkre - odgovori mu alternativac, pun bijesa što se neko usudio da mu se suprotstavi. Ipak, prestade da cima svoju nesuđenu žrtvu i uhvati ručku od vrata kupea kao da je htio da ih zatvori. Možda bi ih zaista i zatvorio, i možda bi se sve na tome završilo, a možda i ne bi, da se u tom trenutku nije umješalo smiješno stvorenje u narandžasto ofarbane kose, za koje se kasnije ispostavilo da je njegova djevojka.

- Šipu racku, šipu racku - zavrišta stvor gledajući Lada preko ramena svog momka. A ovaj zakorači lijevom nogom u kupe - da li je to od početka planirao, ili ga je vrisak njegove dragane podstakao - i krvnički zamahnu desnom nogom prema Ladovoj glavi. Ovaj kao da je to i očekivao, malo se izvi unazad, i kada je noga bila u najvišoj tački, čizmu koja mu je prošla tik pored glave uhvati odozdo za petu i malo je podiže na gore - sve to ne ustajući sa sjedišta. Siledžija izgubi ravnotežu i stropošta se rušeći sa sobom i izabranicu svoga srca koja je stajala iza njega.

- Piglu tenkre, piglu tenkre - kudila ga je ova dok se koprcala da se izvuče ispod njega i ustane, što nije bilo jednostavno u malom prostoru hodnika vagona. Ubrzo zatim čitavo društvanje, pozdravivši se sočnim psovkaama sa putnicima iz kupea, ode u neki drugi vagon da nađu, možda, neke druge žrtve.

- Od jednog udarca padoše dvije muve - reče Lado smijući se, priđe vratima i zatvori ih, vjerujući da je epizoda kultur-alternovac završena. Nije bila. Voz je već usporavao ulazeći u stanicu kada se vrata grubo otvoriše i na njima se ukaza poznati i ne-dragi lik iza kojega je provirivala njegova ružnjikava i histerična ženka. U ruci je imao čelični bokser s četiri metalne kuglice na mjestu čukljeva. I odmah s vrata, ne ulazeći u kupe, udari dva puta u slepočnicu blizanca kojega je ranije bio vukao za košulju, okrenu se i pobježe. Za njim izgubi i njegova dragana. Sve se to desilo tako brzo da Lado nije uspio ni da se pomjeri s mjesta. Malo zatim stigao je i drugi brat koji je u međuvremenu bio u toaletu. Gledao je krvavi prizor ne vjerujući očima. Čim je voz stao, momka koji je bio bez svijesti iznesoše napolje, položiše ga na klupu i rekoše kondukeru šta se desilo. Stigla je hitna pomoć, a zatim i milicija. Nesretnik je umro u bolnici, dva dana kasnije, ne dolazeći svijesti. Ubicu su uhapsili još istog dana. Onako pijan i unezveren, iskočio je iz voza dok je ovaj ulazio u stanicu i tresnuvši o betonski peron slomio vilicu. Zvali su ambulantu, a ovi policiju. Lako su sabrali dva i dva.

Poslaše Lada na robiju. Nije mnogo pomoglo svjedočenje brata ubijenog, jer nije bio tu kada se događaj odigrao. Histeruša, inače ćerka lokalnog guzonje, svjedočila je protiv Lada optužujući

ga za nasilničko ponašanje prema njoj i njenom momku, koji je i sam bio neki tatin sin. Tad joj se, kad je čula presudu, možda prvi i jedini put u životu, na licu pojavio osmijeh (koji je nije činio ni malo privlačnijom; naprotiv). I kad smo već kod nje: njena ružnoća, Lado je to primjetio tokom suđenja, nije toliko dolazila od samih crta njenoga lica, već više od nekog unutrašnjeg bijesa koji joj je na takav način nagrđivao lik da je čovjek s mučninom odvrćao pogled od njega.

- Motiv ubistva bila je pljačka - zaključi mudro sudija, provjereni partijski kadar, a da mu ni glas nije zadrhtao. Nije ni pocrvenio (to se podrazumjeva). Lado, koji je tad već bio punoletan, dobio je petnaest godina robije. Nije ih odležao.

Kako je pobjegao ostalo je i do danas nejasno. Da li je imao saučesnika u zatvoru? Jeli mu pomogao neko spolja? Džambas možda? Nikada se nije saznalo gdje je otišao. Da li je još uvijek u zemlji, i živi pod nekim drugim imenom? Da li se domogao inostranstva? Da nije sad možda u Brazilu, na Kopakabani? To mu je Vilson od sveg srca želio. Često bi otvarao atlas i dugo gledao kartu ove daleke zemlje. Znao je napamet imena svih većih gradova, rijeka, planina; znao je imena fudbalskih klubova i fudbalera. Često bi se gledajući mapu zapitao šta radi Lado baš u ovom momentu: možda je upravo sad na Marakani, ili na plaži igra sambu s nekom crnkinjom, ili možda plovi uz Amazon. Godinama pošto je Lado nestao, kad god bi na televiziji prikazivali scene s Karnevala, Vilson se uspinjao neće li u toj uzavraloj gomili ugledati i Lada. Čak mu se jednom i učinilo da ga je zaista vidio, kao da ga je za kratko, za sekund samo, kamera uhvatila.

Mnogo puta su inspektori dolazila u njihovu kuću: pitali su ih da nisu saznali nešto o Ladu, da nije, možda, dolazio, ili se javljao, da im nije Džambas rekao nešto o njemu. Oni su mu uvijek govorili istinu: nije se javljao, ne znaju gdje je, a voljeli bi da znaju. Džambasa je često sretao po gradu, jednom prilikom, pola godine posle Ladovog nestanka pitao ga je da ne zna nešto o njegovom bratu.

- Ne znam ništa - reče mu ovaj - ali siguran sam da je dobro. Ne brini, javiće se on kad dođe vrijeme.

Džambas je još neko vrijeme nastavio po starom, lenčario, tukao se, pio po kafanama, a onda se, kažu, opametio: završio je večernji kurs za mašin-bravara, zaposlio se u nekoj fabrici, oženio se. Postao je, kako se to kaže, drugi čovjek. Na starog Džambasa podsjećao je još jedino slomljen nos - uspomena iz Doma.

Vilson nije vidio Lada nikada više. Sudiju jeste - na televiziji, sve učestalije i sve duže. Slušao ga je kako mrtav ozbiljan drži govore u kojima je podsjećao: na herojsku prošlost (čiji je i on dio), na velika djela (koja su i njegova zasluga), na svjetlu budućnost (koju nam, između ostalih, i on gradi). Fleksibilan i fluidan, kakav je od malena bio, lako se, kad je za to došlo vrijeme, pretočio se u neke druge boje. I ponovo on laje (ali sad za druge gazde), i ne prođe dan da ne ospe paljbu po tamo nekim komunistima, staljinistima, lenjinistima... i trese mu se glas (od pravedničkog gnijeva) dok priča o kršenju ljudskih prava u zemljama kojima vladaju neki zli ljudi, a ne vidi nevolje svojih sunarodnika - kojima je i sam doprinio - koji u najbližem okruženju (u takozvanoj Jugosferi) žive u getoima, u kakvima čak ni južnoafrički crnci nikada nisu živjeli. Zaključak: ostao je đubre do kraja. Kada je Vilson krenuo na fakultet, počeo je da viđa i Histerušu ponekad u studentskoj menzi - prepoznao ju je po zrikavim očima, drugačije ne bi - sva se transformisala: promjenila je i način govora i način oblačenja, povadila je čiode i alkice iz glave, čak je i njena

nekada narandžasta kosa sada iamlu neku, valjda u skladu s vremenom, ispranu pacovsko-sivu boju. Postala je istaknuti partijski aktivista, asistent na fakultetu političkih nauka, ostrašćeni trockista-samoupravljač, pristalica ideje da ocjene u školama i na fakultetima ne treba dodjeljivati samo na osnovu znanja, već da valja i druge faktore uzimati u obzir. Na pitanje studenata koji su ti drugi faktori, odgovarala bi "Zavisi od slučaja do slučaja, nisu uvijek isti". Vidjelo se da će daleko dogurati. Za utjehu, ubicu-alternativca nije više nikad vidio, niti je išta čuo o njemu. I nadao se da neće. Ta želja mu je bila ispunjena.

BAŠ-ČELIK

I dok mu je majka bila živa nije često posjećivao svoje rodno mjesto, a posle njene smrti odlazio je tamo još ređe. Od kad se odselio iz zemlje ovo mu je bilo tek treći put da je došao da vidi porodičnu kuću. Prodao bi je da je mogao, ali nije: zato je bila potrebna bratovljeva saglasnost sa kojim već godinama nije bio u kontaktu - nije imao pojma ni gdje je, ni kako bi ga našao. Da li je uopšte živ? I ako jeste, da li je na slobodi? Da se nije možda obogatio? Ili je postao običan, porodičan, čovjek koji svakog dana ide na posao, subotom vodi djecu u zabavni park, kupuje ženi cvijeće i bombonjeru na godišnjicu braka? S Lodom se nikada ne zna, ipak, takvog nije mogao da ga zamisli. Nekoliko puta je pokušavao da ga nađe preko detektivskih agencija: u Americi, Australiji, Evropi, Brazilu... Nigdje ga nije bilo, ni najmanjeg targa od njega, kao da je u zemlju propao. "Nije ni čudo, sigurno je ilegalno ušao u ko zna koju zemlju, i sad živi pod bog zna kojim imenom. Da mi je samo znati čime li se bavi?" često bi Vilson razmišljao o svom bratu. Sve te godine bio je čvrsto ubjeđen da je on živ.

Dogovorio se s jednim komšijom da ovaj vodi računa o kući dok je on odsutan: da je ponekad provjetrava, da pazi da negdje ne prokišnja, da pokosi travu u dvorištu s vremena na vrijeme, tek toliko da kuća potpuno ne propadne, i ne počne da liči na ruglo. Kada je dolazio samo bi je obišao, ocijenio da li je vrijeme za krečenje, provjerio da li su vrata i prozori dobro zatvoreni, pogledao u kakvom je stanju ograda. A u samu kuću ušao bi samo na kratko. Prošao bi kroz dnevni boravak, s vrata pogledao svaku od spavaćih soba, ne ulazeći u njih, bacio pogled na kuhinju i kupatilo, malko duže ga zadržavajući na ventilima i slavinama, i uvjerivši se da je sve u redu, odmah zatim izlazio zaključavši obadvije brave za sobom. A vrata od garaže u kojoj je nekada konstruisao svoj Aparatus, za sve te godine ni jednom nije otvorio. Nije on zaboravio Aparatus, nikada: svaki put kada bi, obilazeći kuću i dvorište, prolazio tuda, kraj svoje nekadašnje radionice sjetio bi se sati i sati provedenih kraj radnoga stola, nagnut nad ovim svojim nesuđenim čudom tehnike; pamtio je još uvijek kako bi pun nade povlačio polugicu očekujući da će sprava ovaj put proraditi; sjećao se bezbrojnih razočarenja, ljutnji, zaklinjanja da će odustati od čitavog posla, da više nikad neće ni pogledati tu smiješnu skalameriju; sjetio bi se bezbrojnih ponovnih počinjanja čim bi mu na pamet pala neka nova ideja, još neisprobana.

"Ipak, nije to bilo vrijeme potrošeno uzalud" razmišljao je u sebi "da nije bilo Aparatusa, sumnjam da bih se ikad zainteresovao za tehniku, ne bih ni otišao da studiram, možda ne bih nikada ni napustio zemlju. Ko zna kakav bih život živio?" pitao se dok je stajao ispred vrata, već prilično oronule, garaže, razmišljajući da li da uđe ili ne. "Možda bih bio zadovoljniji i srećniji? Ili bih bio neki pijanac i skitnica? Ili bih možda i ja nestao negdje bez traga i glasa kao i Lado. Šta li je stvarno s tim čovjekom?" Zapita se ponovo, i dođe mu da se zaplače. Sjetio se i Brazila, i

bratovljeve želje da prošeta Kopakabanom, da ode na karneval u Rio. "Možda on stvarno sad tamo živi? Zašto im se nikada nije javio? Šta li bi bilo s njim da se nije desila ona farsa od suđenja? Možda bi on sad živio u ovoj kući? Imao bih kod koga da dođem u goste. Vjerovatno bih ostajao po nekoliko dana u gradu, ili po nedjelju ili dvije. Ovako, dođem ujutru, i to ne baš rano, vratim se već popodne."

Ranije bi svraćao kod Džambasa da popiju po kafu i rakiju. Otkad je ovaj poginuo na ratištu više ne odlazi ni tamo. "Sigurno su mu djeca već velika? Kako li žive? Kakvi su đaci? Svратиću do njih sledeći put kad dođem." A onda se sjeti i Histeruše, i to već drugi put toga dana, a davno ju je bio zaboravio. Dok je tog jutra prolazio pored trafike na autobuskoj stanici, pažnju mu je privuče neprijatan lik koji je sa naslovne strane nekog časopisa, kako je izgledalo, buljio parvo u njega. "Šta li je ovo" pomisli "nekad su nam se sa naslovnih starnica osmjevivale plavuše ili crнке... a vidi ovo stvorenje, gleda nas kao da hoće da nas sve proždere. Kao da je ono mitsko biće, Kerber, koje čuva ulaz u Had. Puna je bijesa, nije teško zaključiti. I ja bih bio, vjerovatno, kad bih imao takvu njušku, bio bih možda i gori, ne treba joj se čuditi" tako je razmišljao Vilson, a onda ga njena narandžasta kosa podsjeti na Histerušu. Zagleda se malo pažljivije u sliku i shvati da je to zaista ona. Zbabila se već, iako nije bila mnogo starija od njega. Koža joj bijaše gruba, blijeda, kao sparušena; podsjeti ga na očerupanu kokošku. "Opet se farba u narandžasto? Zato je i nisam odmah prepoznao. Možda ovo i nije ona? Možda joj je ovo majka? Ili starija sestra, ako je ima?" pomisli i zaintrigiran priđe trafici i kupi časopis, da vidi o čemu to ona priča, kakve su te ideje za koje se sad zalaže. Da li je ostala na pozicijama samoupravnog socijalizma, socijalizma s humanim (Kardeljevim) likom, ili je, što je najvjerovatnije, promjenila svirku. Imao je vremena da pročita njen članak dok ga je taksi vozio prema kući. Bio je u pravu - promjenila je svirku, sada gudi neke druge note. Časopisa se otarasio čim je izašao iz taksija ubacivši ga u prvu korpu za smeće na koju je naišao. Ne samo zbog njenog članka - nikada nije čitao ni časopise, ni dnevne novine, niti je slušao vijesti. Vjerovao je da na taj način čovjek bolje zna šta se dešava, jer mediji, snabdijevajući ih gomilom naoko nepovezanih i fragmentiranih informacija, onemogućavaju svojim potrošačima da vide pravu sliku stvarnosti. Čovjek misli da je dobro informisan, a u stvari je predmet manipulacije, jer se ti fragmenti, kao u slagalici, povezuju na takav način da se u glavama čitalaca, slušalaca i gledalaca stvara predstava koja ne mora imati nikakve veze sa stvarnošću. "Zbog toga moja nepismena tetka - koja je čitavog života živjela u istom selu, i kojoj je najdalje putovanje u životu bilo do obližnjeg gradića na pazarni dan - vrlo često donosi pronicljivije zaključke nego mnogi svjetski ljudi, širokog obrazovanja, koje poznajem."

Tako je razmišljao naš junak dok je stajao u dvorištu, ispred vrata svoje nekadašnje radionice. Iz svežnja koji je držao u ruci, lako izdvoji ključ od garaže. Među gomilom raznoraznih ključeva (od kojih za većinu nije ni znao od čega su) imao bi muke da pronađe onaj od kapije, ili od kućnih vrata, ali ovaj, od garaže, lako je prepoznao. I sad, posle toliko godina, odluči da uđe i pogleda još jednom Aparatus. Odmah ga je našao: bio je na istom onom mjestu, kraj kutije za alat, gdje ga je prije mnogo godina ostavio. Dugo mu je trebalo da ga koliko-toliko očisti nekim starim džemperom koji je i sam bio pun prašine. "Aparatus" reče glasno sam sebi dok je s osmjehom gledao ovo svoje sokoćalo, kako ga je ponekad u šali nazivao. I tog trenutka odluči da ga ponese sa sobom, tek tako, kao uspomenu možda, ni sam nije znao zašto.

Zaključa garažu i kapiju, pozdravi se s komšijom, i umjesto da krene ka susjednoj, prometnijoj,

ulici i tu sačeka taksi, odluči da pođe u suprotnom pravcu, prema stazi koja je, prolazeći kraj davno zatvorene fabrike metalnih odlivaka, vodila prema rječici koja je tekla nekoliko stotina metara odatle. Lako nađe put do drvenog mostića, a nije ni čudo, toliko je puta prolazio njime, te prešavši ga, krenu kroz šumu koja se nalazila s druge strane obale. "Dobro će mi doći da malo protegnem noge, a i da se nadišem čistog vazduha. Nasedjeću se sutra čitavi dan u avionu. Ako se dobro sjećam neće mi trebati više od davdeset minuta do autobuske" reče u sebi, i s Aparatusom u ruci zaputi se puteljkom koji je se mosta lagano savijao u lijevo, vodio u pravcu sjevero-istoka i izlazio na magistralu, a odatle nije bilo više od dvesta metara do stanice. Aparatus nije bio težak, ipak se pokaja što ga je ponio sa sobom: "Šta će mi na kraju krajeva, samo da skuplja prašinu, držaću ga neko vrijeme a onda će završiti u kontejneru, bolje da sam ga ostavio tamo gdje je do sada bio." Kasno je sada bilo da ga nosi nazad u garažu, a da ga ostavi tek tako u šumi nije htio. "Šta je, tu je" reče u sebi "sad ga odnesi u stan, a posle vidi šta ćeš s njim." Pogled mu pade na ručicu aparatusa, povuče je prema sebi, i kao da bi pomalo iznenađen kad vidje da se ništa ne desi. "Ti kao da si mislio da će proradi" reče u sebi, nasmijavši se.

Nastavio je da korača kroz šumu, bez žurbe i dobro raspoložen. Nije pogledao na sat kada je krenuo, ali bio je siguran da je prošlo već mnogo više od dvadeset minuta koliko je očekivao da će mu trebati da stigne do stanice. "Prošlo je već čitavih pola sata, rekao bih, nije valjda da sam zalutao, ne može biti, ovo je ona ista staza, siguran sam u to, znam je dobro. Mlađi sam onda bio, lakši, agilniji, u boljoj kondiciji, manje vremena mi je trebalo da stignem do magistrale", zaključio i bezbrižno nastavi da ide u istom pravcu. Ipak, bilo je tu nečega što nije bilo u redu, nečega što nije mogao da definiše. Postalo je nešto tamnije u šumi, jedva primjetno, samo za nijansu. "Normalno" pomisli, "prošlo je već pet popodne, šta tu ima da me čudi. Mada ova gusta tmina ne izgleda kao obični sumrak, kao da je u pitanju neka prljava magla, teška i nepomična." Ali nije ta neobična pomrčina bila ono što mu nije davalo mira, već nešto drugo, neki osjećaj da se sve promjenilo, kao da to više nije ono isto mjesto - a bilo je. Ista borova šuma, potpuno ista, čak je i prilično široka i ne toliko krivudava staza kojom je koračao bila ista ona staza od ranije, kakva je uvijek bila, kakvu je znao još od djetinjstva. Sve je bilo kao i uvijek, a opet nije. A onda je primjetio još nešto: nije bilo nikakvog zvuka, potpuna je tišina. Osim kukavice koja bi se glasnila po nekad, ništa se drugo nije čulo, čak ni šuštanje lišća, ni cvrkut drugih ptica, čak ni zvuci sa magistrale, koja bi već trebala da bude jako blizu, nisu dopirali do njega. Nije čuo čak ni bat sopstvenih koraka. "Neobično" reče u sebi, sve više se čudeći, ali znao je da čak ni ta tišina nije bilo ono što ga je uznemiravalo, već nešto neodređeno, nejasno, nešto zastrašujuće. A onda je shvatio šta je u pitanju, odjednom, u djeliću sekunde; sav se naelektrisao: "Radi! Aparatus radi!" ote mu se iz grla. U potpunoj tišini svoj glas dobro je čuo. Aparatus konačno funkcioniše, bio je siguran u to. Sve se odigralo za treptaj oka: nije prošao kroz nekakav vremenski vrtlog, nisu mu pred očima prolazili vjekovi i milenijumi, nije izgubio svijest da bi zatim došao k sebi na nekom nepoznatom mjestu. Sve se desilo u hodu: jednog momenta išao je poznatom stazom prema magistrali, a već sledećeg bio je na toj istoj stazi, na tom istom mjestu, ali u ko zna kom vremenu. Znao je da ne sanja, znao je da se to stvarno dešava, znao je da Aparatus konačno radi. Ovoga puta bio je siguran u to.

Nastavi da ide u istom pravcu, kad posle svega stotinak koraka, začu neki glas: Putniče! Putniče namjerniče!" zovnu ga taj glas. Znao je da baš njega doziva. Nije mogao odmah da ocjeni odakle dolazi. "Putniče!" začu opet isti glas. Dolazio je sa strane, desno od njega. Side sa staze i krenu u tom pravcu. Glas se više nije čuo, nije ni bilo potrebe, znao je kuda da ide. Nije dugo koračao,

svoga četiri ili pet minuta, a onda na stotinak metara ispred sebe ugleda, kao izniklu iz zemlje, ogromnu stijenu. A za nju okovanog čovjeka - grdosiju. Teški gvozdeni okovi oko vrata, oko nogu i oko ruku držali su ga prikovanog za gromadu. Tek kad mu se još malo približio shvatio je koliki je ovaj tip. Ne sjeća se da je ikada u životu vidio tako krupnog čovjeka, ni blizu. Ni Vilson nije bio mali ali ovaj je bio pravi div. Čovjek nije ništa govorio, samo je stajao tako okovan gledajući Vilsona pravo u oči. Svakome bi izgledao zastrašujuće. Ipak, naš junak nije imao nikakvog straha od njega, ne samo zato što je ovaj bio okovan i očigledno nemoćan, već je nekako imao osjećaj da ovo nije loš čovjek. I, kao da ga je znao odnekud, a bio je siguran da ga nikad nije vidio; da ga je vidio zapamtio bi ga sigurno, takvo nešto se ne zaboravlja. A i div je njega gledao kao da se već znaju.

Nedaleko od mjesta gdje je ovaj kolos bio vezan, iz podnožja stijene, izbijao je izvor. A kraj izvora nalazio se bokal od pečene gline: star, iskrzanih ivica i polomljene ručke, a ostavljao je utisak, da i kad je bio potpuno nov nije mnogo bolje izgledao, kao da ga je izradio neki grnčar amater, početnik.

- Daj mi jedan bokal vode - reče mu grdosija, mirnim, dubokim glasom u kome nije bilo ni prijetnje, ni molbe.

- Zašto bih ti ga dao, čovječe? I zbog čega su te okovali? Mora da si nešto gadno zgriješio? - odgovori mu Vilson.

- Daj mi jedan bokal vode, i pokloniću ti jedan život - reče ovaj.

"Čudnog li mjesta, i čudnog čovjeka," pomisli naš drugar, "mora da je veliko zlo učinio, te ga ovako okovaše". Ipak, uze bokal, napuni ga vodom sa izvora i prinese ga divovim usnama. Kako ga ovaj ispi, pukoše mu okovi oko vrata.

- Daj mi još jedan bokal vode, pokloniću ti još jedan život - reče sad.

- Ja sam već imao jedan život, i sa onim jednim što si mi ga maloprije poklonio imam dva. Šta će mi treći. Ne treba mi - reče Vilson smijući se. Napuni ponovo bokal i prinese ga kolosovim usnama. Kako ovaj ispi i drugi bokal, popucaše mu i okovi na nogama.

- Daj mi sad još jedan bokal, ne bilo ti teško - reče grdosija, i prvi put mu se pojavi osmijeh na licu, kao da ga sve ovo zabavlja, kao da je osjetio nelagodnost koja je počela da obuzima Vilsona. A ovaj je ovako rezonovao: "Ako mu dam još jedan bokal, popucaće mu i okovi na rukama, a onda je slobodan. I ko zna šta će uraditi, nisu njega bez razloga u lance vezali. Da nije neki terorista, vjerski fanatik ili lijevi anarhista? Možda je haker ili homofob?" Posle par trenutaka promišljanja odluči ipak napuni još jedan bokal vode, no, i prije nego što ga prinese divovim usnama ovome popucaše i okovi oko ruku. Bio je slobodan.

- Dovoljan je bio i jedan bokal, no htjedoh da te iskušam, da vidim kakav si čovjek, može li ti se vjerovati - reče div smijući se. Tri života si zaradio danas, napravio si dobar posao, kako bi se to reklo ovih dana. No mi ne reče, neznana deližo, kako ti je ime?

- Ja se zovem Vilson, Vilson Smit. A kako se ti zoveš?

- Ja se zovem Baš-Čelik.

"Baš-Čelik" pomisli Vilson "ovo je još gore nego što sam mislio. Da možda, ipak, ne sanjam? Mada, ovaj stvarno i izgleda kao Baš-Čelik."

- Ne reče mi zašto su te okovali, šta si to uradio?

- Branio sam zemlju od Đavla. Uhvatiše me na spavanju. Izdade me Miki Maus, kod koga sam rujno vino pio, rujno vino pio u potaji: usu mi nešto u pehar, zaspah, a kad se probudih bijah već zakovan za stijenu.

- I otkad si tako zakovan?

- Otkad budale vladaju svijetom, od tad.

"Zakovan bio za stijenu? Brani zemlju od Đavla? Izdao ga Miki Maus? Možda mu, ipak, nisam trebao davati vode, ko zna šta sve ovakvom ludaku može pasti na pamet?" tako je razmišljao junak ove priče, mada je znao da je pravilno postupio što je oslobodio ovoga diva.

- I sve do sad ne nađe se niko da ti da bokal vode? Prolazi li iko ovim putem?

- Miki Maus, kad god ide u Đavolje dvore.

- I on ti, naravno, ne bi pomogao, inače te ne bi izdao?

- Umiješ da logično razmišljaš, Vilsone - reče Baš-Čelik smijući se.

"Sam, ovdje u šumi, sa ovakvim ludakom, kao ništa mogao bi vrat da mi slomi, nezdrave su ovakve situacije" mislio je Vilson, posmatrajući krajičkom oka svog sagovornika. Čudo, nije ga se nimalo bojao, i nije mogao da objasni zašto ima takvo povjerenje u ovoga džina, koji je, izgleda, dobro udaren u glavu.

- A prolazi li još ko ovuda osim Miki Mausea?

- Nema ti ovdje nikoga Vilsone, sem Đavla, Mikija i mene. A evo, sad si nam stigao i ti, moja uzdanice.

- Ne uzdaj se mnogo u mene, Baš-Čeliče, ja sam ovdje samo na kratko, u prolazu. Nego, reci mi, šta sad namjeravaš da radiš? Da se sakriješ negdje? Ili da se opet boriš sa Đavlom?

- Nemaš ovdje gdje da se sakriješ. Đaval već zna da sam na slobodi, zna i ko mi je pomogao da se oslobodim. Znao je on već odavno da ti treba da dođeš, još prije nego što si stigao, a znao sam i ja.

- Pa kako ćeš se boriti sa Đavlom? Koliko vidim i bez svijetlog oružja si ostao?

- Ti ćeš se boriti. Ti imaš svijetlo oružje.

- Ja da se borim? Ne pada mi na pamet. Rekao sam ti, već: ja sam ovdje samo privremeno, na kratko, u prolazu. Uostalom, kako ću ga ja savladati, kad čak ni ti nijesi mogao? Izgleda mi teško izvodljivo, da ti pravo kažem. Nijesam ti ja vičan borbi, Baš-Čeliče, nikada se nisam tukao, ne znam borilačke vještine, a nemam ni oružje. Ovo u ruci što nosim, ova skalamerija - Aparatus, ima neku sasvim drugu svrhu, nije to oružje, ako si na to mislio.

- Znam ja šta je to. To te je i dovelo ovdje, taj Aparatus, kako ga ti zoveš.

"Možda će ovaj manijak da me stvarno uvali u probleme. Ko zna ko je taj Đaval, ako uopšte postoji, vjerovatno neki ludak, kao i ovaj moj novi poznanik. Nadam se samo da nije i on neka grdosija poput ovog, Baš-Čelika, kako reče da se zove. Sve manje mi se dopada ova situacija. Aparatus je tu, to je važno, u svakom momentu mogu povući ručicu i otići odavde, ako bude potrebno. A biće. A šta ako ne bude više radio? Šta ako ostanem zauvijek ovdje, s Baš-Čelikom i Miki Mausom? I Đavlom? Šta ako zaista naletimo na njega? Šta ako budem morao da se bijem s njim? S Đavlom." Sumorne misli počеше da obuzimaju našeg junaka (a od skoro Baš-Čelikovog pulena) i strah poče da mu se uvlači u kosti. Ipak, ne htjede još da ode: "Toliko vremena si potrošio na Aparatus... a sad tek što je proradio, već hoćeš da bježiš. E, nećeš vala, majčin sine..." I odluči da još ne povlači ručicu, makar za neko vrijeme.

Nastavili su da idu puteljkom kroz šumu. I dalje se nije čuo nikakav zvuk: ni šuštanje lišća, ni bat koraka, ni huk sove, ni kliktaj sokola. Ništa. Samo bi kukavica zakukala po neki put. To je bilo sve. Koračali su već dugo, ćuteći. A onda se Vilsonu učini kao da se na nekoliko stotina koraka ispred njih pomalja neki lik. Iz daljine je izgledalo da im u susret dolazi neki čovjek, ili nešto što izgleda kao čovjek: obučen je bio kao čovjek, i hodao je kao čovjek. Tek kad im se spodobila na par metara Vilson shvati o kome (ili o čemu) se radi. Stade kao ukopan, nije mogao ni da se pomjeri, samo mu se glava polako okretala za ovim bićem dok je ono prolazilo kraj

njega, a Baš-Čelik produži i ne pogledavši ovo stvorenje koje ih je upravo mimoilazilo.

- Hajdemo druže, nagledaćeš ih se, imaćeš kad - doviknu mu njegov saputnik koji bijaše odmakao desetak metara ispred njega, dok je ovaj stajao kao skamenjen.

- Ovo je Miki Maus - jedva dođe do riječi Vilson koji je još uvijek gledao za ovim stvorom koji se skakućući udaljivao, pjevušeći neku veselu pjesmicu. - Ovo je Miki Maus! ovo je zaista Miki Maus! - poče da dreči, gledajući sada u Baš-Čelika širom otvorenih očiju. "Miki Maus! - dreknu ponovo - ovo je Miki Maus, čovječe!"

- Kako ono kažu kod vas: otkrio si mi toplu vodu. Miki Maus, ko drugi nego Miki Maus. Ne rekoh li ti već ko ovdje živi, u ovom đavoljem carstvu: Đaval, Miki Maus, i ja, a evo, sad si s nama i ti. I došao si u pravi čas, da ti iskreno kažem.

- Ali kako ne shvataš čovječe, to je nemoguće, Miki Maus ne postoji. To ne može da bude! Takvog nečega nema! - Vilson je bio u šoku. - I ko si onda ti?

- Ja sam Baš-Čelik, rekoh li ti? Ne znam zašto te to toliko zbunjuje. Slabo se nešto snalaziš, Vilsone, u ovoj našoj dimenziji, sporo se uklapaš, ne kapiraš stvari.

- Kakva je ovo zemlja, Baš-Čeliče?

- Đavlovo carstvo ti je ovo, takva je to zemlja. Zemlja prožeta nepravdom, zemlja koju razdiru mržnja i zavist, zemlja od danas do sutra - Đavolja prćija.

- I gdje mi sad idemo, reci mi još jednom?

- U Đavlove dvore, zaboga čovječe, gdje drugo.

- Da se borimo s njim?

- Ne da se borimo, ti ćeš da se boriš. Sam. Sve li ti treba dvaput reći, prijatelju moj, šta je to s tobom? Jesi li ti uvijek takav, ili danas, jednostavno, nije tvoj dan?

- Odoh ja odavde. Zbogom mi ostaj Baš-Čeliče, neka te sreća prati, i pozdravi mi Miki Mausom ako ga opet sretneš, a vjerujem da hoćeš - reče Vilson i povuče ručicu na svom aparatusu. Ništa se ne desi. Cimnu je opet, pa opet, pa još jednom. Ništa. Baš-Čelik je i dalje koračao pored njega, ne obraćajući pažnju na Vilsonove očajničke trzaje.

- Zajebi Aparatus - reče mu najzad.

- Ali ja hoću da odem odavde, čovječe božji, što prije! - dreknu Vilson koji je sad već bio na ivici panike - Hoću da odem odavde!

- Hoću i ja, no nema se kud odavde - reče Baš-Čelik smijući se. - Misliš li da ja volim što sam ovdje? Da ne bih možda želio da budem na nekom drugom mjestu, u nekoj drugoj dimenziji, negdje gdje nema ni Đavla, ni Miki Mausom? Otišao bih i ja iz ove prćije, vjeruj mi, da se može.

- Nemam ti ja nikakve veze, ni s tobom, ni s Đavlom, Baš-Čeliče. Nemam ti ja mnogo veze ni s Miki Mausom. Ja nisam iz vašeg stripa, čovječe, nisam ti ja ni Rambo, ni Konan. Ja neću da se igram s vama, ja nisam vaš drugar.

- S nama si, znači da jesi; naš si drugar. Polako, smiri se, biće sve u redu ako budeš vjerovao u sebe. Savladaćeš ti Đavla, ja ti garantujem.

- Kako ću ga ja savladati kada ni ti nijesi mogao, Baš-Čeliče? A deset puta si jači od mene?

- Ne boriš se samo snagom protiv Đavla, već i pameću i voljom.

- A ja pamet i volju imam, misliš?

- Ne još, ali steći ćeš ih. Nadam se da hoćeš.

- I znači sad idemo kod tog Đavla? - upita Vilson, koji se već pomalo umirio.

- Da. Ali ima još dosta do tamo. Ako budeš stalno zastajkivo, okretao se za svakim mišom koji zacijuče na tebe, stalno cimao tu polugicu na Aparatusu, po dva puta zapitkivao jedno te isto, nećemo nikada stići. Pruži korak moj sokole, i glavu gore, gledaj na stvari s malo više optimizma. Nije sve baš tako crno. Upoznaćeš najzad Đavla, vidjeti ga kako izgleda, naučićeš da

ga prepoznaš, i pobjedićeš ga.

- Hajdemo onda da nađemo tog Đavla - reče naš poznanik, koji se, nemajući mnogo izbora, pomirio sa sudbinom (za sad).

- Tako je. Sad razmišljaš na pravi način, razmišljaš pozitivno, što je za svahu pohvalu, možda i bude nešto od tebe - reče Baš-Čelik, i nasmija se od sveg srca.

Koračali su i dalje istom stazom, kroz tu istu šumu, kojoj kao da nije bilo kraja. Čutili su obojica. Za dugo nigoga nisu sreli. A onda, s njegove lijeve strane, na klupi kraj puteljka, Vilson ponovo vide Miki Mause. Sjedio je potpuno ukočen, staklastog pogleda uperenog pravo ispred sebe, ni treptao nije.

- Ovo nije, valjda, onaj isti Miki Maus što smo ga ranije sreli? - upita Vilson.

- Isti, ili neki sasvim drugi. Svejedno je. Ja se i ti razlikujemo, družimo, a oni su svi isti.

- Da stanemo?.. Izgleda da mu nije dobro.

- Nikad mu bolje nije bilo.

- Kako to misliš?

- Napunio se opijatima, to mu je kao da dobije krila.

- Ne izgleda tako.

- Izgled zna da prevari.

- Da ipak stanemo, da vidimo šta je sa ovim čovjekom?

- To nije čovjek, to je Miki Maus.

- Ama dobro to, nego da mu pomognemo ako treba...

- Ne treba. Otputovaće na neko vrijeme, a kad se vrati s puta, poskočiće na noge lagane, pa u potragu za novom dozom. A, osim toga, nije mi djelovao mnogo uvjerljivo: prije bih reko da je neki uhoda, uši mu pogledaj, vidi ih kako mu mrdaju. Ovdje, Vilsone, ništa nije kako izgleda, sve prvo dobro osmotri, sa svih strana, i uzdaj se u svoj razum, samo njemu vjeruj.

- Znači da ne vjerujem ni tebi, Baš-Čeliče?

- Meni možeš - reče Baš-Čelik, mrtav ozbiljan.

"Moram naći neki način da napustim ovu đavolju prćiju i ostavim Baš-Čelika da na miru razrađuje svoje teze i izoštava svoj zdrav razum, ja ovdje samo smetam" reče Vilson u sebi, te ponovo povuče ručicu na svom Aparatusu.

- Zajebi Aparatus, Vilsone, jednom je proradio i više neće. Igrao je samo jedno ljeto - završi Baš-Čelik svoju misao, smijući se na sav glas.

- Ipak, mora postojati neki način da se ode odavde, Baš Čeliče?

- Da postoji zar bih ja bio ovdje, prvi bih ja otišao. Misliš, ja volim da sam s miki mausima, umjesto u društvu Ajaksa ili Ahileja, Marka Miljanova ili Džingis-Kana, u društvu junaka s kojima bih mogao koju ljudsku da prozborim. Tvoj dolazak je nešto olakšao situaciju, i da ti iskreno kažem milo mi je što si ovdje, među nama.

- Meni nije - reče Vilson, što Baš-Čelika ponovo navede na smijeh.

Bio je dobro raspoložen, i što je Vilsone posebno nerviralo, raspoloženje mu se rapidno popravljalo, dok se njegovo (Vilsonovo) isto tako rapidno kvarilo. Nedugo zatim, Baš-Čelik se nije ni čestitio ismijao, kad Vilson primjeti da ih neko prati. Šunjajući se iza drveća i grmlja, nekad malo iza njih, a nekad uporedo s njima, kretala se neka figura koja je, sve bi se reklo, bila isto neki Miki Maus. Da li je to bio jedan od onih što što su ih već sreli, ili neki sasvim drugi, to je ovdje bilo potpuno svejedno (Vilsonu je to već bilo jasno kao dan).

- Čini mi da nas neko prati, Baš-Čeliče.
 - Budi siguran u to.
 - Pa šta da radimo?
 - Ništa, ignoriši budalu, jer ako shvati da smo ga provalili pridružice nam se, a onda ću morati da ga išutiram, a ne bih da prljam cipele, tek što sam se dokopao slobode.
 - Bolje onda da nam ne prilazi. Nego reci mi, Baš-Čeliče, kakva je ovo pomrčina, u ovoj šumi, ne izgleda mi kao obični sumrak već kao magla, teška i gusta. I izgleda da je uvijek ista.
 - Nije. Uskoro ćemo izići na čistinu, a tamo je tmina još gušća. Pruži korak, moj sokole, da upoznaš ovo naše carstvo u koje te je doveo taj tvoj Aparatus. Neće ti se svidjeti, to ti garantujem
 - reče Baš-Čelik, i opet počeo da se smije na sav glas.
- Ovaj put, smijao se i Vilson (i on na sav glas).

MIKI MAUS

Kao što Baš-Čelik reče, posle kraćeg vremena drveće počeo da se proređuje, dok najzad ne iziđe na čistinu. I, kao što Baš-Čelik reče, izlaskom iz šume tmina postade još gušća. Vremenom, put je postajao sve širi i sve češće bi sretali po kojeg Miki Mause. Neki su išli sami, a neki u društvu jednog ili dvojice saputnika: bilo je tu šik-levičara i gradskih kicoša, sitnih švercera i ovejanih lopova; neko u poslovnom odjelu s akt tašnom u ruci, a neko sportski obučen, spreman za trening; tu je i šatro-dama sva u *Versace*, i teturavi pijanac što zaudara na kilometar. Baš-Čelik ih nikada ne bi ni pogledao: prolazio je pored njih kao da ih nema, kao da su vazduh, ka da su ništa. Vilsonu su bili zanimljivi, pažljivo je posmatrao način na koji se kreću, kako gestikuliraju, kakve izraze lica imaju, kako se oblače.

- Sigmund Frojd, nadrilekar, narkoman i kabalista - započeo Baš-Čelik - u toku svoje dugogodišnje (i finansijski uspješne) karijere, susretao se s ludacima od kojih je svaki bio priča za sebe, i ako bismo krenuli da ih opisujemo sve ponaosob, takva naracija bi nas udaljila od glavne teme našeg interesovanja, i uvela u vrtloge i bespuća Frojdovog erotsko-pornografskog pogleda na svijet. Ipak, jednog od njegovih pacijenata ne možemo a da ne pomenemo, jer njegovi su duševni jadi usko povezani s tematikom kojom se i mi bavimo.

Vilson ga je, praveći se nezainteresovan, pažljivo slušao, pogledujući ga ispod oka s vremena na vrijeme; silom prilika - odozdo na gore. "Kakvu li će sad teoriju da iznese na svjetlost dana. Nešto što još nikom drugom nije palo na pamet; mogao bih da se kladim u to." Ne reče ništa, odlučivši da ćuti, i sluša Baš-Čelika; ionako nije imao drugog izbora.

- Ako si čitao Frojdove zabelješke, a moguće je da jesi, pogađaš već o čemu, to jest o kome se radi - to je slučaj čovjek-miš. Jednog lijepog i sunčanog jesenjeg jutra (kakvim u to doba godine Beč inače ne obiluje), *Herr Freud* je, duboko zavaljen u omiljenu mu fotelju, sjedio u svojoj prostranoj ordinaciji uživajući u ogromnoj popularnosti koju mu je, s punim pravom, donio laskavi naziv oca psihoanalize. Ako nisi upućen, psihoanaliza je (kvazi)nauka koja se bavi raščlanjavanjem psihe čovjeka na njene sastavne djelove, bezobzirno i bezobrazno narušavajući ljudsku intimu; ništa manje bezobzirno i bezobrazno nego što to čine raznorazne bezbjednosne agencije koje su se poslednjih godina namnožile kao pacovi - danas se sve vrti oko glodara - po ovoj đavoljoj prćiji. Elem, tako je Frojd, toga dana, sjedio u svojoj fotelji, vedra čela i oran za rad, kada se desi nešto što mu momentalno pokvari raspoloženje: začu cijukanje. Isprva prigušeno i tiho, tako da nije bio siguran da li ga je zaista čuo, a onda sve jasnije i glasnije (i

drskije moglo bi se reći). Cijukanje nije dolazilo iz njegove kancelarije (o tome nije moglo biti ni govora), već s druge strane tapaciranih vrata, iz čekaonice koja je, kao i uvijek, još od ranoga jutra bila pretrpana pacijenatima, pritisnutih tegobama koje je jedino vještina ovoga mističnog vrača mogla da odagna. "Opet su se pojavili miševi", pomisli pun bijesa (bio je sklon naglim promjenama raspoloženja) - "pojavljuju se uvijek u jesen, svake godine, otjeraće mi pacijente, urušice ugled moje ordinacije. Dudek, stara pijandura, opet nije obavio posao kako valja, moraću da nađem drugog higijeničara. Ali, taj drugi će da traži više para... Ne zna čovjek šta da radi" bio je u nedoumici otac psihoanalize. Ljubazno se nasmješivši sredovječnoj dami, staroj pacijentkinji (slučaj žena-luster), prođe kroz čekaonicu, uđe u dugački i uski hodnik na čijem su se kraju nalazile pomoćne prostorije u kojima je higijeničar Dudek provodio veći dio dana. Zatekao ga je kako sjedi na drvenoj hoklici, držeći u lijevoj ruci već dobro načetu bocu brlje-govnaruške, a u desnoj - tek pristigle kvote iz obližnje kladionice. "Dudek, zakaj nisi potamanil miši, kak sam ti rekel?" ljutito mu se obrati čuveni bečlija. "Potamanil sam ih, Herr Freud, sve do jednog, sve sam ih potroval, s onim prahem kaj ste mi vi dali" odgovori Dudek zbunjeno gledajući svog poslodavca. "Ak je tak", reče mu Frojd, "kak je ono cijukanje kaj se čuje v čekaonice?" "Ne cijuču to miši, Herr Freud, već onaj gospon kaj je stigal iz Nizozemske, on cijuče, od ranega jutra, od kad su ga doveli", odgovori Dudek sležući ramenima. Frojd se vrati u čekaonicu i, ignorišući ženu-lustera, pogleda pažljivije ostale pacijente. Zaista, jedan od njih je cijukao; bio je to čovječuljak u ranim tridesetim, zalizane kose, tankih brčića, u nekad skupom, a sad već izlizanom sivom odijelu, i crnim lakiranim cipelama koje su davno vidjele svoje najbolje dane. On je cijukao. Kao pravi miš: ciju, ciju, ciju, ciju... "Vidi ti ovo," pomisli Frojd, "ovaj primjerak je baš ono što meni terba, biće to kruna moje karijere". "Izvolite gospodine, uđite u ordinaciju, vi ste na redu", obrati se on čovjeku-mišu. Ovaj zacijuka i žurnim koracima, osvrćući se neprestano oko sebe, uđe u ordinaciju; ali, umjesto da legne na kauč, kao svi normalni ludaci, on uplašeno čučnu u jedan ugao, desno od vrata, odakle poče da bace brze i kratke poglede u svim pravcima, gotovo ne trepući. Da cijuče, nije prestajao.

- Sad se i ja Baš-Čeliče sjećam tog slučaja, čitao sam o tome nekada davno, bilo je i drugih pacijenata: žena-tvor, čovjek-jazavac, čovjek-majmun...

- A ne, taj čovjek-majmun, to je iz Darvinove ordinacije, to nije bio Frojdov pacijent; njemu ne pomažu ni vračevi ni šamani, a ni tablete - taj je neizlečiv. Razmotrićemo i njegov slučaj malo kasnije, no da se vratimo sad našem čovjeku-mišu. Velike je muke čuveni genije vidio s ovim pacijentom. Upotrijebio je svo svoje znanje, svo svoje iskustvo i svu svoju energiju da ga izvede na pravi put: uspio je da ga privoli (krajnjim naporom) da legne na kauč; uspio je da ga navede (na jedvite jade) da prestane da cijuče i da počne da priča; uspio je da ga nagovori (bezgraničnim strpljenjem) da se vrati na posao, u kancelariju iz koje je pobjegao. Sve mu je to pošlo za rukom; ali da ga ubjedi da nije miš - e to, nikako nije mogao. I ne samo to, ovaj je počeo da ubjeđuje njega, svog terapeuta, da je i on miš: miš koji vjeruje da je čovjek. Iako nije potpuno izliječio ovog pacijenta, Frojd je ovaj slučaj smatrao jednim od najvećih uspjeha svoje karijere. Veliku je grešku napravio.

- Ne znam zbog čega, Baš-Čeliče, ipak se sve manje-više srećno završilo: čovjek se vratio na posao, koliko znam, solidno zarađuje, plaća državi porez, ne dolazi u sukob sa zakonom, ne pije, ne puši, ne drogira se... To što ponekad još uvijek zacijuče, to je njegova lična stvar, ne vidim kome bi to moglo da smeta.

- Ne razumiješ o čemu se radi, ni Frojd nije razumio: taj čovjek je već bio na putu ozdravljenja kad su ga prvi put doveli na terapiju. On je shvatio u kakvom vremenu živi, shvatio je da moraš biti mali, malecki miš ako želiš da preživiš - on je bio najnormalaniji od svih. Zato je i počeo da

cijuče - od muke. Kad bih ja čuo nekoga ovdje, u ovoj zemlji, da zacijuče ili, još bolje, da zaurla, lakše bi mi bilo, znao bih da je krenulo na bolje; znao bih da još nije sve izgubljeno. Nit cijuču, niti pište, nit urlaju; samo se usiljeno smješkuju: mrtvo je ovo more, Vilsone, Đavolja je ovo prćija. Ovdje nade nema - tako reče Baš-Čelik.

Nedugo pošto su izišli iz šume, Vilson primjeti da ih put vodi pravo prema nečemu što mu je iz ove daljine izgledalo kao grad.

- Jeli ono tamo neki grad, Baš-Čeliče?

- I te kako, to je Mausvil, glavni grad Mauslenda.

- Znači ova zemlja se zove Mauslend, ili je to ti tako zoveš?

- Ja je tako zovem, i to ona i jeste. A ti je nazovi nekim drugim imenom, ako ti se ovo ne sviđa.

- Ne brini, sviđa mi se. Samo bi htio da znam kako je ostali stanovnici zovu, koji joj je zvaničan naziv?

- Za to me nemoj pitati. Zaboravio sam joj ime već odavno. Ja je zovem Mauslend, a kako je drugi zovu - to pitaj njih. Vjerovatno je zovu nekim zvučnim imenom, nečim što podsjeća na staru slavu, na nešto što Mauslend već odavno nije.

- Ne samo da ne voliš Miki Mause, već ne voliš ni Mauslend, odvažio bih se zaključiti. Ili možda griješim?

- Ne griješiš. Kako možeš voljeti zemlju bez slobode i ljude kojima sloboda ne treba. Rob je čovjek koji zna u kakvom se položaju nalazi, i taj položaj mu se ne sviđa, i želio bi da ga nekako promjeni, i promjenio bi ga što prije da može. Ali ne može. Ne može, ili zbog nedostatka hrabrosti, ili pameti, ili i jednog i drugog, ili zbog nekog sasvim trećeg razloga (takozvanih objektivnih okolnosti). Dok rob služi nevoljno, Miki služi sa zadovoljstvom; rob se stidi svog položaja, Miki se njime ponosi. I u najtežim uslovima, rob može da, solidarišući se sa svojim sapatnicima, sačuva čast i dostojanstvo, dok su za Mikija, koji funkcioniše na nižem nivou svijesti, ti pojmovi toliko apstraktni, da on niti pokušava, niti može da ih shvati.

- Taj Miki Maus, kako ga ti vidiš, izgleda kao neki mnogo zao čovjek?

- Nije on zao, on je nizak. Neko ko je u stanju da učini neko veliko zlo, taj bi možda u nekim drugim okolnostima mogao da učini i veliko dobro. Miki ne može da učini ni zlo, a ni dobro, šta god da uradi to će uvijek biti nešto nisko, bijedno. Nije on zao (ali jeste pakostan), on je ništarija. Onaj koji učini neko veliko zlo, često zna da stane iza tog svog (ne)djela: 'Da, ja sam to učinio, i šta ćeš sad!' Miki će pokušati da izvede neku gadaost, a ako mu to ne prođe, biće: 'He, he... pa znaš...nisam hteo... izvini...hi, hi'

- Možda je, Baš-Čeliče, on takav zato što je vrijeme takvo. Da su okolnosti bolje, možda bi i on bio bolji.

- U dobru je lako dobar biti, bio bi on bolji u nekim boljim vremenima, tačno ti je to, međutim, ovo su loša vremena, ovdje se ne dozvoljava da se bude bolji, ovdje je obavezno da se bude nitkov. Lakše je vladati nitkovima, nego čestitim i hrabrim ljudima. Ipak, na duže staze to se ne isplati - poredak će početi da se urušava, sam od sebe, pod težinom sopstvenih ništarija. Istorija nas tome uči.

Vilson je počeo još pažljivije da posmatra Miki Mause koje se susretali ili one koji su ih prestizali žureći prema gradu. Pokušavao je da otkrije nešto u njihovim očima ili izrazima lica što bi moglo da potvrdi ovo što mu je njegov sapatnik upravo ispričao.

- Da budem iskren Baš-Čeliče, nimalo me nisi ubijedio tom tvojom pričom. Pažljivo sam posmatrao ove, da ih nazovem i ja, kao što ih i ti zoveš, Miki Mause, i uopšte ne izgleda da su

oni takvi kakvim ih ti opisuješ. Čak bih rekao da je sve suprotno od onoga što si mi ti rekao.

- Spoljni izgled zna da prevari; zar to nisi primjetio i u svom svijetu? Nezdрави ljudi, vrlo vješto, umiju da se predstave kao ono što nisu, često potpuno suprotno od onoga što jesu: kukavica zna da se prikaže kao hrabar čovjek; hohštapler - kao oličenje poštenja; tempirana bomba puna bijesa, ne skida osmjeh s lica; dok onaj bez dinara u džepu paradira u najskupljem perju gledajući s visine na sve one koji ne zadovoljavaju njegove standarde.

- Što se tiče tog perja, Baš-Čeliče, i čitavog spoljnog izgleda, zar nije jedna od karakteristika totalitarnih režima da nastoje da uniformišu ljude, a ja vidim da se ovdje svako oblači kako god želi. Imao bih, doduše, da što-šta prigovorim njihovom osjećaju za estetiku, ali na kraju krajeva, kako se on oblači to je njegova stvar. On, očigledno, u tome ima slobodu izbora.

- Nema je, o tome se radi. Ovaj način oblačenja, ove frizure, ova frazeologija, izrazi lica, gestikulacije - sve to su drugi smislili za njega; to su proteze koje se kaleme na nešto što je već ostalo bez ikakvog sadržaja. Jer upravo je to on: spektakl bez sadržaja, šoumen kome drugi grade identitet - jedan za sezonu proljeće-ljeto, drugi za sezonu jesen-zima. On čak ne izgleda ni kao lik iz Alana Forda, već prije kao junak holivudskih horor-parodija. Miki Maus, to je hodajuća tragi-komedija, to je šou-program u kome se bez prestanka izvodi samo jedna tačka - njegova. Entitet bez identiteta, on mora da bude imitator, on mora nekog da kopira, inače bi otkrio svoje pravo lice, još smješnije od ovog koje sad ima. Ako je to uopšte moguće.

- Moguće je, par dana prije nego što se pojavih u ovom vašem svijetu, jedna poznata glumica hirurškim putem odstranila je sebi dojke.

- Razlog?

- Zdravstvene prirode: nemaš dojke, pa ne možeš dobiti ni kancer dojki.

- Po toj logici, mi bi trebali da odsječemo testise, ili da izvadimo po jedno plućno krilo, pa da smanjimo mogućnost dobijanja raka pluća za pedeset posto. I to je neko neobično carstvo iz koga ti dolaziš, Vilsone.

- Ipak ni blizu kao ovo tvoje; tamo makar nema Miki Mause, ni Đavla... Tamo žive uglavnom normalni ljudi, kao ja.

- I kao ta glumica, jeli i ona normalna?

- Svi misle da jeste, čak joj se i dive što se odlučila na takav korak.

- I ovdje bi joj se divili, kao što se dive svakoj gluposti *mainstream* tipa. I što veća glupost, i što veći prostakluk, to veće divljenje.

- I kod nas taj prostakluk, na granici umne poremećenosti, sve više uzima maha. Na primjer: nekakve aktivistkinje, vrše kolektivnu nuždu na javnim mjestima - po trgovima, po parkovima, na ulici, ispred pozorišta - u znak podrške, ili protesta, protiv nekoga ili nečega.

- Ne vodeći računa kakve to posledice može da ostavi na nesrećnu djecu koja su se, ne sluteći šta ih čeka, na svom putu iz škole, tu zatekla.

- Ili, neki umjetnik, umjesto na za to predviđeno mjesto, počeo je da vrši veliku nuždu u staklene tegle; hermetički ih zatvara i ta svoja djela, kojih je na desetine, prodaje na aukcijama, na kojima te tegle (sa sve sadržajem) dostižu astronomske cifre.

- Pa, da - reče Baš-Čelik kao za sebe - sve se danas vrti oko te analne faze, ili tu neđe, a možda je tako oduvijek i bilo, Đavo će ga znati, vjerovatno jeste.

- Taj umjetnik, dok je slikao mrtvu prirodu niko nije znao za njega, stanovao je u nekom potkrovlju i bio je bez dinara u džepu; a sada je bogat i slavan.

- Ima jahtu, konje vrane?..

- Sat, salaše... medalje mu daju, plakete... On jednim sranjem zaradi više para nego običan čovjek svojim radom za čitav život. Ta njegova djela imaju doduše i jednu manu: zbog gasova

koji se stvaraju tegla pukne posle nekog vremena; smrad, kažu, baca u nesvjest. Umjetnik je i to predvidio, te se uz svaku kupljenu teglu dobija i gas-masku, i to gratis.

- Znači, srećni kolekcionar nije straćio tolike pare uzalud; kad umjetnina otplovi niz kanalizaciju, ostaće mu gas-masku kao sjećanje na genijalnog autora i njegovo djelo. Evo o čemu se radi: kad vladajuća klasa, iz ovog ili onog razloga, nije više u stanju, ili ne želi, da na svoju stranu privuče darovite ljude, oko sebe počinje da okuplja gluperde koji, takvi kakve ih je Bog dao, mogu samo da *šokiraju publiku* i *pomjeraju granice*. Pa kad im je već napravljen taj ustupak - kultura je srozana na njihov nivo, a njihov mentalni sklop postao je kalup po kojem se oblikuju nove generacije - onda se od njih očekuje *saradnja*. Jedan od oblika saradnje - a i ostale ćemo usput obraditi - specifičan i neophodan za ovaj tip društva, jeste promovisanje potrošačkog mentaliteta: moraš imati najmodernije patike, najnoviji mobilni, najsavremenije kuhinjske uređaje... Vrlo često se kupi neki aparat za domaćinstvo, nikad se i ne otpakuje, a u dom već stiže njegova novija varijanta. Stari, ali još uvijek, ne samo neisluženi, već i neupotrijebljeni, aparat se izbacuje na ulicu, posredstvom sakupljača smeća stiže u centar za reciklažu, ponovo prolazi kroz proces proizvodnje, i na kraju neopgrešivo nalazi put do doma onog istog potrošača koji ga je, prije svega par mjeseci, izbacio iz kuće; tu on zamjenjuje svog, sad već zastarelog, naslednika-prethodnika i čitav ciklus se ponavlja. Na taj način se i samo buržusko društvo reciklira do u nedogled.

- Sjećam se jednom, Baš-Čeliče, jedva sam se uzdržao da se ne nasmijem, kad sam kod neke poznanice vidio aparat za skupljanje mrvica sa stola. Pamtim da sam tad pomislio: "Šta će to ovoj ženi?" Moje čuđenje je bilo još veće kad sam posle par mjeseci vidio da je stigla i novija varijanta ovog uređaja; imala je tri lampice, za razliku od stare verzije koja nije imala čak ni jednu. Crvena je značila da je baterija prazna, narandžasta - da je prostor predviđen za mrvicu pun, te ga treba isprazniti, a zelena - da je sve u redu i da je sprava spremna za upotrebu.

- Potrošač je kamen temeljac današnjeg društva. Potrebama nikada ne smije biti kraja, jer ako ga bude, to će značiti nastanak nekog drugog sistema - boljeg ili goreg, ko mu ga zna.

- I zbog toga se uspostavlja se neka vrsta socijalne tiranije gdje je i najmanje odstupanje od javnog mnjenja (mišljenja gomile) nedopustivo?

- Da, a u takvim uslovima svaki razgovor je površan i bez sadržaja. I to je konačni trijumf malograđanštine: Miki Maus je postao salonski laf, arbitar dobrog ukusa, kralj šou-programa... Ali, zamjenivši buržusku uljudnost uličarskim prostaklukom on nije više ni pravi malograđanin. On je i pas čuvar i dvorska luda vladajuće kaste, koji dobro zna gdje su granice koje ne smije da pomjeri, dok istovremeno ima sve veću potrebu za moći kao surogatom slobode.

- Dobro si ga prostudirao, Baš-Čeliče, tog tvog Miki Mause.

- Silom prilika, imao sam i vremena za to.

- I valjano si ga iskoristio.

- Nadam se da jesam.

Utvrdivši da sve te godine nisu bile straćene uzalud, naši junaci nastaviše putovanje bolje raspoloženi (ovo se naročito odnosi na Baš-Čelika).

IN REBUS

- Nego, ne pitah te, Baš-Čeliče - šta radi taj Miki Maus, kojim se on zanatima bavi?

- Onim najstarijim. Uglavnom.

- Prostitucijom?

- Pa, i time... poneko. Ali nisam na to mislio. To i nije najstariji zanat. Nešto drugo je u pitanju. Pogađaj ponovo.

- Lovom i ribolovom? To su stari zanati.

- Stari jesu, ali ne i najstariji. Probaj opet.

- Sigurno nije ni stočarstvo, a ni zemljoradnja, to je došlo tek kasnije... Izrada oruđa i oružja možda? Da se ne radi o tome?

- Ne brate, iz ovoga što smo dosad rekli mislio sam da si već shvatio - on je potkazivač, cinkaroš... eto čime se Miki Maus bavi, to je zanat najstariji, a ne prostitucija kako se to obično misli, koja je došla tek kasnije. Prvo su se pojavili džentlmeni sumnjivog (situacionog) morala (use, nase i podase filozofi; u daljem tekstu - gospoda), a zatim, krenuvši njihovim stopama, na scenu su stupile i dame slobodnih shvatanja (u daljem tekstu - kurve). Oni su na tržište iznijeli savjest, a one - tijelo. Oni su uzrok, a one - posljedica. Oni su gospoda, a one - kurve.

- Znači, oni, ta gospoda, su bili ti koji su prokrčili put? Prvo su oni počeli da se ulizuju moćnima, cinkareći kolege, prijatelje, kumove... pa tek onda, po uzoru na njih, na tržište su izišle i te ženske, prodavačice ljubavi, kako se to u žargonu kaže?

- Prodavačice ljubavi. Tako se kaže.

- Dobro, ali taj Miki Maus, valjda mora neki konkretan posao da radi. Ne može čitavo društvo da živi od potkazivanja, mora nešto da se proizvodi?

- Mora nešto... Postoje i ovdje profesije kao što su: inženjer, doktor, čistačica, meteorolog... Međutim, ako je neko doušnik, onda je to ono što je on. A čime se još bavi osim time, to je potpuno sporedna stvar.

- A kakvo je to društvo kojim dominiraju doušnici možda najsazetije opisuje vojvoda Draško po povratku iz Mletaka: "Oni straha drugoga nemahu do od žbira i do od špijuna; od njih svako u Mlatke drhtaše. Kad dva zборе štogod na ulicu, treći uho obrne te sluša, pa onaj čas trči sudnicima, kaži ono što oni zborahu i popridaj štogod i pogladi. Sud onaj čas ona dva uhvati, pa na muke s njima u galiju. Od toga ti bjehu poginuli, među sobom vjeru izgubili. Kolike su s kraja u kraj Mletke, tu ne bješe ni jednoga čojka jedan drugog koji ne držaše za tajnoga žbira i špijuna. Grbičić se meni kunijaše da su jednom žbiri i špijuni oblagali (opanjkali) jednoga principa pred senatom i svijem narodom, i da su mu glavu otkinuli baš na stube njegova palaca. Kako ih se drugi bojat neće kad mogaše oblagati dužda!"

- Kada pripadnici vladajuće klase, zbog sumnje u sopstvene sposobnosti ili nekog drugog razloga, počnu da se okružuju poltronima, koji im se uvlače pod kožu pronalazeći slabosti u njihovom karakteru, a onda ih izoluju podstičući njihovu paranoju, tada je represija jedini način da se ostane na vlasti. U takvoj situaciji, teško oboljeli ljudi, frustrirani zbog ogromnih ambicija koje na drugi način ne mogu da ostvare, izbijaju u prvi plan - kao doušnici. Konstantin, kada je ušao u Rim, odmah je zabranio potkazivanje (pod prijetnjom smrtne kazne), isto je učinio i Trajan, a obojica su bili jako hrabri ljudi; denunciranje su podsticali plašljivci: Kaligula (*Javiše mu da se neprijatelj približava. Smjesta je odjurio u obližnju šumu...* - Svetonije), Neron (*Čuvši vijest o Galbinjoj pobuni sasvim izgubi hrabrost, i dugo je lažao na zemlji bez svijesti, bez glasa i polumrtav* - Svetonije), Domitijan (*Na svaki, ma i najmanji šum, zadrhta bi napeto osluškajući* - Svetonije). Evo kojim riječima Tacit, opisujući to vrijeme, počinje neka od svojih poglavlja: *A u Rimu su srljali u ropstvo konzuli, senatori, vitezovi... To je doba bilo toliko zatrovano niskim udvorištvom da su se ne samo velikaši, koji su poslušnošću morali da plaćaju svoj položaj i ugled, nego i svi bivši konzuli, mnogi bivši pretori i obični senatori prosto utrivali ko će podneti*

do gađenja ulazičke predloge... A onda je niskost postepeno ustupala mjesto svireposti... ..ništa nije moglo da ublaži tužioce čija je moć, sve kobnija, rasla iz dana u dan, i čijoj ostrvljenosti nije bilo kraja... Inače, u ovoj godini, nizane su neprekidno optužbe za optužbama... Ta godina donela je mnoge procese... A za to vrijeme rastao je broj optužbi po zakonu o uvredi veličanstva... A onda su se vratili dani strave... Jednome je ubijen sin, drugome brat, blizak rođak, prijatelj: svi su zahvaljivali bogovima za to, ukrašavali lovorom kuće, ležali, zahvalni, Neronu pred nogama, ljubili mu ruke do besvjesti. A on je vjerovao da je to iskrena radost... Vremenom, i sami potkazivači postaju žrtve svog gospodara, a na kraju i on sam biva ubijen od strane svojih najbližih saradnika: Kaligulu je ubio komandir dvorske straže, u zavjeri protiv Domitijana učestvovala je i njegova žena, a protiv Nerona su se zavjerali svi - i senat i vojska. Treba imati u vidu da je ovaj teror pogađao samo predstavnike najviših klasa, dok se običnog stanovništva nije mnogo doticao: za vrijeme građanskih ratova, imali bi situaciju da se na ulici, na život i smrt, bore pristalice protivničkih strana, a svega par metara dalje *klijent* i prostitutka ugovaraju posao, nimalo uznemireni onim što se dešava oko njih. I nikada nije bilo, kao sad, da su u doušničku mrežu uključeni svi: od molera i čistačice do čuvenog akademika ili uglednog primarijusa. Isto tako, ne treba pomisliti da je Antički Rim bio oličenje tiranije - daleko od toga. Baš iz spisa njihovih historičara vidimo da se tamo odvijala neprestana borba za slobodu, jer to i jeste sloboda - borba. A koliko je zaista vrijedjela jedna civilizacija, to se najbolje vidi po njenim kulturnim i tehnološkim dostignućima - drugog kriterijuma nema. Jer tamo gdje nema slobode, tu zamire stvaralački duh, čitavo društvo se deformiše pretvarajući se u karikaturu, i kao što su u zatvorima oni najokoreliji kriminalci ti koji vode glavnu riječu, tako i ovdje, u ovakvom društvu, u prvi plan izbijaju oni s najtežim psihičkim poremećajima, a takvi tipovi imaju samo jednu sposobnost - da uništavaju. I ako ih pažljivo osmotrite - sada se Baš-Čelik obraća direktno čitaocu - primjetićete da postoji nešto komično u svima njima (ne samo kod političara i ostalih predstavnika te elite, već i kod ljudi iz vašeg okruženja). Ali pazite, nisu to bezazlene gradske budale ili kafanske šaljivdžije, već podmukli pajaci ispod čijeg se smiješnog lika krije jeziva potreba za moći, koja im je samo *sredstvo* pomoću kojeg *upijaju* pozitivne emocije iz svoje okoline - kojima ispunjavaju strašnu prazninu koja dominira njihovim bićem - što je jedini način da spriječe otkazivanje psihičkih funkcija i totalno mentalno rastrojstvo. Jer oni, kao uljezi iz tmine ništavila, svoju životnu snagu ne crpu iz zvjezdanih visina, već kao bure bez dna nezajažljivo gutaju stvaralačku energiju svojih sugrađana, ne pretvarajući je iz jednog oblika u drugi, po prirodnim zakonima, već je uništavaju, rastačući je u ništa. Inferiorni u odnosu na nas u svakom pogledu, ali sa sposobnošću da se međusobno lako prepoznaju, oni se instiktivno udružuju protiv svojih sugrađana, koji nisu ni svjesni kakav se podmukli rat vodi protiv njih. To je njihova jedina prednost. Osmotrite ih dobro. Srećom, u nesreći, jedno takvo društvo (bez stvaralačke energije, koju su mu sopstveni vampiri progutali), gubi odbrambenu sposobnost i postaje plijen spoljnih neprijatelja, a ako ovi ne postoje, kao silaznom spiralom klizi sve dublje i dublje u ludilo, kojem kao da nema kraja. Ali ipak ga ima. Asteci, da uzmemo njih kao primjer, u svojoj izolovanosti, došli su bili do takvog stepena boljesti (sado-mazo tipa) da su tokom vjerskih svetkovina derali žrtve koje su prinostili na oltare svojih bogova, a onda su, obučeni u njihove kože (još uvijek krvave), izvodili ritualni ples, da bi se svečanost završavala masovnim orgijama, na glavnom trgu, ispred hrama podignutog u čast boga *Xipe Toteca*, koji je i sam oderan (kao što mu ime kaže). Ta vrsta zabave, pretpostavljam, imala je i svoje draži, mana joj je bila što ćeš već sledećeg praznika možda baš ti biti taj koga će izvući iz šešira da ga živog oderu. Ovakva perspektiva nije bila po svačijem ukusu (mada je bilo i onih koji su se dobrovoljno javljali za tu ulogu, to je ono mazo), te su, ispočetka u manjim grupama, a onda sve masovnije

napuštali civilizaciju i odlazili u džunglu. Na kraju je u gradovima ostala da živi samo valdajuća kasta; da li su do kraja ostali vjerni svojoj tradiciji (i oderali jedni druge do zadnjeg čovjeka) ili su i oni digli ruke od svega, i otišli u džunglu da se pridruže svojim saplemenicima, ostalo je nepoznato.

- Da se sad vratimo, Baš-Čeliče, na temu koju si započeo - na špijune. Zna se da su na američkom *Jugu* robovlasnici podsticali svoje robove da potkazuju jedni druge. Njima bi, umjesto napornog rada na poljima, davali lakše kućne poslove; postajali bi kuvarice, sobarice, kočijaši... Zbog toga su ih ostali robovi prezrivo zvali kućni crnci (*house niggers*), nešto kao kućni ljubimac: činčila, hrčak ili kakadu. Ili da uzmemo za primjer Goli otok, jedan od simbola kvazi-socijalističke države, koja je odvojivši se od Istočnog bloka postala igračka u rukama Zapadnih sila, izgubivši svaki moralni orijentir. Uprava logora je najstrašnijom psiho-fizičkim terorom pokušavala da prisili robijaše da cinkare jedni druge, pa ipak, čak i u takvim uslovima, bilo je onih koji nijesu htjeli to da prihvatte, što su i platili glavom. A ti meni kažeš da se ovdje, u ovome Mauslendu, svi time bave i da ovdje postoji potpuno i neprestano nadziranje svih članova društva?

- Baš to kažem.

- Ali šta ima tu, zaboga, da se toliko špijunira, kakve to informacije posjeduje taj Miki Maus, o čemu on to priča?

- Priča, što i svaki pijani po kafanama, nije s Putinom na telefon svako jutro, ne zove ga Tramp da mu izloži svoju izbornu strategiju...

- Pa zašto ga onda toliko nadzirati?

- Da bi se stvorilo nepovjerenje među njima.

- Da bi ih tako izolovane, neke interesne grupe, kamuflirane nekom ideologijom, mogle upotrijebiti za neke svoje ciljeve?

- Lične. Ne vodeći računa kakvu štetu nanose zemlji i narodu u koje se toliko kunu.

- Ali nijesu uvijek lični, ako je u pitanju odbrana države, zaštita stanovništva...

- Ovima što ih ja znam, ja sam prioritet.

- Mudro zboriš - Baš-Čeliče - možda zato.

- Nema tu velike mudrosti, ovo što ja pričam, manje-više svi znaju; ima tu nešto drugo, ta teška bolijest, tih ne-živih bića, ta praznina koja bi ih pojela...

- Ako je ne bi popunila nečija tuđa energija, u ovom slučaju tvoja? A koje ti imaš, rekoa bih, na pretek. Toliko da je i rasipaš okolo. Od čega baš oni mogu imati koristi?

- Ne mogu. Ona prethodno mora biti oskrnavljena, da bi je On mogao konzumirati.

- Oni ili on?

- Oni su On, milioni tih malih bolesnika čine njega - Đavla.

- ?????

- Ali, ako mu (im) ne uspije da te opogane, tvoja psihička snaga postaje još veća.

- I tako se postaje Baš-Čelik?

- Tako se postaje.

- To je već domen metafizike, Baš-Čeliče, kojoj ja pogotovu nisam vičan. Da se vratimo mi na sigurniji teren, na Miki Mause, i njegove jade.

- Da, Miki Maus, koji nikako da zariče kao lav, kako su to Prosvjetitelji predviđali, već naprotiv, sve se dublje zavlači u svoju mišiju rupu. Što ne znači da se sakrio. Jer, uz standardne oči i uši, koriste se i aparati, instrumenti...

- Uređaji?

- Uređaji, raznovrsni po svojoj funkciji. I kao rezultat svega toga postoji potpuna transparentnost, ali ne vlasti, već stanovništva. Privatnost više ne postoji. Zidovi ponovo imaju uši.

Na ovo, naš zemljak ne reče ništa, jer nije bilo to ono što je njega trenutno brinulo, već nešto sasvim drugo: kako da se izvuče već jednom iz ove Đavolje prćije i da se vrati u svoj stan, svom kompjuteru i svojoj zlatnoj ribici, koju sada hrani tuđa ruka (ni blizu tako nježna kao njegova). O tome je razmišljao, dok je Baš-Čelik koračao pored njega, miran i dostojanstven, superioran u odnosu na sve oko sebe, uključujući i Vilsona (što je ovoga naročito nerviralo).

SIVI DOM

Dva drugara nastaviše da idu prema gradu, ponekad ćuteći, ali češće razgovarajući: o Đavlu i Mauslendu, uglavnom, ali i o dimenziji iz koje je Vilson stigao, a u koju ne može više da se vrati (iako to žarko želi). Ponekad bi još uvijek, da ga Baš-Čelik ne vidi (da ne bi ispao smiješan), cimnuo ručicu na Aparatusu, nadajući se više ni sam nije znao čemu.

Sada ih je put vodio kroz neku selendru. Odvratna je bila: i sami seljani koje su usput srećali, i kuće i dućani na koje su nailazili odavali su utisak izrođenosti, a samim tim beznađa i moralne izopačenosti. Čas s jedne, čas s druge strane puta vidjeli bi po koju kafanu iz koje bi se čulo kreveljenje neke turbo-folk, hip-hop, ili hopa-cupa zvijezde. Bile su to malene i ružne prčvarnice sklepane na brzu ruku - kao da se pregaocima žurilo da što prije otaljaju posao, pa da onda svrate na po jednu koju su, po sopstvenom mišljenju, više nego zaslužili (i ne samo jednu) - uglavnom od materijala dovučenog, kao se to danas kaže, sa objekata u izgradnji, ili sa onih već napuštenih, a još uvijek neprodatih na javnim aukcijama.

Ispred jednog od takvih ćumeza, na prljavoj i iskrivljenoj (a dobro uglačanoj) daski koja se oslanjala na par šljako-blokova, sedjela su dva besposličara, jedan je imao zeleni šeširić na glavi (krenuo je u lov?), a drugi je bio u gumenim čizmama (sad je s posla?). Naduvenih stomaka i zakrvavljenih očiju, ispijali su pivo - svako iz svoje dvolitarske boce (svaki svoje popijte imanje). Napomena: dvolitarke, čija je popularnost u stalnom usponu, su isplativije nego one standardne od pola litra ili limenke; mana im je, međutim, pošto se boca otvori sva se količina mora popiti u kratkom roku inače pivo ishlapi (sva je prilika da su ova dvojica bili toga potpuno svjesni). Uprkos toksičnim isparenjima koja su mu natapala mozak i mutila pogled, jedan od njih uspjede nekako, više da nasluti nego da vidi, dva neznanca koja upravo prolazahu njegovim šorom; iz grla mu izlete neki kreštav i neartikulisan zvuk (kao vanzemaljski), valjda da im stavi do znanja ko je ovdje gazda, gledaše ih ratoborno par sekundi očekujući njihovu reakciju, a pošto je ova izostala, umiren, predade se slatkim vodama alkohola koje ga ponovo odvukoše u svoj čarobni svijet.

Nedugo zatim ugledaše i crkvu: blješti-šljašti ljepotom zemaljskom, odskakala je od sumorne tmine, zračeci kakvim-takvim optimizmom. Jedino je krst, iznad svetih dveri, okrenut naopako, oštrome oku nagovještavao, da se nešto, i tu, iza brda valja.

- Nisam ovo očekivao, Baš-Čeliče, u Đavoljoj prćiji - crkva, prelijeva se u pastelne boje, kao da ne pripada ovom vašem svijetu, koji je sav u sivim tonovima.

- Đavolji je ovo hram, pod kontrolom vladajuće kaste. Jedini je zadatak sveštenika da povjereno

im *stado* drži u stalnoj i što potpunijoj pokornosti. Gospodar je velikodušan, te se postara da mrvica s njegove trpeze nađu put i do svešteničkog ždrela. Ovdašnje crkve su jedan od stubova tiranije, za razliku od Crkve naših predaka, koja je bila predvodnik i inicijator borbe za slobodu, jer svaka religija koja ne bavi pitanjem slobode i pravde u društvu - đavolja je rabota.

Crkva je bila u veselim bojama, spomenik, koji ubrzo ugledaše - nije: sumorna, crna figura, koja pri zalazećem Suncu, baca na teren oko sebe sjenku nesrazmjernu svojoj stvarnoj veličini, usamljena na zapuštenoj livadi, koja je davno postala seoska deponija (mada se i tamo, u Mauslendu, zakonski sankcioniše odlaganje smeća i otpada na za to ne predviđenim mjestima). Jedno takvo mjesto bila je i ova livada nad kojom se ponosito uzdizao, doduše malo ukrivo, ovaj avetinjski monument. Kao da su namjerno htjele da pojačaju mučan utisak koji na nepripremljenog prolaznika ostavlja ova bizarna struktura, jato velikih i crnih ptica - radilo se o čavkama, kako će se to kasnije ispostaviti, poznatim štetočinama kojima obiluje ovaj kraj, i sa kojima su se državne agencije (sad se tako zovu), raznih profila, već poodavno uhvarile u koštac, na žalost, bez vidnijih rezultata (za sada, barem; što ne zanči da će tako i ostati; nadajmo se najboljem) - koje su lebdjele iznad glave ove čudne skulpture, podsjećajući na oreol nad glavom nekoga sveca. Uz bijesno šištanje, često bi mu se neka od ovih zločudnih grabljivica spustila pravo na glavu, te bi, šepureći mu se na temenu - drsko, izazivački, bez i najmanjeg pijeteta - ostajala tu po desetak sekundi (ili duže), posle čaga bi, graknuvši dvaputa (glasno i prodorno), snažno zamahnula krilima (šklepnuvši ga, kolateralno, par puta po ušima) i odlijetala nekud, svojim poslom. Sve ovo zajedno - on (misli se na monument), čavke (s gomilom manjih ptica koje je Vilson kasnije identifikovao kao vrabce), smeće i otpad (svih vrsta) - činili su neku vrstu vizuelne kompozicije koju je bilo više nego mučno gledati. Vilson, još uvijek novajlija, bi preneražen ovim bizarnim prizorom; Baš-Čelik, navikao već odavno na sve i svašta, nije ni okom trepnuo.

- Ko je onaj čovjek isklesan u mramoru, Baš-Čeliče? Iz ove daljine ne mogu da mu razaznam crte lica, a volio bih da vidim iz blizine tog junaka kome u Mauslendu podigoše spomenik. Ko to može biti, znaš li ti?

- Neka sablast, odmah ću ti reći. Toliko znam. Više ne. Ionako idemo u tom pravcu, pa ćemo vidjeti o čemu se radi.

Gonjen radoznalošću, kao na iglama (proradili su mu stari porivi), Vilson ubrza korak da bi se što prije približio ovoj vizuelnoj kompoziciji; a onda malo uspori, sjetivši se jednog banatskog sela i spomnika koji je tamo vidio, te odluči da o tom spomeniku (i o tom selu) ispriča Baš-Čeliku.

- U svoje vrijeme, Baš-Čeliče, često me je put nanosio kroz izvjesno selo, selo Ž, recimo da se tako zvalo. Nije ono nikada bilo krajnja destinacija mojih pohoda, već sam tu uvijek vraćao nekako nevoljno i usput, zadržavao se kratko, i napuštato ga žurno, čineći to s velikim zadovoljstvom. Poslednji put kad sam ga posjetio nalazilo se u procesu tranzicije (kao i nebrojeno puta prije toga), prožeto dahom reformi i s vjerom u ekonomski boljitak koji, podrazumjeva se, uz to ide. Da bi svima dokazali (čak i onim najsumnjičavijim) da su odlučno i beskompromisno stupili na put bez povratka, dogovoriše se da nekome podignu spomenik (imali su već iskustva u tome). I ako su se već odlučili na taj poduhvat (koji je sam po sebi vrijedan pažnje) onda treba da ga urade (taj monument) na najbolji mogući način i od najboljeg materijala

koji se može naći na tržištu. A takav materijal se nalazi, gdje drugo, do u srcu Egejskog mora, na jednom od bisera prelijepih Kiklada - a u rodnom mjestu liričara i lovca na miraz Arhiloha - na ostrvu Parosu. Tamo su se i zaputili. Čitava delegacija. Pojaviše se u sred bijela dana, po najvećoj žezi (za vrijeme popodnevnog *sieste*), svi u crnim odijelima istoga kroja (da ne bi izgledali kao razularena banda), s kravatama koje su im se duboko urezivale u zadrigle vratove (i zbog kojih su im lica poprimila pepeljasto-plavu boju) i s crnim naočarima za sunce (po ugledu na junake iz *Matriksa*). Posle inicijalnog (i obostranog) nepovjerenja (moguće je i straha) uspostavili su prisan odnos s domorodačkim stanovništvom. Nepoznavanje lokalnog (ili bilo kojeg drugog sem sopstvenog) dijalekta nije predstavljao ni najmanji problem za ove ravničarske argonaute. Objasnivši šta žele, i papreno plativši ispunjenje svojih želja, nisu se odmah vratili u rodni kraj (selo Ž), već su ostali još nedelju dana na ostrvu upoznavajući mu prirodne ljepote (sve o trošku poreskih obveznika svoje opštine koja je jedna od najsiromašnijih u zemlji). Sad, kada su obavili ono zbog čega su i došli, odjela i kravate zamjenili su havajkama i kupaćim gaćicama (vođa ekspedicije, koji je bio i najsavremeniji, navukao je tange); naočare nisu skidali (s njima su djelovali mnogo ozbiljnije); i svi skupa uputiše se ka najbližoj plaži, gdje (svojom harizmom?) brzo skrenuše pažnju na sebe (naročito su djeci bili interesantni). Njihov prvi ulazak u vodu bio je više nego uspješan, iako je bilo par manjih incidenata: dvojica su nagazili na ježa, a jednoga je hobotnica ujela za dupe (onog u tangama). Najhrabriji (i najiskusniji) među njima, udahnuvši vazduh punim plućima, zaronio je do morskih dubina odakle je na svjetlost dana iznio par raznobojnih kamenčića i jednu morskiju zvijezdu, koju je stavio na šljunak pored sebe, da se osuši na suncu da bi je ponio kući kao suvenir. To je izazvalo opravdano zgražavanje dvojice pregojenih, i dobro nagorelih, blizanaca koji su mrzovoljno sedjeli u pijesku nedaleko od njega. "Mutter, Mutter, ein Moscalen torturen eine kleine animalen!!! zaurlaše zlobno u glas na ovom zanimljivom dijalektu nemačkog jezika, pokazujući prstom na nesrećnog nam zemljaka (za koga su, u svojoj ranoj, a već razbuktaloj paranoi, pomislili da je Rus). Osoba koja se odazvala na imenicu Mutter - mlađa žena, ali već izraubovana (po autobanovima liberalne Evrope, moglo bi se pretpostaviti) - odlučno priđe mučitelju malih i bespomoćnih stvorenja, i govoreći veoma glasno (da je svi čuju) održa mu lekciju iz životinjskih (ali i ljudskih) prava. Čitava tirada bila je izrečena na mješavini poljskog i nemačkog, uz malu ali upadljivu primjesu italijanskog i(li) španskog (što govori o ogromnom iskustvu sticanom godinama po nepredvidivim magistralama života koje su je vodile i do najzabačenijih kutaka evropskog podkontinenta). Njen je nastup izmamio spontan aplauz dvojice lokalnih galebova koji su čitavu scenu posmatrali bez riječi, ali s napregnutom pažnjom. Zadovoljna postignutim uspjehom, ova vrsna poliglotkinja sjede nazad na svoj peškir, iz torbe izvadi kutiju s jeftinom pomadom i počne da je razmazuje po butinama: polako, s obadvije ruke, raširenih prstiju (valjda da bi zahvatila što veću površinu), prvo jednu nogu, pa drugu - galebi, načinivši se nevješti, napustiše bojno polje. Da se vratim na glavnu temu: delegacija se vratila s Parosa kroz nedjelju dana, kao što je i planirano (nisu oni kao Odisej; a ni žene im nisu Penelope - ruku na srce), čitav poduhvat je uspješno okončan (uz uobičajene peripetije i zavrzlake, što je gotovo neizbježno čak i u bolje organizovanim sredinama) i seljani sela Ž su dobili svoj spomenik. Zaslužili su to. A i Roki je zaslužio. Roki, onakav kakvim ga pamte generacije, kakvim ga i ti pamtiš Baš-Čeliče: na vrhovima prstiju, lagano pognut, širokog garda (i nabubrele glave od batina ali i dalje oran za borbu). Roki, ovekovječen u mermeru, ne u rodnom mu Bronksu (u kojem je naučio prve udarce), niti u blještavom Holivudu (u kojem je dostigao punu zrelost), već u ravnom Banatu (u kojem je uvijek uživao najveću popularnost). Zaista je hvale vrijedan ovaj znak pažnje žitelja sela Ž koji su na ovaj originalan način dokazali svoju

privrženost savremenim (i jedino prihvatljivim) stremljenjima elitnog dijela čovječanstva (malo sa zakašnjenjem doduše, jer je projekat Globalistan već počeo da se urušava, no, tu glupost ćemo im oprostiti, jer ipak su naši ljudi). Dakle, mračno i sumorno selo Ž (besperspektivno, ojađeno i, ovih dana poplavljeno, kako sam čuo) konačno je dobilo svoj znak raspoznavanja, koji će im, nadajmo se, pomoći da, na trenutak barem, zaborave monotoniju žalosne im svakodnevnice. Opet velim, zaslužili su to.

Baš-Čelik ga je slušao ćuteći, ne zapitkujući i ne komentarišući ništa od svega ovoga što je čuo. Slušao ga je pažljivo, gledajući pravo ispred sebe, i samo bi ponekad klimnuo glavom kao da hoće da kaže "Sve ja to znam, Vilsone, sve je to meni već odavno poznato". Sad su već stajali ispred spomenika, te se stoga vraćamo u našu priču, prelazeći iz sela Ž u njegov bezvučni parnjak - selo Š, u Baš-Čelikovoj dimenziji.

Struktura koja je stajala ukopana, tu, na bunjištu - dok su joj se čavke i dalje rojile iznad glave, nimalo zaplašene prisustvom dvojice pridošlica - u odijelu i kravati, s podignutim kragom sakoa, i ugašenom cigarom u uglu usana, podsjećala je na povampirenog Džems Dina. Nije to bio on, nije bio ni Roki, a ni Spajdermen; ovo je bio igrač mnogo veće težine: prvi manjinski predsjednik, nova nada čovječanstva, otac (mrtvorodenog) obama-kera... (a uz sve to još i nobelovac u duši). Ovu impozantnu figuru sa Velike šahovske table, Baš-Čelik odmah prepozna; Vilson, što začudi i samog Baš-Čelika - nije. Pratimo njihovu konverzaciju.

- Reklo bi se da je ovaj spomenik nije davno postavljen - iznese Vilson svoje zapažanje - ipak djeluje nekako oronulo, izubijano, mučenički... Ne izgleda mi kao neka muzička ili sportska zvijezda, još manje kao neko ko je pameću zaslužio da mu se podigne spomenik. Zbilja, da nije u pitanju neka žrtva terorizma?

- Nije.

- Nego? Neki zaslužni građanin možda, koronista, influencer?..

- Zar ga ne prepoznaješ? - odgovori mu ovaj.

- Ne..., ne sjećam se da sam ga ikad vidio u životu... Mada, djeluje mi nekako poznato...

- Pogledaj ga malo bolje. Mora da ga znaš.

Tad ga i Vilson prepozna:

- Gle, otkud ovdje ova njuška! Pa ovaj čovjek je iz našega svijeta, Baš-Čeliče, on ne pripada vama! On ne može biti ovdje! On je naše gore list!

Iznenadjenje bi još veće kad ovaj prozbori:

- *Si vis pacem, para bellum* - tako reče.

- Šta to reče? - upita začuđeni Vilson Baš-Čelika.

- Nešto na latinskom, čini mi se.

- Na latinskom, to vidim i sam, ali šta?

- Šta to veliš, druškane? Slabo te razumijemo.

- Ako hoćeš mir, vodi rat - prevede ovaj - to je latinska izreka; ja mnogo volim njihove izreke, a i njih same. To je sjajan narod.

- Misliš, samo mrtav narod je sjajan narod?

- Ne, nisam to mislio. Ja tako nešto nikad ne bih rekao. Ja sam nobelovac. Laureat.

- Nobelovac? Laureat?

- Da. Ako mi ne vjerujete mogu vam pokazati potvrdu.

Rekavši to iz zadnjeg džepa pantalona izvuče na četvoro presavijen list papira i pruži ga Baš-Čeliku na uvid. Ovaj ga rasklopi, pažljivo ga pročita i vrati ga zakonitom vlasniku, koji ga, sav

ponosan, ugura nazad u džep.

- Ovdje je najsigurniji - reče i potapša se po dupetu.

- Ovaj stvarno ima potvrdu o najbrže osvojenoj Nobelovoj nagradi u čitavoj istoriji ove ugledne (i poštene) kuće - reče Baš-Čelik Vilsonu, ne skidajući pogled s laureata.

- Da nije falsifikat? Ne mogu da vjerujem, da ta kuća daje nagrade, maltene, svakoj...

- Nije falsifikat, ne bih rekao. Ima dva pečata i potpis. Izgleda da je sve u redu.

- Ko bi rekao da je toliko pametan. Nije mi izgledao tako.

- Izgled zna da prevari. Otkud se ti nađe ovdje, u ovoj jazbini, nesretni sine? - reče Baš-Čelik obraćajući se sad nobelovom laureatu.

- Igram sudbine - odgovori ovaj - trebao sam biti postavljen u glavnom gardu, na centralnom trgu, i to na visokom postolju, a ne ovako: skoro do koljena ukopan u zemlju.

- Pa šta bi?

- Štrajk vozača kamiona. Istovariše me ovdje i odoše. Čista sabotaža, to bi trebalo kažnjavati. Ležao sam mjesecima, eto baš tu, gdje vi sad stojite, na kiši i na vjetru, u blatu, a da ne spominjem pijanice koje... sve dok ne naiđoše neki aktivisti te me ovako posadiše; malo ukrivo, kao onaj toranj u... u Parizu, ali dobro je. Prednost malog mjesta je što mi posjetioци mnogo ne dosađuju. Imam više vremena za razmišljanje.

- Znam da voliš da misliš. Svi to kažu za tebe. "On stalno misli, svki dan, i nedjeljom. Ponekad čak i praznicima", tako govore.

- Da. Svi moji prijatelji to znaju. Zato sam i postao laureat.

- Pa jesi li smislio nešto pametno otkad si ovdje: nešto nobelovski, nešto što dolikuje misliocu tvoga kalibra?

- Ne mnogo, da budem iskren, nerviraju me ove ptice, stalno mi lete iznad glave, dekoncentrišu me. S vrbecima bi se nekako i izišlo na kraj, ali ove čavke...i toliko ih je... Ne prođe dan...

- To ne bi trebalo ni malo da vas brine, predsjedniče - ulički se ubaci u razgovor Vilson - po vjerovanju Starih Germana onaj kome se ptica posere na glavu imaće sreće toga dana. Ako je suditi po naslagama koje su se nakupile na vašoj kosi vi ste ovdje u selu Š imali mnogo srećnih dana.

- Ako je po tome suditi - jesam. Nego, kuda ste se vi zaputili, delije? Negdje u provod, pretpostavljam.

- Pa, tako nešto... Idemo u Mausvil, tamo smo krenuli.

- U Mausvil? Wow! To je sjajno, tamo čovjek može dobro da se zabavi. Pošao bih i ja s vama, rado, ali ne mogu. Ukopali me ovdje, ne mogu da mrdnem, vidite i sami. Moram da sačekam da prođe ovaj štrajk, pa da nađem nekog autoprevoznika... Ako se budem uopšte odlučio da mjenjam mjesto boravka.

- Na žalost, predsjedniče - opet se ubaci Vilson ulagivački, što Baš-Čelika već počeo da nervira - ni mi nismo motorizovani, ali mogli bi da probamo da nađemo neka ručna kolica ili tragač... nekim takvim prevoznim sredstvom da vas odnesemo odavde. Šteta je da vaš talenat propada ovdje, u ovoj nedodijli. Vama se divi čitavi svijet, a pogotovu ljubitelji borbe protiv terorizma i zaštite ljudskih prava, a i svi ostali koji su ugroženi (na ovaj ili onaj način) i kojima nešto hvali (ovdje ili ondje). Možda da napravimo kakva improvizovana nosila od materijala koji nam je pri ruci, znam kako se to radi, neće nam trabati mnogo vremena... Tako bi smo mogli da vas odvučemo do Mausvila. Ili da imamo neko uže...

- Ne, ne dolazi u obzir. Ne bih da vam smetam, sem toga već s prvim mrakom očekujem posjetu, dolazi mi neki aktivista, stručnjak je za frulu, kad taj zagudi... Još da nije ovih čavki...

Ne mogavši da mu pomognu, ili da mu makar ublaže muke, oprostite se s Laureatom nastavivši svoj put, dok ovaj ostade tu gdje je i bio, duboko u mislima, kao Rodinov mislilac (ali s prstom na slijepočnici kao da igra ruski rulet) ili Domanovićev Vođa (da vas podsjetim, to je onaj slijepac kojega izabraše da ih vodi, te preko provalija, trnja i gudura sve ih satrije, čitavi narod; on makar priznade da je slijep, i skide se s jasala, doduše tek na kraju, a ovi ne, čak ni na kraju, no neka to, no i dalje njaču, besomučno, iz petnih žila, ali sad u sprezi, a pogodi s kim - sa ergelom 92, baš s njima, ko bi rekao).

Elem, posle kratkog vremena naiđoše i na školu; bila je to potpuno nova zgrada. Vilson ju je s interesovanjem gledao: dvorište i ogradu oko nje, uredno pošišanu travu, igralište za fudbal i košarku, lejljice s cvijećem...

- Možda, Baš-Čeliče, taj Miki Maus nema mnogo pameti, ali rekao bih da zaista ne žali novac za obrazovanje: učionice su prostrane i dobro osvijetljene, svega je po dvadesetak đaka u razredu, i koliko vidim opremljene su svim mogućim školskim pomagalicama, imaju čak i kompjutere. Kad sam ja išao u školu bilo nas je preko trideset u razredu, klupe su bile stare više od četrdeset godina, znam to po urezanim datumima kojih su bile pune. U čitavoj školi je postojao samo jedan globus, koga bi nastavnica donosila iz zbornice kada smo imali čas geografije.

- Gledano na taj način ove škole su mnogo bolje nego one iz vremena kad si ti bio đak: prostranije, bolje opremljene... Ali to je manje važno. Mnogo je važniji odnos koji postoji između đaka i profesora, i između samih đaka. Zadatak škole bi trebao da bude da razvija međusobno povjerenje, solidarnost i, naravno, zdravu konkurenciju. Škola treba da razvije svestranu ličnost: koja je sposobna da samostalno misli, koja ima svoj sistem vrijednosti, svoj stav prema svakom pitanju.

- Možda, Baš-Čeliče, nekada, u neko davno vrijeme, kad tehnologija nije bila na ovom stepenu razvoja, možda su tad škole mogle da budu onakve kakve ti kažeš da bi trebale biti. Međutim, danas u školi mora što više da se nauči. Nema se vremena za gubljenje.

- U vaše vrijeme se učilo u školama. Vaše škole su stavrale stručnjake, to im je bio prevashodni zadatak, ali uz to su i pokušavale da uče đake i nekim drugim, ljudskim, kvalitetima - samo usput doduše. "Nije se imalo vremena za gubljenje" kao što ti kažeš. Ove današnje škole nisu čak ni takve - niti proizvode stručnjake, niti ličnosti. Oni dosta uče, tačno je to, međutim njihovo znanje je fragmentirano, nepovezano, površno. A takvo znanje, znanje koje nema za podlogu logiku i racionalnost, je potpuno neupotrebljivo. Primjetio si i sam da je ova škola opremljena kompjuterima; i djeca još od malih nogu znaju da ih koriste. To tebi izgleda kao nešto jako važno, jer, eto, ti kompjuteri su danas svugdje, potrebni su za gotovo svaki posao, pa valja djecu još od malih nogu privikavati na njih. To nije dobro rezonovanje: ako je cilj škole da stvori stručnjake, onda bi njen prvenstveni zadatak trebalo da bude da osposobi ljude za samostalno i logičko razmišljanje. Takva osoba će sutra lako, kad joj to bude potrebno, naučiti neki konkretan zanat: postati električar, doktor, moler, ili inženjer. Lako će se obučiti za rad na kompjuterima. No sve ovo je još i najmanji problem.

- Koji je veći problem?

- Vaspitanje ove djece je takvo da proizvode razmažena derišta kojima se sve udovoljava, a od kojih se ne očekuje da ispunjavaju ikakve obaveze; sve im je dozvoljeno, oni su sve i svja, čitav svijet se oko njih vrti. Samo neko ko zna šta su obaveze, ko ima razvijen osjećaj odgovornosti, zna šta je i pravo; onaj ko nema osjećaj odgovornosti, taj ne može da traži ni prava. Ovakvo vaspitanje stvara ljude koji su ponizni pred moćnima, a surovi prema slabima; to je tiranski tip čovjeka, koji ne samo da nije opasan za sistem, već je njegov neophodni element.

- Nije valjda samo škola kriva svemu tome, na formiranje karaktera utiču i mnogi drugi faktori.

- Sigurno, osim škole, tu su i mediji, i roditelji - čitavo društvo. Slavni rimski vojskovođa Germanikus, često je na svojim vojnim pohodima sa sobom vodio svoga sina Gaja. Mali Gaj, koga su germanikusovi vojnici iz milošte prozvali Kaligula (po nekoj vrsti vojničkih čizmica koje je ovaj nosio) bio je miljenik vojske. Obožavan i razmažen još od malih nogu, bio je uvjeren u svoju izuzetnost. Kad je njegov stric Tiberije umro, narod, a naročito vojska s oduševljenjem su pozdravili dolazak na prijesto novog vladara; ni slutili nisu da će njihov Kaligula postati jednog od najkrvavijih tirana u hiljadugodišnjoj historiji Rima. A uz sve užase koje je činio bio je strašna kukavica: na najmanji znak opasnosti bježao bi glavom bez obzira, a kad bi grmjelo, krio bi se ispod kreveta. Po istom kalupu se oblikuju i karakteri djece u ovom našem svijetu: ti si najljepši, ti si najbolji, ti si najpametniji, šta je to što bi ti želio...

- I prije nego što završimo s ovom temom, da se još dotaknemo tih uniformi koji si negdje ranije pomenuo. Postoji vjerovanje da totalitarni sistemi nameću djeci nošenje uniformi u školama da bi se potrle sve razlike među njima, te da im se na taj način uništi identitet; dok u slobodnim društvima svako dijete može da se izrazi kroz odjeću ili frizuru, i da na taj način izgradi neki svoj imidž. U stvari, baš je obrnuto. Svrha nošenja uniformi je u tome da natjera djecu da ulože neki napor ako žele da se istaknu: "Hoćeš da budeš neko? Hoćeš da te znaju? Potrudi se malo burazere: postani najbolji matematičar, dobar sportista, ili jednostavno dobar čovjek." Tako se stvara ličnost. Najlakše je natjerati roditelje da ti kupe skupe patike koje niko u razredu nema, ili otići kod frizera da ti napravi frizuru kao nekom junaku iz crtanog filma. Tako se ne stvaraju ljudi od integriteta, već iskarikirana, nedovršena bića - gradivni materijal tiranije.

- Sjećam se, Baš-Čeliče, u primorskom gradiću u kojem sam nekada živio, svratih u knjižaru da kupim neke formulare i uplatnice - tako nešto. Ispred mene bijaše neka *gospoja* sa svojom ćerkicom koja, to sam iz razgovora gospoje i prodavačice saznao, za dvije nedjelje treba da pođe u prvi razred osnovne škole. Gospoja: "Dajte mi četiri sveske na linije i četiri na kocke. Italijanske". Prodavačica: "Imamo i domaće, a i uvoz iz Turske. Nisu ništa lošije od italijanskih, a dosta su jeftinije." "Dajte mi, ipak, italijanske," reče skoro uvrijeđeno gospoja. Prodavačica uze sveske sa rafova, četiri na linije i četiri na kocke, i stavi ih na pult ispred gospoje. Mislio sam da gospoja insistira na italijanskim sveskama jer vjerovatno imaju ljepše dizajnirane korice. "Nekome je i to važno," pomislih. Njoj nije bilo. Nije ih ni pogledala: ni sliku na koricama, niti ih je otvorila da vidi kakav je kvalitet papira, jesu li listovi valjano povezani, jesu li linije jasno odštampane. Ništa od toga nju nije interesovalo, jedino joj je bilo važno da su sveske italijanske. Sredina je avgusta. Napolju je temperatura preko trideset stepeni, a u knjižari, koja je bila okrenuta k jugu, i pored stalno otvorenih vrata, bilo je barem pet stepeni više. U vauduhu su se mješali mirisi prašine, štamparske boje i plastelina koji se rastapao, sa izduvnim gasovima koji su, kroz otvorena vrata, nesmetano uplivavali unutra. Kao da sve to nije bilo dovoljno, već je i naša gospoja bila natopljena nekim teškim parfemom, a koji je - prožet znojem ispod pazuha (kojega su odavale dvije velike, a savršeno simetrične mrlje) u okolnu atmosferu odašiljao sopstveni vonj koji je ovu raznolikost mirisa stapo u jednu homogenu i nerazdvojivu cjelinu. Duša mi je bila u nosu. Gospoja, uredno i s lakoćom izmirivši račun, uz jedno oficijelno i nadmoćno doviđenja, napusti ovu gasnu komoru, ostavljajući za sobom tragove svog prisustva. "Nova elita," rekoh, tek da nešto kažem. "Creme de la creme," smijući se odgovori prodavačica, inače profesorka matematike koju sam poznavao s fakulteta. Sve se ovo zbilo prije *air-condition* ere; sada, zahvaljujući relativno lakoj dostupnosti ovih čudesnih uređaja, uklonjena je i poslednja prepreka da gospoja postane prava dama. Konačno će steći mjesto u društvu koje joj, s pravom,

pripada; status kakav zasluđuje; prestige kakav italijanske sveske njene ćerkice i opravdavaju. Izlazeći iz knjiđare ćudio sam se takvom snobizmu; tek malo kasnije shvatih o ćemu se radi. U jednom takvom gramzivom, skorojevićkom društvu, gdje se sve gleda kroz novac, s tim, italijanskim, sveskama i markiranom odjećom koju će, pretpostavljam, nositi, njena ćerkica će i kod ućiteljice, a samim tim i kod ostalih đaka, imati *specijalan status*, specijalniji ćak i od statusa one djece koja su *drugaćija*. Da pojednostavim - ona će biti glavna u razredu, ćak i ako bude najgori đak, a hoće ako bude nasledila mamin karakter i odnos prema životu. Ona će uvijek moći da zapuši usta i najinteligentnijoj djevojćici u školi omalovađavajući je jer, ona, eto, ima italijanske sveske i amerićeke patike, a ova samo jeftine kineske. Evo, sad se sjetih nećega što mi je isprićao jedan prijatelj iz moje otadđbine. Njegova ćerka je najbolji đak u razredu, još od prvog razreda osnovne škole, i ima samo petice u dnevniku od poćetka do kraja godine. "Ali šta sve to vrijedi," kađe mi on, "kad se pred zakljućivanje ocjena pojavi bogati tatica neke od ućenica koja je ćitave godine imala dvojke, trojke i po koju ćetvorku, pokloni ućiteljici skup parfem i dvesta evra pride i, volšebno, njegova tupava ćerkica završi razred sa svim peticama, isto kao i moja ćerka koja je ućila ćitave godine".

- I, pitam ja sad tebe Vilsone, kakav će onda odnos prema drđžavi, prema životu i prema radu steći ta dobra ućenica? Kod nje će se javiti revolt prema društvu, popustiće u školi, i najvjerojatnije ispasti iz sistema. Na taj naćin se postiđu dvije stvari: prvo, eliminišu se ljudi inteligentni i od integriteta, potencijalna opasnost za svaki totalitarni ređim; drugo, stvara se prostor za glupava, razmađena i lijena derišta bogatih tatica. A što se tiće takvih vaspitaća, a i gospode koja ih kupuje, to treba objesiti, jer oni nanose nemerljivu štetu društvu razjedajući ga iznutra kao termiti, mnogo veću štetu nego dileri droge, ili neki spoljni neprijatelj.

- Nije mi samo jano kao te same guzonje ne shvataju da na taj naćin ne ćine uslugu ni svojoj djeci. Obićeno posle srednje škole oni ih šalju da studiraju na nekom od elitnih univerziteta (kod nas, ili u inostranstvu). Kako će tamo proći ta djeca koja su bez znanja i bez radnih navika?

- Oni svoju djecu ne šalju na univerzitete koji su elitni po kvalitetu nastave i po nivou znanja koje se tamo stiće, već u ustanove ćiji je cilj formiranje *gonića robova* koji će odrđžavati vladajuću kliku na vlasti. A za takve škole, njihova tupava i lijena (a nadmena) djećica imaju više nego dobre kvalifikacije. Tu im daju diplome koje imaju zvućna imena, tu ih uće kako da ostave dobar utisak, kako da po potrebi odglume saosjećajnost, zabrinutost, radost ili ushićenje. Ti hokus-pokus univerziteti da bi zamaskirali sopstvenu bezvrijednost, smještene su u građevinama koje odišu bogatstvom i moći. I taj štos im odlićeno prolazi u svijetu skorojevića u kome je spoljašnjost sve, a suština ništa. I prije nago što završimo s ovom temom, da se osvrnemo na tu neopremljenu školu u koju si ti nekada išao. Šta je hvalilo tim izlizanim klupama koje su bile prepune urezanih imena, datuma, ljubavnih poruka, ponekad i formula koje bi dobro došle na pismenom iz matematike ili fizike. Tu vidiš ćitavu istoriju pred sobom, zanš da je tu, gdje si ti sad, nekada, mođda prije trideset godina bio neki drugi djećak, i pitaš se šta li je sad s tim ćovjekom? šta je postao u životu? Pitaš se jesu li i tvoji roditelji ućili u istim ovakvim školama? i nosili iste ovakve uniforme? jesu li šaptali drugovima? jesu li prepisivali? Da nije ovaj tvoj profesor matematike sjedio baš na tvom mjestu? i da nije mođda baš on, majku mu, urezao tu formulu za rješavanje kvadratne jednaćine što je sad gledaš? I ko će posle tebe sjediti u tvojoj klupi kroz deset ili davdeset godina? i da li će se i on pitati kad vidi tvoje urezano ime: "ko je taj ćovjek? gdje li je sad?" Te škole, a i to vrijeme, je imalo magiju, ovo današnje je nema.

Ostavivši selo za sobom, i ne žaleći što je to tako, produžiše prema gradu, svojoj sledećoj destinaciji. Vilson bi ne malo iznenađen, kada kraj puta s lijeve strane ugleda ogromni pano sa kojega ga je, kezeći mu se pravo u lice, gledao Miki Maus. Pogled mu je bio blag i pun razumjevanja, a širok i iskren osmijeh otkrivao je blještavo bijele zube održavane po najstrožim pravilima dentalne higijene; bio je to osmijeh koji obećava - pravi hohštaplanski. Na panou s druge strane puta, njegov oponent, ozbiljan kao smrt i sav u crnom, imadaše bradu (znanja ili zvanja, jednu od te dvije).

- Pa, vi ovdje imate slobodne izbore, Baš-Čeliče, ili me to oči varaju?

- Oči te varaju, a kazaću ti i zašto, jer nisi ovdje došao na godišnji odmor, već da bi nešto naučio, mada ovo i nije loše mjesto za provod, ako imaš para, naravno: klopa je dobra i jeftina, djevojke su društvene, a i supstance su dostupne, kao što si vidio. Nikakav izbor tu ne postoji, sva razlika je u bradi, jedni su sa, a drugi bez nje, jedni su u dugine, a drugi u patriotske boje - a suština im je potpuno ista: niko od njih ne samo da ne nudi drugačiji način uređenja društva, neki drugi način života, neki drugi sistem vrijednosti, već ni u ovom, jako uskom, okviru ne dozvoljavaju nikakav izbor. To je kao kad bi ti neko ponudio da biraš šta ćeš za ručak - kuvani kupus ili kupus koji je kuvan. To je sva razlika između ovih partija.

- Ali, možda ovim ljudima zaista i odgovara ovakav sistem? Možda oni i ne žele neki drugi način života? Imaju visok životni standard, koji stalno raste, rekao bih. Možda je to razlog što oni ne žele da ljujaju čamac?

- Samo kupovna moć raste, za sad, ali u onoj zemlji odakle si ti čak ni to nije slučaj, tamo samo korupcija raste. I, usput da kažem, jesi li primjetio da su kod vas najveći zagovornici razuzdanog liberal-kapitalizma, baš oni koji su na državnim jaslama, oni koji ne učestvuju u slobodnoj konkurenciji za koju se toliko zalažu?

- Primjetio sam. Lično poznajem jednog tipa, propalog muzičara, koji radi u državnoj administraciji, na specijalno za njega izmišljenom radnom mjestu, i koji na sva usta hvali baš taj, tržišni, aspekt liberalizma, a ne pada mu na pamet da se on sam skine s vrata poreskih obveznika i izide na tržište, kao muzikant, na primjer, u svojoj struci, i da tu pokaže šta zna, kakvim talentom raspolaže. Ne, umjesto toga on tek s vremena na vrijeme, samo za odabrano društvo, dune u frulu, tek toliko da ga želja mine (a i da bi sačuvao gipkost oralnih organa od kojih, u ovim smutnim vremenima, goli opstanak može da zavisi više nego od bilo čega drugog). Slobodnu konkurenciju i tržišnu utakmicu prepušta drugima.

- A on će da ih bodri iz svoje ušuslane kancelarijice, i da im debelo naplaćuje svoju ekspertizu. Nego, nismo pomenuli ono najvažnije: međuljudski odnosi su gori nego ikad ranije. Onda se s pravom postavlja pitanje zbog čega država uopšte postoji? Ako se ljudi udružuju u državnu zajednicu, i predaju dio svoje slobode toj istoj zajednici, zar ne bi trebalo da za uzvrat dobiju siguran i lijep život? Zar se ljudi ne udružuju da bi postigli neki zajednički cilj? A šta bi drugo mogao biti cilj države nego stvaranje harmoničnog odnosa među svojim članovima. *Meinstrim lobi* kaže da je jedini zadatak države da štiti građane od fizičkog nasilja. Znači, država treba da odumre, ali ne sasvim, već da zadrži mehanizme odvratanja i kažnjavanja (policiju, sudstvo i predekane), da bi eto, mogla da nas brani od nas samih. Ali, ova država ne čini čak ni to, već razoružava poštene građane tako da oni ostaju bez odbrane pred kriminalcima. Običan čovjek bi bio mnogo sigurniji kada ga vlast ne bi uopšte štitila, nego što ga ovako štiti. Kao što je manje vjerovatno da će biti napadnuta zemlja koja ima jaku vojsku, od zemlje koja vojsku uopšte nema, isto tako je manje vjerovatno da će naoružan čovjek postati žrtva huligana, od onoga koji oružje nema. Ponegdje, kriminalci su produžena ruka nekih interesnih grupa (partija, biznismena...), naoružani su, organizovani i spremni da budu upotrebljeni za krvave represalije nad

stanovništvom, ako se za to ukaže potreba.

- Kako to da bar neki od političara, Baš-Čeliče, premijera, ili predsjednika države, ne pokuša da uradi nešto? Kako to da ne osjećaju nikakvu odgovornost prema ljudima koji su im iskazali povjerenje dajući im svoj glas?

- Znaš li ti, Vilsone, ko je bio Flavius Romulus Augustus?

- Nikad čuo, da ti pravo kažem? Rimljanin neki? Po imenu rekao bih da je bio neka krupna zvijerka.

- Bio je to posljednji imperator Zapadnog rimskog carstva. U to vrijeme imperatori, iako su zakonski imali velika ovlašćenja, u stvarnosti su bili obične marionete, koje su na prijesto postavljali, i s njega ih skidali, vojni zapovjednici, koji su bili stvarni vladari. Orest, *Magister militum*, najurio je prethodnog imperatora, i na njegovo mjesto instalirao svog petnaestogodišnjeg sina, davši mu zvučno ime Romulus Augustus.

- Romulus po osnivaču Rima i prvom rimskom kralju, a Augustus po prvom Rimskom imperatoru? Zvučno ime zaista.

- Narod, međutim, znajući njegovu pravu vrijednost, brzo ga je preimenovalo u posprdno Romulus Augustulus, što bi značilo Romulus Malecki Avgust, ili Romulus Avgustence. Malecki Avgust je vladao manje od godinu dana, posle čega ga je s prijestola najurio izvjesni Odoker, proglasivši sam sebe za kralja Italije. Ne smatrajući Avgustence opasnošću po svoju vladavinu, poslao ga je da živi u neku vilu, negdje van Rima, dodjelivši mu čak i solidnu penziju. Posle toga se Avgustencetu gubi svaki trag - historičari, smatrajući ga beznačajnim, nisu se njime više bavili, a ni on, sva je pretpostavka, nije ulagao mnogo napora da ga historija zapamti po djelima. Šta je radio u toj vili? kako je provodio vrijeme? koliko je dugo živio? i kako je na kraju završio? to niko ne zna, niti to koga interesuje.

- I hoćeš da kažeš da su isti takvi i ovi vaši predsjednici?

- Tačno, to su obične marionete bez ikakve stvarne moći. Sve što predsjednik države može da uradi je da, ako mu i to dozvoli bezbednosna agencija, zaposli ljubavnicu negdje u državnoj administraciji. To, i slično tome, je sve što on može da učini, ništa više. Moć ovdje nije formalna, već neformalna, van-institucionalna: pravi vladari su duboko u pozadini, odakle daju instrukcije raznoraznim tajnim, ili polutajnim, društvima, a ovi kontrolišu svoje marionete - političare.

- I jedini ti sve to vidiš, niko drugi?

- Vidi to još po neko, malo ko, ali vidi. Neki od njih su potkupljeni, neki ucenjeni, neki gledaju svoja posla, a prema onima koji se ne mogu kontrolisati, primjenjuju se posebne mjere prevaspitanja: gubljenje posla, društvena izolacija, trač... Na taj način, ta, ionako, jako mala manjina - od koje sam ja posljednji predstavnik - je potpuno neutralisana. Miki Maus je u sigurnim rukama, i istini za volju - nikad mu bolje nije bilo.

- I još da ga ne razjedaju pakost, mržnja i zavist, niko srećniji od njega.

- Pitam se često šta je dobro mogla da donese ta francuska revolucija - ili bilo koja druga velika ili mala ideja - koja je u svoj temelj ugradila hiljade leševa. I nije samo broj žrtava u pitanju, već i užasno sadistički načini kojima su ljudi ubijani. Revolucionari su običavali da umaču ruke u krv svojih žrtava: tako izvjesni Žurdan, zvani Glavosječa, pere ruke u krvi markiza de Loneja; koljač Žuv, koji je lično zaklao šesto dvadeset jednu osobu, dobro pazi da mu ruke budu uvijek krvave. I sknavljenje leševa je bila uobičajena praksa: revolucionarke su odsijecale polne organe pobijenih neprijatelja, te bi od njih pravile zvečke; nad obezglavljenim trupom herceginje de Lamb slobodarska gomila se seksualno izživljava, glumac Gramon nije se proslavio glumom, već svojim običajem da razbija lobanje, iz njih vadi mozak, zatim u njih sipa krv svojih žrtava i pije

je: tako je postao slavan. Eto, tako je uspostavljena prva prosvećena republika.

- Takvi zločini nisu specifičnost samo francuske revolucije. Bolesni ljudi postoje u svakom društvu, i kada se stvore odgovarajući uslovi, onda oni počinju da iskaljuju bijes koji su godinama potiskivali u sebi: promašeni umjetnik, neformalan i opušten, iznenada otkriva kasapski talenat u sebi; ugledni seoski domaćin, ponos i dika, preko noći se pretvara u razularenog vukodlaka; dok bivša kurtizana (*loreta*) postaje sudija i izriče smrtne kazne, a da nije ni pročitala optužnicu... Ipak, posle tih početnih nesreća, koje su se vjerovatno mogle izbjeći, došlo je do napredka, i u domenu ljudskih prava, i u poboljšanju životnog standarda. Kapitalizam, kao napredniji sistem, zamjenio je feudalizam, kao što je prije toga feudalizam zamjenio robovlasničko društvo. Istina je, da su nekadašnji plemići bili pobožni i skromni ljudi, ali pred Revoluciju imamo sasvim drugačiju sliku: na jednoj strani je raskoš i ludačko rasipanje, a na drugoj bijeda i sve što uz nju ide - alkoholizam, kriminal...

- U Francuskoj se nisu industrijalci domogli vlasti, već kao što to često biva u prevratima i revolucijama - hohštaplari. U takozvanom mračnom srednjem vijeku tom tipu ljudi nije bilo dozvoljeno da ulaze u gradove, te su isključivo operisali po selima i varošicama. Dolazili su u natkrivenim kolima koje bi obično vukao neki iznemogli (i izgledniji) konjić ili par vašljivih magaraca. Šaroliko je to bilo društvo: glavati patuljak (jedan ili više njih), sijamski blizanci (oni uvijek idu u paru), žena s bradom (pra-feministkinja), najjači čovjek na svijetu (mogao je da podigne pedeset tona) i, neizostavno, zvijezde čitave ujurme - dramski umjetnici. Samo za odabrano društvo - koje su mahom sačinjavali seoski besposličari, isluženi vojnici i dokone domaćice - igrali bi pozorišne komade (isključivo komedije) ili bi recitovali pjesme (isključivo lirske). Pažnju publike, naročito njenog muškog dijela, nisu toliko privlačili stihovi, i tanana osjećanja koji bi ovi, pretpostavlja se, trebalo da bude, već lagano ili nikako (zavisno od vremenskih uslova) obučene glumice koje bi posle predstave, iza kulisa (u pomrčini natkrivenih zaprežnih kola u kojima su se dovezle), primale posjete svojih obožavalaca koji su im, bez lažnoga stida, tu, na licu mjesta, iskazivali svoje neskriveno divljenje. Na posao bi se dali i njihovi kompanjoni: neko bi kupovao brašno, čvarke i suvo meso; neko, vunene čarape i kožne ogrtače; neko bi prodavao ogledalca, ogrlice i šerpe; a neko, u staklenim bočicama neobičnog oblika, raznobojne eliksire: koji uklanjaju bradavice, regulišu stolicu, popravljaju vid, produžuju život, vraćaju u mladost... Kad procjene da više namaju šta da izvuku od ovih naivčina, na brzinu bi se spakovali i napuštali selo odlazeći u nepoznatom pravcu, posle čega bi im se, po pravilu, gubio svaki trag.

- Kao u onoj priči Carevo novo odijelo? Znaš li je?

- Zna je svako. No, nije zgoroga čuti je još jednom.

- Bio jednom jedan car koji je želio da ima lijepo odijelo, kakvo niko na svijetu nema. Razglasi on po čitavom carstvu da traži krojače koji će mu želju ispuniti. Javiše se dvojica, i dadoše se odmah na posao. Istkaše mu odijelo da ga na svijetu nema: samo pametni ga može vidjeti, a glupi ne. Car ga vidje (to odijelo), i carica ga vidje (i ona), i obje princeze (dvorske mezimice), i svi dvorjani (pametnjakovići). I dođe dan da se car provoza kroz grad, da mu odijelo i podanici vide, i vidješe ga oni, te govorahu: "Blago tebe, care, što imaš takvo odijelo! Jesu ti ga po mjeri skrojili! Živio car! Živio car! A onda se javi neko iz gomile: "Ljudi, pa ovaj čovjek je potpuno go!" Prestadoše s klicanjem ovi ljudi, pogledaše još jednom cara, pa rekoše jedan drugome: "Ovaj čovjek je stvarno go!" Pogleda se i car, pa pomisli: "Kuku mene, gdje izadoh go pred čitav narod! Naravoučeni je: krojače nikada nisu uhvatili.

- Utekoše s lovom. I ako su. Taj kralj je gori od njih. Narod mu ide zakrpljenih gaća i prslih opanaka, a on kupuje odijelo koje niko nema, naručuje ga iz bijeloga svijeta...

- Da ostane upamćen po skupijem aljinama, a ne po djelima - da tako zamaže oči i narodu i istoriji.
- Sve je to Teški Majmun stavio pod svoju šapu.
- Kakav sad Teški Majmun?
- U tom se obliku Đaval ovaploćuje u ovoj dimenziji - *Simius Polyphemus Vulgaris*, koji...
- Stani sekund! Ti mene znači vodiš da se borim s nekim majmunom?
- Da se boriš i da se izboriš.
- Udaviće me majmun, čovječe!
- Ne boriš se snagom s njim, rekoh li ti, no pameću i voljom.
- Ako me dohvati u one šape, a tek vilice, isturene...
- Ipak je to samo majmun, evolucioni ćor-sokak, i bez obzira na čizme i pendrek...
- Baš-Čeliče, ne računaj na mene!
- ...on pameti nema.
- Kamo sreće da je ima, mogao bih da se objasnim s njim, da izgladim nesporazum, ovako...
- Vidi se, živio si i ti nekoj u džungli, poznaješ materiju.
- Ne tako dobro kao ti.
- Upoznaćeš je i bolje od mene.
- Znači ovdje, u ovom Mauslendu, Đaval, poprima oblik majmuna, i vlada nad gomilom, miki mausima, pri čemu su oni On, jer su ga sami stvorili?
- Oni su On, a svi zajedno - jedno veliko Ništa. I bez obzira u koju bogomolju idu, i idu li uopšte, sve ono što kod čovjeka ne pripada majmunskom elementu, za njih je nepotreban (i štetan) balast. Stoga, umjesto da streme ka bogovskim visinama, oni riju po majčici zemlji, tražeći svoje pretke u slojevima gline, šljunka ili šljake, prepoznaju ih po isturenim čeljustima i iskošenim čelima, iskrivljenim femurima i oglodanim tibijama.
- Možda ti ljudi, Baš-Čeliče, samo žele da potkrepe svoje pretpostavke naučnim dokazima.
- Sjećaš li se Lusi?
- Lusi?
- Da, Lusi.
- Znao sam neku striptizetu - Lusi, bijaše naše gore list...
- Nije to ta Lusi, ova je iz Etiopije, ne daj bože da se ona skine...
- Aa... ta Lusi...
- Ta Lusi. Njeno otkriće bila je senzacija koja je kao bomba odjeknula širom planete: pronađena je karika koja nedostaje, sad imamo krunski dokaz, konačno smo sigurni u to - mi jesmo majmuni. Bili smo ponosni na sebe. Nazvaše je Lusi. Ova majmunoloka Eva, naša dlakava pramajka, brzo je postala predmet obožavanja. U muzej se išlo kao na hodočašće: dolazili su da je vide iz svih krajeva svijeta, čekali danima da budu primljeni kod nje, drhtavim glasom čitali joj pjesme, njoj posvećene. Ludilo je dostiglo takve razmjere da je čuveni norveški antropolog u religijskom zanosu, sklopljenih ruku, a sa suzama u očima, pao na koljena pred njom.
- Pao na koljena? Antropolog? Pao na koljena pred nekompletnim kosturom nekog majmunolikog bića koje je živjelo prije tri miliona godina? Za tu Lusi, ako se ne varam, ni do dan-danas nije sa sigurnošću utvrđeno da li uopšte pripada porodici hominida, ili je to neki sasvim obični majmun, kakvi se mogu videti u zološkim vrtovima širom svijeta.
- Ispostavilo da ona nije čak ni obični, već od rahitisa oboljeli majmun. Šimpanza. Deformiteti koštanog tkiva izazvani ovom opakom bolešću, naveli su naučnike da zaključe da pred sobom imaju ostatke bića od kojega su i sami potekli. Ovu oboljelu majmunicu, koju proglasiše za svog stvoritelja, Tarzanov Čita ne bi ni pogledao. Ništa bolje ne dočarava nastranost današnje elite

nego ta majmunica, čije su oglodane ostatke pronašli zatrpane u nekom jarku, i na čijim rahitičnim nogama počiva njihov pogled na svijet, jer potpuno je nebitno da li su čovjeka stvorili bogovi ili je nastao evolucijom - samo ljudskom solidarnošću on može da ostane čovjek, dok ga majmunska sebičnost srozava na nivo životinje. I, siguran budi, moj družo, da negdje na svijetu, baš ovoga trenutka njihovo drugo ja, skakuće s grane na granu, zadovoljan što je izbjegao sudbinu svog saplemenika koga ženka leoparda, upravo sad, u ovom momentu, nosi u zubima svojim mladima da ga pojedu dok je još vruć. Koristeći lijanu kao prevozno sredstvo, domogao se guste krošnje eukaliptusa. Uspravio se na dvije krive noge, počeo se po temenu i stisnutim se pesnicama udario dva puta po grudima, ispuštajući ratnički poklič koji prestraši jato vrabaca, nagnavši ih da žurno napuste grane na kojima su našli sklonište od podnevne žege. Ohol, dominantan, siguran u sebe, ovaj neprikosnoveni gospodar krošnje, s oreolom pobjednika počeo je halapljivo da ubacuje u čeljusti sočno lišće i mladice ove tropske biljke. Obuzet ždranjem, primjetio nije dva oka uzdužnih zenica koja ga netremice posmatraju. Da *Život kratko traje/ i malo vremena ima*, shvatio je tek kada se našao u zagrljaju svog nemesisa. Progutan u komadu, natopljen želudačnim sokovima, bio je još uvijek živ kad je piton počeo da ga vari.

- Jer u borbi za opstanak, u kojoj vladaju sebičnost i samoživost, svako će, prije ili kasnije, završiti u nečijem stomaku. Tu je čak i sami tiranin, koji je na vrhu piramide moći, rob sopstvenih podanika, kojima se ulizuje (kao i oni njemu) i kojih se boji (kao i oni njega). Bez ijednog iskrenog prijatelja, iako stalno okružen obožavaocima, on je najusamljeniji čovjek na svijetu.

- Zbog takvog svog psihičkog stanja, oni na svoje zastave ne stavljaju simbole hrabrosti ili slobode, simbol vjere ili pravde, već nesuđenu Ćitinu draganu po čijem su liku i sami stvoreni. E, taj majmun, koji se sad, u ovom trenutku, u želudcu nekog pitona rastače u ništa, ideal je današnje elite. To je put koji su izabrali. Takav im je mentalni sklop.

ZEMLJA NEDOĐIJA

Vidjeli smo da je dovoljno pogledati u neki (makar malo bolji) riječnik da bi smo našli odgovor na pitanje šta su to majmunski posla (monkey business) i na koga se ona odnose. Međutim, ako bismo htjeli da istom metodom dođemo do saznanja šta znači izraz šigaljevština, zadatak ne samo da nam ne bi bio lak, već sva nastojanja u tom pravcu ne bi dala nikakve rezultate: takve riječi u rječnicima nema. Da bismo dobili odgovor na to pitanje moramo se obratiti samom Dostojevskom, jer on je taj koji drži u rukama ključ ove zagonetke; on dobro zna: da bi smo shvatili šta je šigaljevština moramo znati ko je Šigaljev. Objasniću ukratko: varošica Skvorešnjici, u drugoj polovini devetnaestog vijeka stjecište liberalne omladine tog doba, tih dana imalo je čast da ugosti Šigaljeva, teoretičara i revolucionara, čuvenog po tome što mu je nekada, u nekom časopisu, objavljen neki članak. Evo šta veliki pisac kaže o njemu *Nikad u životu nisam vidio ljudsko lice toliko mračno, natušteno i turobno. Izgledao je tako kao da očekuje propast sveijta, i to ne bogzna kada, po proroštvima koja se i ne moraju obistinuti, nego u sasvim tačno određeno vrijeme, tako kao preksutra prije podne, tačno u deset i dvadeset pet minuta*. Pisac dalje kaže *Još sam se mnogo začudio njegovim ušima, neprirodno velikim, dugim, širokom i debelim, koje su nekako osobito štrčale, svako na svoju stranu. Pokreti njegovi behu čoškasti i tromi...* To je Šigaljev. A šta je to šigaljevština objasniće nam on sam. Dajemo mu riječ *...došao sam do uvjerenja da su svi stvaraoci socijalnih sistema, od najstarijih vremena do*

naše 187... godine, bili sanjalice, pričala, glupaci, koji sami sebi protivreče, koji nikada ništa ne razemiju iz nauke o prirodi, niti o čudnoj životinji koja se zove čovjek. Platon, Ruso, Furije, stubovi od aluminijuma, sve to vrijedi samo za vrapce, a ne za ljudsko društvo. Ali, kako se novi oblik društva neizbežno sad mora odrediti, sad kad se najzad pripremamo da radimo, a ne da razmišljamo samo, ja stoga iznosim svoj sistem o uređenju društva. Evo ga! I nastavlja Pored toga, unapred izjavljujem da moj sistem nije završen. Zapleo sam se u sopstvene dokaze i moj zaključak je došao u neposrednu suprotnost sa prvobitnom idejom od koje sam pošao. Polazeći od neograničene slobode, završio sam neograničenim despotizmom. Pri svemu tome tvrdim da, sem mog zaključka o rješenju društvene formule, drugog ne može biti. To je šigaljevština. To nije smiješno.

- Ne znam kako je kod vas, Vilsone - reče Baš-Čelik - u toj vašoj dimenziji, ali ovdje, u ovom mom Mauslendu, sve češće idoli mladih postaju likovi koji su bez ikakvog razloga iznenada postali čuveni i slavni. Takvi ljudi, za koje niko ne zna čime se konkretno bave, imaju svoje emisije na televiziji, milione prijatelja na Fejsbuku i obožavaoce širom planete. Poruka je jasna: svako može iamtiti (i imaće) svojih pet minuta planetarne slave; ne moraš da imaš nikakav dar (čakštaviše, poželjno je da ga nemaš); ne moraš da ulažeš nikakav napor (i bolje je da ništa ne pokušavaš, veće su ti šanse); potrebno ti je samo malo strpljenja i, prije ili kasnije, bićeš izvučen iz šešira. I gle! tvoja nasmijana njuškica, posredstvom satelita, pojaviće se na tv-ekranima širom svijeta. Milioni ljudi (iste pameti kao i ti) s napetom pažnjom (kao da im život zavisi od toga) slušaće tvoje izvakane fraze i nanovo se smijati šalama koje su već toliko puta čuli. Postaćeš globalni idol, za jedno kratko vrijeme (vrlo kratko) da bi te onda neko novo lice, još ispraznije od tvog, za sva vremena izbacilo iz opticaja. To je perspektiva koja se nudi Miki Mausu, i to je ono čemu se on, uz dobitak na lutriji, čitavog života nada. U međuvremenu je opušten (jer mora da bude), a najopušteniji su baš oni najvećih prohtjeva (njima ta maska najbolje stoji), oni koji su spremni na sve.

- Što se tih tipova tiče, moguće je da si u pravu. Kada sam studirao nekako sam ih simpatisao, baš zato što su mi izgledali kao neformalni i skromni ljudi, bez zavisti i bez velikih ambicija. Kasnije sam tek shvatio da to uopšte nije slučaj, to su u stavri osobe koji kipte od ambicija koje ne mogu da ostvare: niti može da se istakne kao dobar student, ni kao sportista, ni na bilo koji drugi način. Onda on nabaci neku baš-me briga auru oko sebe, eto, njemu (ili njoj) nije ni stalo da se istakne u bilo čemu - a mogao bi (mogla bi), pretpostavka je, da hoće, ali on to ne želi, to njemu ne treba, on je iznad toga. Sve te prizemne strasti za njega su obične budalaštine bez ikakvog značaja, on ih je davno prevazišao i funkcionije na nekom višem nivou svijesti koji je, nama, običnim smrtnicima, nedostupan. Apsolutno je opušten, i baš u tome je njegova harizma - u opuštenosti. Iz nje on crpi svoju snagu (kao što ju je legendarni Samson crpio iz svoje bujne kose) i ostao bi možda zanavijek u tom stanju (u stanju opuštenosti) - kao larva trihinele koja može godinama, pa i decenijama, da leži začaurena u mišićima svog domaćina i aktivira se tek kad oslabi otpornost organizma - da se jednoga dana nisu stekli uslovi povoljni za djelovanje i ovog živog bića. A to je kad strani (ili domaći) tiranin prigrabi vlast i počne da vrši negativnu selekciju, e, tek tad svi ti šigaljevi izbijaju u prvi plan. Mediokritetstvo postaje mjerilo vrijednosti - a baš su oni najosrednjiji mediokriteti. Došlo je njihovo vrijeme. I onda (na iznenađenje mnogih), odbacuju masku opuštenosti, kupuju osmosobne apartmane, uskaču u skupa auta i po mjeri šivena odijela, okite se zlatom i roleksima... Od simpatičnog (opuštenog) momka (ili djevojke) postaju bijesni progonitelji protivnika svojih gospodara (a vrlo često koriste svoj status i za lične osвете, obrušavajući se sa posebnim zadovoljstvom na one kojima su

čitavog života potajno zavidjeli). Trik zvani opuštenost više im nije potreban, te ga ostavljaju sličnima sebi, da ga oni koriste sve do dana kad nekog od njih *Veliki sponzor* bude izvukao iz šešira i podario svojom blagošću, omogućavajući im da izmire iz anonimnosti i ostvare sve ono za čime su oduvijek žudjeli: postali neko i nešto (Uspeo sam u životu, zavide mi svi). No, ne bi trebalo napraviti (fatalnu) grešku te povući paralelu između njih i krastave žabe koja se, nekim čudom, pretvorila u princa na bijelome konju (ovi o kojima ja pričam nisu likovi iz bajki); mnogo pravilnije bilo bi uporediti ih sa olinjalim kljusetom koje se transformisalo (preko noći ili mic po mic, svejedno) u staru ragu. Šminker (prekaljeni profesionalci) pošto je dobro istimare (tu ragu ili kljuse) - ne pokušavajući da je izbišću i na taj je način oslobode kožnih parazita, koji su jedino u čemu ne oskudijeva (uostalom to je posao veterinara a ne njihov) - i predstave nam je (ili ga - zavisi da li govorimo o ragi ili kljusetu) kao čistokrvnog lipicanera. Ispočetka mu se svi dive, tom kopitaru (ili barem većina nas), međutim, s vremenom, i pored neviđene medijske blokade, neki (oni po prirodi sumnjičavi) počinju da ispod sve te šminke, pudera i pomade naziru pravi izgled ovog njihovog ata zlatokrilog. Dugo vremena, sve to funkcioniše, ne baš besprekorno, ali prilično dobro (nije da radi kao sat, ali gura). Krilati đogat, i pomagala koja su mu na usluzi i kojima se vješto koristi, hipnotišu narodne mase; koje, u svojoj naivnosti ali, nije pretjerano reći, i pokvarenosti (traže i oni hljeba bez motike) očekuju svakoga dana da s neba počnu da im padaju trumanova jaja, na koja su im se i đedovi navadili bili. Čekaju strpljivo, skoro stoički, napeto osluškujući neće li, iz nebeskih visina, čuti brundanje avionskog motora, a obećana *mana* nikako da ih snađe. I, čudo jedno, što više vremena prolazi, usred sve učmalije i sumornije stvarnosti jedino ta jaja, kao da su čarobna, postaju sve ljepša i šarenija (bolja od uskršnjih - i to koliko puta). Hipnoza je masovna, duga i duboka: "Padaju na zemlju već skuvana", reći će jedan. "Ne padaju na zemlju, nego pravo u usta", odgovara drugi, "i to oljuštena", dodade odmah zatim. "Čak su i posoljena", javlja se neki brkajlija. "I posuta s malko bibera", dodaje simpatična ženica iz poreskog odjeljenja. Priče idu od usta do usta, dobijajući na ljepoti, ali i uvjerljivosti, sve dok na karju ne reče neko: "Svako jaje sadrži po dijamant". "Ali, da li je izbrušen?", javlja se odmah neko zakeralo. "Naravno da jeste!", izderaše se svi na njega. Koliko god pokušavaš da im objasniš da, istina je živa, postoje školjke koje imaju biser u sebi, ali nema, i neće ni biti, kokoške - pa makar i genetski modifikovane - koja nosi dijamante, ne samo da ti neće vjerovati, već možeš lako i glavom platiti. Takvo stanje svijesti može da traje gotovo beskonačno, ipak, prije ili kasnije - usled zastarelosti opreme, slučajne greške ili smišljene sabotaze - otkazaće zaglušujući play back koji čitavo vrijeme prati ovog našeg od zlata đogata, i tek tad svi shavte: nije ovo Damjanov Zelenko već obična šugava mrcina.

- Znači i taj tvoj Miki Maus je poklonik neke vrste Kargo kulta koji je rasprostranjen među domorodcima na Melaneziji.

- Za Melaneziju sam čuo, za taj kult nisam. O čemu se radi?

- Neka plemena koja žive na ostrvima Melanezijskog arhipelaga zasnivaju svoje vjerovanje na proročanstvu koje garantuje da će jednoga dana, a taj dan nije daleko, do njih doploviti, i dakako, na njihove obale pristati, teretnjak, veći od Titanika (mnogo veći, neuporedivo), a do vrha krcat svime za čim ti srce žudi: biće tu pečenja jarećeg, vina rujnoga, jaja kuvanih...

- Zar i kod njih - jaja?

- Nego? Misliš oni su mutavi? Ne znaju šta valja? Pronicljiv je melanežanin, Baš-Čeliče, više nego što misliš.

- Ko bi rekao. I?

- I tad, kad se taj teretnjak (cargo ship), ukotvi kraj njihovih obala - nastaće raj na Zemlji (ili

barem na onom dijelu Zemaljske kugle na kojem oni žive). Elem, taj brod ima takvu osobinu, da sve što iz njega preko dana pojedješ, preko noći to se samo nadoknadi, i još više.

- U to ne mogu da vjerujem, takav brod ne postoji.

- Ako postoji Avion, postoji i Brod.

- Ali vidi, Vilsone, Avion jeste jednom stvarno naišao i bacao je jaja; da li je Brod ikada ranije dolazio?

- Jeste, kako nije, mada se ne zna tačno kad. Budući da su nepismeni, melanežani nisu zabeležili taj događaj, već se legenda o Brodu prenosi oralnim putem, s koljena na koljeno.

- I jeli donio šta taj Brod kad je prvi put dolazio?

- Ne mnogo zaista.

- A jeli uzeo šta?

- Prilično.

- Ali zato drugi put kad se pojavi, tad će donijeti mnogo?

- I te kako.

- A neće uzeti ništa?

- Tako su obećali.

- I odžaće obećanje?

- U to nema sumnje. Brod je već na putu.

- I kad stiže?

- Vrlo brzo.

- Misliš li ti, Vilsone, da je Brod bolji nego Avion?

- Jasno kao dan. Mnogo bolji: Avion može da ne donese dovoljno jaja za sve, Brod može da hrani čitavu armiju, više, deset armija; Avion donosi samo jaja, Brod donosi sve, uključujući i jaja; avion može da dođe jednom ili više puta, i zatim da se nikad više ne pojavi, Brod kad dođe, on ostaje.

- Bolji je ipak Avion, jer on ti daje dijamant uz svako jaje. Nakupiš kotaricu jaja i riješio si problem: prodaš dijamante i kupiš hranu koju god zaželiš, kupiš vilu na moru, ili mobilni...

- S Brodom već imaš hranu koju god zaželiš, i već si na moru, i svi imaju mobilni, odavno.

- Avion je brži.

- Brod je sigurniji.

- Avion je ljepši.

- Brod je veći.

- Avion je poslednja riječ tehnike.

- Brod je slovo stare mudrosti.

- Taj Brod se pojavio samo jednom, i nikad više.

- Isto tako i Avion.

- Avion je makar dao nešto, prvi put kad je dolazio.

- Dao je i Brod. Nešto.

- Ali je uzeo mnogo više.

- A Avion? On nije uzeo ništa?

- Bolji je, ipak, Avion.

- Nije, no Brod.

- Userem ti se u Brod.

- I ja tebi Avion.

Diskusija ubrzo poprими takav pravac, da Vilson (iako staložen i miroljubiv po prirodi) zapjenušan i crven od bijesa, bi spreman da ide do kraja braneći čast Broda i njegovih vjernika. Ipak, duhovi se ubrzo smiriše (ponajviše zahvaljujući Baš-Čelikovoj hladnoj glavi), te dva drugara nastaviše putovanje, mada, ljut kao ris, Vilson za dugo nije rekao ni riječ. Prvi progovori Baš-Čelik:

- Zna li se kako je nastala ta legenda o magičnom brodu, Vilsone?

- Pretpostavljam da je nekada, u prošlosti, prije sto, dvesta ili petsto godina, na njihove obale zaista i pristao neki brod - portugalski, španski, engleski... ko zna... I, najvjerojatnije - moguće je da nisam u pravu, istorijskih činjenica o tome nema, pa mogu samo da nagađam - domoroci, željni i oni lake zarade - upustiše se u trgovinu s prevejanim morskim vucima, koji odnesoše sve što im je došlo pod ruku: ne samo hranu, već i bisere, lančice od korala i školjki, povelili su, na krstarenje, i par djevojaka sa sobom (među kojima i poglavčinu ženu), a koje će vratiti kad ponovo budu došli na ostrvo. "Vraćamo se brzo" tako su im rekli "za dvije nedjelje, najduže, i donosimo sve što ste tražili, i više od toga, mnogo više. Budite tu. Čekajte nas". To rekoše, digoše jedra i otploviše koristeći povoljan vjetar. Prodoše dvije nedjelje, porđe i treća, prodoše i deset nedjelja, i deset godina, i trista godina - broda još nema. Nikako da se njegova jedra već jednom zabjele u daljini, donoseći sa sobom sve ono što im je davno obećano i na šta oni, bez dileme, polažu pravo. Prestali su da izlaze na pučinu da bacaju mraže, ne pamti se kad. Ne skupljaju više ni bisere, niti prave ogrlice od školjki i korala. Rade tek toliko da se preživi, minimalno koliko se mora. A i što bi radili, kad brod stiže, samo što nije. Razmišljaju savremeno, praktično, meinstrim: ako odeš u ribolov može te ubiti sunčanica, može te potopiti oluja, može da te pojede Nesi (čak i tamo, daleko od Škotske); ako posadiš mrkvu može da ne iznikne, može je sagoreti suša, mogu je pojesti zečevi (a i krtice je jedu; i kunići); ako sagradiš kuću može da je sruši zemljotres, može da je potopi cunami, može da izgori u požaru (ili da padne sama od sebe; i to se dešava). I, svakog božijeg dana (radnog ili prazničnog), vidjećeš ih na desetine kako sede na obali mora, pogleda uprtog u plave daljine, ka liniji horizonta (ni lijevo ni desno), očekujući svakog momenta da ugledaju katarke Broda, kako se polako, ali sigurno, približava njihovim obalama.

- Vjerujem, davno su izbrisali iz sjećanja svoje legende i bajke, predanja, mitove...

- Toga su se prvo otarasili, nisu bile kompatibilni s pričom o Čarobnom brodu i darovima koje ovaj donosi sa sobom. Odbacili su sve ono što bi moglo na bilo koji način da ih omete da pravilno i (pravovremeno) poberu plodove svoje istrajne i nepokolebljive vjere u Brod i sve ono što uz njega ide. Lobotomija izvršena nad njima (tim divljacima) je bezbolna ali trajna: oni nemaju više nikakvu ideju, nikakvu viziju, nikakav cilj pred sobom; omamljuje ih legenda o brodu, a kad ona sama nije dovoljna, kao pomagala koristi se čitava lepeza supstanci od kojih su jedne jače a druge slabije, jedne su skuplje a druge jeftinije, jedne te dižu a druge spuštaju. Eto, tako melanežani provode svoje dane pod kapom nebeskom.

- Čekajući Brod?

- Čekajući Brod.

ARHIPELAG GOMORA

- Kada je čuveni Grčki istoričar Herodot na svojim putovanjima po zemljama Antičkog svijeta svratio u Egipat imao je šta i da vidi. Osim što je posjetio glavne zanatske i kulturne centre ovoga drevnoga carstva, susreo se i sa egipatski mudracima, čuvarima tajnih znanja, koji su ga,

kao što je to onda bio red, ukratko upoznali sa svojom historijom, religijom i običajima. O svemu tome bi bez sumnje imalo što-šta da se kaže, i već je rečeno od strane ljudi, u tom polju, mnogo kompetentnijih od mene. Te, stoga, nije to ono o čemu bih sad htio da ti pričam, a ako te takve teme interesuju o njima možeš mnogo bolje da se obavjestiš iz nekih drugih, pouzdanih, izvora. Nešto sasvim drugo je u pitanju, a evo o čemu se radi: baš tad, kad je Herodot boravio u Egiptu, čitava je zemlja bila podijeljena na dva, malo je reći, neprijateljska tabora. Emocije (uglavnom negativne) uzavrele do bijelog usijanja, navodile su protagoniste ove antičke drame da posežu za sredstvima koja nisu primjerena kulturnim i civilizovanim ljudima, kakvim su Stari Egipćani voljeli sebe da smatraju (i na šta su nesumnjivo bili ponosni). Posezalo se za svim i svačim: od tradicionalnih, legalnih i legitimnih metoda obračuna pripadnika građanskog društva (spletka, trač, laž i prevara), do onih za koje se ne bi moglo reći da pripadaju ovom kulturnom miljeu - štap, motka, cigla, oklagija... I ovdje, kao i u trojanskom ratu, u centru sukoba bila je jedna žena. Osim te sličnosti, ova dva događaja nemaju drugih dodirnih tačaka i teško je povjerovati da bi se jedan Homer odlučio da epski obradi, i time za sva vremena ovjekoveči, ovaj, nazovimo ga tako, nemio događaj; još manje je vjerovatno da bi se se u ovaj, ni malo bezazlen, i na momente krvav, sukob uključili Ahilej, Ajaks ili Odisej; a da li bi, kao nekad Agamemnon, na lijepe oči Nobelov laureat - Barak Obama, odlučio da vojno interveniše u ovom dijelu svijeta (ili da makar uvede zonu zabranjenog leta) veliko je pitanje. Ta žena, koja je u samoj žiži ovih dešavanja i zbog koje ti sve ovo i pričam, bila je srećno udata, majka dvije maloljetne djevojčice i sina tinejdžera, stalno nastanjena u gradu Mendesu, u kojem je bila i rođena, i u kojem je provjela čitav svoj bezbrižni i manje-više srećni život; to jest, život bez mnogo glavobolja i trzavica, a umjereno ispunjen čulnim zadovoljstvima, sitnim pakostima i niskim udaracima - ukratko, život kakav jedna domaćica, žena državnog činovnika srednjeg ranga, samo poželjeti može. No, da pređemo već jednom na stvar: ova žena, glavna junakinja ove drame, dama (nazovimo je tako) srednjih godina (ali ne dobrodržeća kao mnoge njene vršnjakinje, već sva nekako bezoblična i mlohava, ne zato što se s godinama zapustila, već što nikada i nije bolje izgledala), s mlađanim nekim jarcem imala je odnos.

- Odnos? Kakav odnos?

- Odnos. Intimni.

- Stupila je u intimni odnos s jarcem, ta žena? U seksualni odnos je stupila? Jeli to hoćeš da kažeš?

- Baš to.

- Dopao joj se mlađan jarac? Privlačnost je bila isključivo seksualne prirode, ili više od toga?

- Više od toga.

- A kako je jarac reagovao na sve to?

- Jarac kao jarac. Njemu je vjerovatno bilo dobro. Ako ništa drugo, imao je čime da se hvali pajtašima s pojila, a možda, jednoga dana, kao stari deka, pričaće i unucima o toj svojoj ljubavnoj avanturi.

- A šta je bilo s tom ženom? Jesu li je spalili na lomači? Ili osuli drvlje i kamenje na nju, makar u figurativnom smislu?

- Daleko od toga. U Egiptu tog doba, takvo nešto bilo je društveno sasvim prihvatljivo.

- Šta je onda izazvalo takvu reakciju javnoga mnjenja? Šta je to, što je učinilo da proključaju strasti? Šta je to, što je podjelo Egipćane?

- Oni liberalniji, potpuno i bez rezerve, svim srcem - što se kaže, podržavahu način na koji ona, ta žena, iskazuje ljubav prema životinjama, te govorahu: 'Da je sreće da smo svi takvi, ljudi bi se manje mrzeli i, samim tim, bilo bi manje nesporazuma, sukoba i ratnih razaranja.' Ovu

neumoljivu logiku njihovi oponenti, konzervativci, nisu im osporavali, niti bi to mogli, jer zdrav razum nije bio na njihovoj strani, već su ovako govorili: 'Dobro je što naš narod iskazuje ljubav prema životinjama, mi ne samo da se tome ne protivimo, već taj i takve činove smo do sada uvijek podržavali, te ćemo to i ubuduće činiti. Međutim, imamo jednu primjedbu: zašto je to morala da uradi u sred bijela dana, ispred sospstve kuće, u kojoj joj muž (koji je, istine radi, tad bio na poslu) i djeca žive; odmah u susjedstvu žive njeni tast i tašta, a na kraju ulice i njen stari roditelj (njena mila majka nije mogla da je vidi jer se, mnogo godina ranije, preudala za bogatog, i do vrata paralizovanog, trgovca kamiljim mlijekom iz Luksora, gdje je i otišla da živi povinujući se zahtjevima srca). U istoj toj ulici žive i njene komšije, od kojih većinu poznaje čitav život, kolege njenoga muža (koji su, sem uživalaca radom zasluženih penzija, mahom bili odsutni); prisutni su, međutim, bili školski drugovi njene djece: mala Abi, vršnjakinja njenih bliznakinja, nestašni Dabi, najbolji drug njenog prvjenca. Zar je morala da to uradi baš tu? Baš na tom mjestu? Što se nije sklonila negdje? U neku slijepu ulicu, u neki svinjac ili štalu, u podrum ili garažu? U kokošinjac? Negdje gdje je niko ne vidi. Gospodo draga, zar se to ne zovu intimni odnosi? A kakvi su to intimni odnosu ako vas gleda čitava ulica? Desetine radoznalih očiju i ušiju vidi svaki vaš grč na licu, divlji trzaj udova, čuju svaki jecaj zadovoljstva ili uzdah olakšanja. Ne, to nisu intimni odnosi. No sir.

- Ali, ako je niko ne vidi, kako će ljudi znati koliko ona voli životinje, morali bi joj vjerovati na riječ, a malo bi se našlo takvih - s gnušanjem bi pobijali optužbe njihovi oponenti, liberali. Ko bi potvrdio njenu izjavu? Jarac možda? Dvapat bi zameketao za da, a jednom za ne? Niko nikad o ovom događaju ne bi čuo, i protagonisti ove priče (umjesto, kako se ispostavilo, vječne slave) zauvijek bi nestali u gomili anonimnih jedinki, koje su hodale ovom planetom ne ostavivši nikakav trag za sobom. Razmislite malo, pa recite da li smo u pravu.' Tako rezonovahu liberali. U svoj toj gunguli javila se i treća grupa koja govoraše da nesretnog jarca niko ništa nije pitao, da su takvi i slični akti nehumani prema životiljama, te da bi dotičnu gospođu trebalo procesuirati, to jest, zakonski goniti. Njih su odmah učutkali, što uopšte nije bilo teško, jer su bili u velikoj manjini.

- Čudo da tako tolerantni ljudi, nisu htjeli, ne samo da uvažavaju, već ni, kako izgleda, da do kraja saslušaju mišljenje manjine?

- Nisu, jer mišljenje te manjine se nije poklapalo sa mainstream ideologijom. U takvim slučajevima ta manjina ne spada u kategoriju ugroženih manjina, te se jednostavno ignoriše ili zgazi. Elem, polemika je bila u punome jeku kada je Herodot stigao u Egipat, i još uvijek je trajala, ni malo ne jenjavajući, kada je otišao. On je čitavi taj događaj nazvao monstruoznom stvari (baš taj izraz je upotrebio - monstruozno). Kod čovjeka staroga kova i tradicionalnih shvatanja osnovne ljudske pristojnosti, kao što je bio Herodot, ovakvo jedno društvo, a tu ženu (majku i domaćicu) da i ne pominjemo, moglo je samo da ostavi bljutav ukus u ustima. I tu činjenicu on nikada nije ni krio. Znao je *Otac istorije* da žena treba da bude domaćica u kući, dama u društvu i kurva u krevetu, i da tu ima neke logike, ali u krevetu a ne na ulici, s mužem a ne s komšijom, a pogotovu ne s komšijskim jarcem (ili bilo kojom drugom životinjom). Sem toga, (ne)sretni papkar je upotrijebljen bez saglasnosti, bilo svoje ili svog vlasnika (ostavimo na stranu, da li je njemu bilo lijepo) - znači ukraden ili pozajmljen, kako to neki vole da formulišu. Organi reda i zakona, međutim, nisu reagovali onako kako im to dužnost i poslovna etika nalažu.

- I sve je on to zapisao u svojim Istorijama, tako da mi danas, posle dva i po milenijuma, možemo da čitamo, između ostalih stvari, i o toj ženi iz grada Mendesa, komšijskom jarcu, stanovnicima Egipta tog doba i njihovim pogledima na svijet. Sama ta epizoda živopisnije oslikava stanje u kom se to društvo nalazilo, nego desetine napisanih knjiga. Kakva je bila

reakcija Egipćana kada su pročitali da je Herodot sva ova dešavanja, a znači i čitavo njihovo društvo, nazvao monstruoznim?

- On je knjigu završio tek posle mnogo godina, kada se bura već stišala i kad *Slučaj jarac* više nije bio u fokusu javnoga mnjenja; tako da tada i s te strane Herodot nije bio izložen napadima. Danas je sasvim druga priča, tek danas su se okomili na njega.

- Egipćani?

- Ma kakvi Egipćani: današnji, samoproглаšeni, čuvari javnog morala.

- Oni? Zašto?

- Njegov pogled na svijet ne čini ga popularnim u očima moderne - ali ništa manje revnosne - policije misli, te zbog govora mržnje zabranjuju i njegova djela, i Plutarhova, Tolstojeva, Platonova, Šekspirova... Cilj tih hajki je da se ukine sve ono što promovise vrijednosti različite od njihovih, a koje oni smatraju jedinim ispravnim.

No, tebe sigurno interesuje kako se na kraju završila ova priča o ženi i jarcu. Nažalost, na to pitanje nemem odgovor. Herodot je, kako rekosmo, otišao iz Egipta prije nego što se slegla prašina koju su ovo dvoje uzavrelih ljubavnika podigli, a sem njegovih, mi drugih izvora o ovom događaju nemamo. Da li su polako pali u zaborav? Da li ih je potisnula u drugi plan neka nova, ne manje skandalozna, afera? Da li su se, posle svega, vratili u kolotečinu svakodnevnice? Jesu li se navikli na nju? Ili su, što je sasvim moguće, postali medijske zvijezde? Možda im je ponuđena uloga u nekom filmu? Možda su napisali memoare? Da nisu morali da plate globu? Da nije globa plaćena njima? Da li bi se ponekad sjetili stare slave? Da li im zasija suza u oku? Ko zna. Istorija o tome ćuti, a mi možemo samo da nagađamo.

- Otkud, Baš-Čeliče, tolika fascinacija tim jarčevima, ne samo u Egiptu već i čitavome Starome svijetu: Vavilonski bog Ea se pojavljuje u obliku jarca (komplet s bradicom i klempavim ušima), postoji i astrološki znak Jarac, i šumski zavodnik Pan je neka vrsta polu-jarca...

- Stari narodi su često prikazivali svoje bogove u obliku životinja, te se među njima našlo mjesta i za jarca. Nije to ono što mene čudi. Čudi me nešto drugo - kako to da, dok su ostala stvorenja već odavno sišla sa istorijske scene - taj jarac nekim čudom, ne samo da još uvijek opstaje, već i dobija na popularnosti. Čak i izvesna (polu)tajna društva koja, tobož, vladaju Svijetom, kao što su Iluminati, Rotarijanci ili Slobodni zidari, kažu da im se njihovo vrhovno božanstvo - Veliki arhitekta svemira - s vremena na vrijeme prikazuje u obliku jarca (zamekeće dvaput i isplazi jezik, da bi znali da je to on). Zašto baš u obliku jarca? Zašto ne u obliku magareta ili ovce? Ili u obliku rahitične Lusi, od koje, kako sami kažu, vode porijeklo? Odgovori na ta pitanja, i za mene će najvjerojatnije ostati misterija. Kad smo već kod te teme, i porno glumci obožavaju takođe jareći rod - ali ne jarca, već kozu.

- Kozu?

- Da. Piju isključivo kozje mlijeko koje im, kako oni vjeruju, pojačava mušku snagu, koja je - uzimajući u obzir prirodu posla kojim se bave - za njih od vitalnog značaja. Ovdje se u stvari ne radi o pravom obožavanju, već je u pitanju čisto praktična primjena ovog hranljivog napitka.

- Kao što na Arapskom poluostrvu, u iste svrhe, konzumiraju ćeten alvu ili kikiriki?

- Tako nekako. Malo je poznato da je Kralj kikirikija - bivši američki predsjednik Džimi Karter - gotovo čitavu proizvodnju ove biljne kulture sa svog poljoprivrednog dobra u rodnoj mu Džordžiji plasirao na arapsko tržište.

- Petrolej za kikiriki? Kao u onom vicu o Ćiti i Tarzanu: "Sreli se u pustinji Tarzan i Ćita: 'Šta to imaš u ruci?' upita Ćita. 'Kikiriki', odgovori Tarzan. 'Daj i meni malo', reče Ćita. 'Evo ti sve', reče

Tarzan. 'Šta to imaš u bušotinama?' upita Tarzan. 'Crno zlato', odgovori Ćita. 'Daj i meni malo', reče Tarzan. 'Evo ti sve', reče Ćita.

- Ne znam dali si informisan da su se kod nas, u Mauslendu, u prvim redovima borbe za ljudska prava, između ostalih, našle i vještice - koje su (igrom slučaja?) obožavateljke jarca.

- I one?

- Sve do jedne. Ima već odavno kako su počele da se pojavljuju. Ispočetka stidljivo, jedna ovdje jedna ondje, a sad ih je već na hiljade. Imaju svoje klubove, udruženja, štampaju knjige i časopise, formiraju političke partije, izlaze na izbore - hoće vlast.

- Uh... majku im...

- Elem, te vještice slave isključivo rogata božanstva, među kojima jarac zauzima počasno mjesto. Bave se uobičajenim vješticijim poslovima: gatanjem, bacanjem čini, prizivanjem duhova... Najmoćnije su one iz društva Wicca - za sebe tvrde da mogu da dostignu moć *Čarobnjaka iz Oza* (ili da je čak i prevaziđu pod određenim okolnostima), i da odlete na Mjesec (samo svojim astralnim bićem doduše), i za to im ne trebaju ni metle ni rakete.

- One to ozbiljno?

- Najozbiljnije.

- Da odlete na Mjesec?

- Pravac.

- I da dostignu moć *Čarobnjaka iz Oza*?

- Baš njega.

- Na koji način postaju tako moćne? Šta to one rade da bi stekle natprirodne snage?

- Skidaju se gole.

- Gole?

- Kao od majke rođene.

- I to je sve?

- Sve. Skinu se gole, stanu u krug i uhvate se za ruke.

- I?

- I frrr, pravac Mjesec.

- Bože sačuvaj!

- Postoje li i kod vas, Vilsone, u tom vašem modelu slobode, vještice?

- Postoje, ali nisu baš toliko jake.

- Biće. Što više budete propadali svi ti nastrani lobiji postajeće sve jači. Po principu spojenih sudova, to ne može da omane.

- O vješticama znam samo ono što Vuk kaže o njima: "Vještica je zla žena koja ima u sebi kakav đavolski duh koji u snu iz nje iziđe i stvori se u leptira, u kokoš ili ćurku..." Inače se nisam mnogo trudio da se informišem o prirodi njihovih udruženja, i zaista nisam imao pojma kakvim sposobnostima one raspolažu, a da sam znao s kim imam posla, gledao bih da im se sklanjam s puta. Nego, taj *Čarobnjak iz Oza*, to je lik iz filma, on ne postoji, niti je ikad postojao, a one kažu da imaju njegovu moć. To je isto kao kad bih ja vjerovao da sam moćan kao Mandrak ili Spajdermen.

- To je buncanje na nervnoj bazi, bježanje od stvarnosti - kad više ne postoji smisao života, počinju da se pojavljuju svakakvi pokreti i sekte, terorizam, kriminal, masovne i serijske ubice, ili se, pak, traži spas u pretjeranom hedonizmu. Po tome možeš najbolje vidjeti koliko je zaista zdravo jedno društvo. Tako nas i istorija uči. Dobro su opisane perverzije Egipta i Vavilona, pohlepa i sadizam Kartaginjana, ludilo rimskih imperatora... Ludak Kaligula, u kratkoj suknjici, i

savršeno izbrijanih nogu, vrti dupetom *sve u šesnaest* dok u pratnji svojih telohranitelja prolazi Forumom. Onda za trenutak zastane, pokaže prstom na nekog od prolaznika i izda naređenje: "Odrubite mu glavu". Razlog za smrtnu kaznu mogao je da bude nečiji visok stas, lijep ogrtač ili bujna kosa (rano je počeo da ćelavi, pa je mrzio ljude koji su imali lijepu i gustu kosu). Ili drugi slučaj, Elagobalus, erotoman, dolazeći u Rim da bi stupio na prijesto, ulazi u grad jašući nataraške na magarcu, jer ne želi ni za momenat da skine zaljubljeni pogled sa svetog kamena u obliku ogromnog crnog falusa, kojega u povorci koja ide za njim, na kolima vuku šest kao snijeg bijelih konja. Gardisti su dugo tolerisali njegove ispade: i oblačenje u ženske haljine, i prostituisanje po bordelima, i njegovu udaju za plavušana Hieroklea. Granicu dobrog ukusa prešao je tek kad je odlučio da promjeni pol. Tad im je prekipjelo. I senator Pasijen je zaljubljen, ali ne u kameni falus već u bukvu.

- U drvo?

- U drvo. I to listopadno. U Tuskulu kraj Rima bio je jedan bukov šumarak. Pasijen bi tamo često odlazio da izrazi ljubav svojoj bukvi: strasno bi je grlio i milovao, ljubio je i nežno joj šaputao (iz početka tiho, jedva čujno, što se kaže - na uvce, a kasnije, kad bi požuda obuzelae čitavo njegovo biće, upotrebljavao bi riječi i izraze koji baš i ne priliče čovjeku njegovog položaja i društvenog statusa, da bi se sve to na kraju završilo pomamnim urlicima zbog kojih bi se, čuvši ih, preplašeni seljaci sklanjali u kuće i stavljali vosak u uši svojoj djeci). U Fenikiji i Kartagini roditelji bacaju svoje prvorodeno dijete u vatru koja je gorela u hramovima boga Moloha. Oni bogatiji, ili oni koji nisu imali svog potomstva, kupovali su djecu od svojih siromašnih sugrađana te bi njih žrtvovali svom krvožednom bogu. Majka od koje je kupljeno nesretno dijete morala je da prisustvuje čitavoj ceremoniji i, kako je običaj nalagao, ako bi samo uzdahnula ili pustila suzu, morala bi da vrati pare kupcima. Djete bi svejedno bilo žrtvovano. Za vrijeme Agatokleove opsade Kartagine, u strahu za svoju imovinu, i svoje dupe, žrtvovali su tri stotine djece samo u jednom danu (to kaže Diodorus, dok Plutarh tvrdi da ih je bilo pet stotina). I u bajnom Vavilonu sve je na prodaju: očevi bi dovodili svoje kćeri na određeno mjesto u gradu (na pijacu) i tamo ih na licitaciji prodavali svojim budućim muževima. One lijepe bi otišle ko alva, za visoku cijenu, dok bi za one ružnije nesrećni roditelj morao iz svog džepa da kompenzira mladoženju.

- Ovdje kod nas, Vilsone, u Đavoljoj prćiji, još u prvom razredu osnovne škole - prije nego što počnu da ih uče da čitaju i pišu, prije nego što ih nauče osnovne računске radnje, prije nego što ih nauče da redovno peru ruke - poduče djecu kako se stavlja kondom. Ispred svakoga đaka, na klupu postave, ne kameni, već plastični falus, gurnu im svima po kurton u ruke, i čas može da počne. Učiteljica, budnom okom iskusnog pedagoga, prati rad svojih štíćenika, u svakom momentu spremna da interveniše i otkloni i najmanju nepravilnost koja bi se javila u radu istih. Jedan drugi vaspitač, novajlija u poslu, nalazi u zahodu vaspitne ustanove, u kojoj se tek zaposlio, dvoje đaka prvaka, dječaka i djevojčicu, kako se, bez odjeće, spremaju da isprobaju sve ono o čemu su do tada imali samo teoretsko znanje. Ne vjerujući sopstvenim očima, i pretpostavljajući da mu ni drugi neće vjerovati, fotografiše ih mobilnim telefonom koji mu je - kao i svima u Mauslendu uvijek pri ruci - i pokazuje *corpus delicti* svojim kolegama u zbornici, pitajući ih da li znaju kakve se sve aktivnosti upražnjavaju u prostorijama njihove vaspitno-obrazovne ustanove. Posle kraćeg sastanka nastavničko vijeće ga otpušta jednoglasnom odlukom i cio slučaj prijavljuje policiji, koja ga sa svoje strane hapsi, u sred noći, odvodi u stanicu i podnosi krivičnu prijavu protiv njega. Osuđen i osramoćen, žigosan i prokazan (i od strane najbližih), posle izdržane zatvorske kazne ipak uspjeva da nađe posao. Kao istovarivač uglja na železničkoj stanici ne zarađuje ni blizu kao njegove bivše kolege - učitelji, međutim, njegovo

ново zanimanje (budući da nije intelektualno zahtjevno) ostavlja mu prostora da na miru porazmisli o svemu, uvidi svoje greške i ispravi nedostatke svog karaktera, što će od njega, nadajmo se, jednoga dana, napraviti boljeg čovjeka i korisnog člana svake društvene zajednice u kojoj, zahvaljujući hirovima nepredvidive sudbine, bude boravio na duže ili kraće vrijeme. Policije će ga, ne prepuštajući ništa slučaju, držati na oku do kraja života. Imamo i ovakav slučaj: belosvjetski hohštapler, u čitavom svijetu poznat je kao veliki i iskreni filantrop. Za njegovu naklonost (i obilne donacije koja uz to idu), svim sredstvima, žestoko i nemilosrdno (da ne kažem sa životinjskom strašću) između sebe se bore svi prekaljeni (i profesionalni) humanisti. *Naklonost Velikog* sponzora ne donosi samo pare, već i moć sretnim izabranicim koji su, kao po pravilu, prije nego što se Njegova blagost spustila na njih, bili beznačajne i bezlične individue. Obasjani Njegovom svjetlošću, ovi bivši anonimusi, postaju mali bogovi koji odlučuju o namještenjima, unapređenjima, otpuštanjima i kažnjavanjima osoba koje u većini slučajeva imaju mnogo veću inteligenciju i obrazovanje od njih. Po potrebi huškaju na rat ili se bore za mir, po potrebi šire mržnju ili se bore protiv nje, po potrebi hvale ili olajavaju. I posle svega što je rečeno mislim da je potpuno nepotrebno pominjati slučaj nedavno osuđenog serijskog ubice koji bi svojim žrtvama odsjecao uši i - pošto bi ih izdinstao na tihoj vatri (s peršunom i bijelim lukom, i po svim pravilima kulinarske vještine) - davao ih svom papagaju da ih pojede. "Moj ljubimac ih naprosto obožava", izjavio je na suđenju mrtav hladan. "Poljubite me svi u dupe", bile su zadnje riječi koje je izgovorio dok je na električnoj stolici čekao da ga dželat uključi u strujino kolo.

- Šta je bilo s papagajem? Da li je i njega stigla ruka pravde?

- Nije. Prodat je na aukciji. Kupio ga je neki tajkun, Šveđanin, kao poklon ćerki za njen trinaesti rođendan.

- Promjenio je jelovnik, vjerujem? Čime ga sad hrane?

- Nekada se zvao Kapetan Džek i, ni kriv ni dužan, jeo je dinstane uši nesretnih žrtava svog bezumnog vlasnika. Sad se odaziva na ime Lulu i hrane ga isključivo slatkišima (iz kolekcije *Ferrero Rocher*, uglavnom). Nekada je smrdio na duvan i bijeli luk i izgovarao samo psovke (i to one najgore - mornarske), sad, naprskan kolonskom vodom, ukrašen svilenim trakicama, postao je oličenje uljudnog ophođenja: "Dobar dan, želim. Ja sam Lulu. Dobar dan, želim." Naučio je, kažu, i francuski. I tek ponekad, kad mu se najmanje nadaš: "Poljubite me svi u dupe", drekne im u lice.

- Nego, Baš-Čeliče, ostade mi nejasno, zbog čega otpustiše onog nesretnog učitelja? Zašto ga poslaše u zatvor?

- Sjećaš li se kad Orvelov junak Winston Smit - igrom slučaja tvoj imenjaka, možda čak i dalji rod, a moj brat po mukama, mogli bi smo reći - razmišlja o svojim poznanicima i dolazi do zaključka da će svi oni, prije ili kasnije, ispariti? Sem, filolog, specijalista za Novogovor, iako aktivni vjernik sistema - ispariće, jer je suviše pametan i pošten; i čovjek-patak iz Odjeljenja proze kojega je slušao u menzi kako govori o potrebi "potpune i konačne likvidacije goldštajnzima" - ispariće jer se suviše trudi da bude na liniji Partije, što pokazuje strah i nepovjerenje koji ovaj gaji prema istoj; ispariće i njegova Džulija; ispariće i on sam. Svi će ispariti, jedino Parsons, njegov komšija iz zgrade, neće. Neće, jer je suviše glup i bez rezerve vjeruje Partiji i Velikom Bratu. Jedini će se on izvući, jedini on nikad neće ispariti. Winston je pogriješio: ispario je i Parsons. To je totalitarizam: bilo kad, bilo ko, iz bilo kojeg razloga može da bude isparen. Da li će to njegovo isparenje biti fizičko ili će jednostavno biti društveno marginalizovan, potpuno je svejedno. Nema nikakvog pravog razloga zbog čega su isparili onog učitelja. Neki povod se

uvijek nađe. Jednostavno su ga izabrali, tek tako, ofrlje. Izabru, po nekog, s vremena na vrijeme, za primjer drugima, da im stave do znanja da se to i njima može desiti. Kad ostanu bez slobode, istjeraju i ljudskost iz duše: postaju i sluge i tirani, i žrtve i zlotvori istovremeno.

- Zapravo, de-evoluiraju?

- De-evoluiraju.

BABA-KEŠA

- Jesi li primjetio onaj dvorac u daljini, Vilsone, lijevo od tebe?

Vilson pogleda u tom pravcu, i tek posle nekoliko sekundi vidje, ne toliko daleko, ali kao obavijenu nekom maglom, ili bolje reći smogom, ogromnu kućerinu, sagrađenu tako da podsjeća na dvorac ili zamak. Iako se samo nazirala kroz smog koji ju je okruživao, izgledala je, što ga je začudilo, ne toliko stara koliko bi se moglo očekivati, već kao da je nedavno sagrađena. I još čudnije, sva je bila okružena nekim tamnosmeđim rastinjem bez lišća, koje je imalo dugačke i oštre bodlje. Kroz trnje, do dvorca je vodila samo jedna uska staza kojom, ne samo da dva čovjeka nisu mogla ići uporedo, već bi i jedan imao muke da se, neizgreban i neizboden, provuče do kapije. Gledao je sve ovo, čudom se čudeći. "Ne bi me iznenadilo da je ovo neki stari zamak, pa da je sav zarastao u trnje, budući da je davno napušten. Ali ova građevina je potpuno nova. Kao da je ovo trnje namjerno posađeno, kao da ne žele da im se dolazi" reče u sebi. Stajali su obojica gledajući ovaj neobični prizor.

- Pitanje za milion dolara, Vilsone - prvi razbi tišinu Baš-Čelik - ko živi u tom dvorcu?

- Trnova Ružica - odgovori ovaj i ne trepnuvši.

- Odgovor je pogrešan: tu živi jedna zla maćeha po imenu Baba-Keša. Mogli bismo da je posjetimo, tu u njenoj jazbini, ali vjerovatnije ćemo je naći u mehani, nedaleko odavde.

I zaista, mehana nije bila daleko odatle. Kao i uvijek, bila je dupke puna.

- Dobar dan, dobri ljudi - reče Baš-Čelik kada se pojavi na vratima.

Nastade muk, sve glave se okrenuše prema njima; niko mu ne otpozdravi. Vilsonu pade u oči da ih pažljivo posmatraju, skoro s nekom ludačkom radoznalošću: ispitivački, s podozrenjem, kao da ih procjenjuju. Posle par sekundi svi odjednom izgubiše interesovanje za njih, prestadoše da ih gledaju, i vratiše se svojim pređašnjim aktivnostima. Ipak, imao je osjećaj da im je sva pažnja i dalje bila usmjerena na njega i Baš-Čelika, da su im svi radari uključeni i da, iako ne gledajući ih, prate svaki njihov pokret.

- Ovdje i zidovi imaju uši - reče Baš-Čelik nasmijavši se. - Baba-Keša nikad ne sjedi u ovoj prostoriji, već isključivo u sali za uvažene goste, tamo ćemo je naći.

Tamo su je i našli, to jest, našli su njih dvije. Jedna je bila starija dama, sva u zlatne kajle - "Ovo je valjda Baba-Keša" pravilno je pretpostavio Vilson - druga je bila dosta mlađa, kratke kose, omanja ali sva od mišića, dobro utrenirana.

- Dobro vam večer, moje dame - reče Baš-Čelik prilazeći stolu.

- Dobro večer, Baš-Čeliče - uzviknu Baba-Keša ustajući i pružajući ruku da je ovaj poljubi, što on i učini, načinom na kojim bi mu i najbolje odgojeniji londonski džentlmen pozavidio. "Vidi ga kako je sad učtiv, majku mu" pomisli Vilson gledajući Baš-Čelika, koji se topio od ljubavnosti, razmjenjujući s Baba-Kešom uobičajene malograđanske fraze. "Ljubi ruke, obasipa komplimentima, sav je u osmjesima, ima manire visokog građanskog društva. Znači nije on čitav život proveo tamo, u šumi, gdje sam ga ja pokupio. I ova babuskara, kako li se samo prenemaže;

odvratna je". Tako je razmišljao naš junak posmatrajući scenu ispred sebe. Za sve to vrijeme, mišićava djevojka koja je sedjela pored Baba-Keše, do zida, ne progovori ni riječi, već je netremice gledala, čas Vilsona, čas Baš-Čelika, ni malo prijateljski. Podsjećala ga je na bul-terijera kojega samo debeli, čelični lanac sprečava da ne nasrne na maleroznog prolaznika. *Prođi me se neznana delijo! nije zeman kavgu zametati* sjeti se stihova narodne pjesme, i jedva se uzdrža da se ne nasmije. Njegovo razmišljanje prekinu Baš-Čelikov glas:

- Dozvoli mi da ti predstavim svog prijatelja, i sapatnika u nesreći, ovo je Vilson, koji se sticajem neobičnih okolnosti obreo ovdje u našoj dimenziji. On je ovdje novi, te mu nemoj zamjeriti, Kešo, ako njegov govor i ponašanje ne budu sasvim u skladu s danas opšteprihvaćenim normama - reče Baš-Čelik, mrtav ozbiljan, našto ga Baba-Keša pogleda, kao da nije sigurna da li ovaj to stvarno misli ili ismijava. Pošto nije mogla da procjeni šta je u pitanju, odluči da ignoriše ovu poslednju rečenicu, te kaza:

- O, zar to nije divno! Pa, kako vam se sviđa, Vilsone, ova naša čarobna zemlja?

- I izgleda kao začarana - reče Vilson, dok je na licu razvlačio (neiskren) osmjeh.

Sjedoše za njihov sto; one s jedne, a oni s druge strane. Posle par minuta razmjene informacija o zajedničkim poznanicima (ko je koga, gdje, kad, kako i zašto), vremenskim neprilikama, i saobraćaju, reče Baš-Čelik:

- Nego, Kešo, navukoše i tebe na ražanj?

- Možeš to i tako da definišeš, ako hoćeš, mada ne znam koliko je taj izraz prikladan u ovoj situaciji, a da i ne pominjem njegovu sumnjivu dvosmislenost kojoj bi imalo što-šta da se prigovori, a to bi moglo da dovede u pitanje i tvoj moralni kredibilitet, da se posumnja da i ti nisi jedan od njih.

- Nisam, bio sam ovdje čitav dan, a i veći dio noći. Zato sad pijem samo kiselu vodu. Imam neoboriv alibi, može da ga potvrdi bilo koji od gostiju koji su sinoć bili ovdje. Pitaj i konobaricu, ona bolje zna od mene koliko mi je boca donijela.

"Znači bio je ovdje, u kafani, i to još juče, reklo bi se. A meni je ispričao da je ko zna od kad zakovan za stijenu, predstavio mi se kao neki heroj, velikomučenik, savremeni Hrist, ili Prometej. Pun je iznenađenja; ništa mu se ne može vjerovati" pomisli Vilson dok je slušao konverzaciju, koja je postajala sve zanimljivija.

- Nisam to mislila, znam da ti nisi bio tamo, to jest nisi bio prisutan fizički ali, da i ti ne podržavaš takve ispade? Sumnjiv si ti meni od samog početka.

- Sumnjiv sam mnogima. Nego reci mi koliko ih je bilo?

- Petorica ukupno. Odvratne muške svinje.

- I svi od jednom?

- Ne, prvo su došli njih trojica; druga dvojica su čekali napolju.

- A onda su se i oni priključili?

- I oni.

- Dakle tri plus dva. Puna kuća što bi rekli pokeraši. A gdje su te našli?

- U mojoj kancelariji, gdje drugo. Prijepodne sam uvijek tamo.

- Kako su ušli u zgradu? Kako su prošli pored recepcije? Tu je i stražar, i to naoružan, do zuba. Uz revolver ima i uzi, drži ga ispod pulta. Često sam dolazio u tu zgradu, znam to dobro. Kako su prošli pored njega?

- Pustio ih je kad su mu rekli ko su. I on je jedan od njih. Sve ti je to isto. Svi su oni isti.

- I šta je onda bilo? Stavili su ti lisice, ako je tačno što sam čuo na televiziji.

- Da, odmah čim su ušli.

- Jesi li se makar opirala, zavrištala, ili upotrijebila jedan od onih ubitačnih *te-kvan-do* udaraca koje vježbate u onoj vašoj gimnastičkoj sali *For women only*, tako li se zvaše?
- Tako se zvaše, a i sad se tako zove. Ne bi to ništa pomoglo, nisam mogla da učinim ništa protiv njih, bilo ih je petorica, a i svi ostali su na njihovoj starani. Čitav sistem se zavjerio protiv mene. Vidio si i sam.
- Vidio sam. I šta je posle bilo?
- Pročitali su mi moja prava. Odveli su me u policijsku stanicu. Pustili su me tek posle dva sata, pošto je došao moj advokat i položio kauciju od pedeset miliona dolara.
- To je stvarno diskriminacija. Kad su u samoposluzi uhapsili Šilju Šanera tražili su mu samo petsto dolara kaucije. Nije imao ni to, pa ga zadržase u pritvoru sve do suđenja, više od pola godine. Ti si makar imala pare da platiš, te ostade u pritvoru svega dva sata.
- Imala sam, ali šta bi bilo da nisam. Eto i to pokazuje kakav je danas odnos prema, nama, ženama; ništa bolji nego u Srednjem vijeku, samo su retoriku promjenili. Njemu kaucija petsto dolara, a meni pedeset miliona. Ali i mi konja za trku imamo, aktivirale su se sestre širom zemlje, a i dalje. Vidjećemo ko će još izvući deblji kraj.
- Šilja Šaner, pretpostavljam. Ti nećeš sigurno, koliko sam čuo protiv tebe dokaza nema.
- Sigurno da nema, platiće oni meni još i odštetu, i to veliku, doveli su u pitanje moj dobar glas. No, da pređemo mi, Baš-Čeliče, na veseliye teme. Evo, stiže i konobarica!

Sjedeli su do kasno u noć s Baba-Kešom i njenom pratiljom, koja je za sve to vrijeme zurila pravo ispred sebe, i svega tri-četiri puta procijedila nešto kroz zube. Ispočetka Baš-Čelik je pio kiselu vodu, da bi s prvim mrakom prešao na nešto žešće; isto je učinio i Vilson; ni Baba-Keša nije zaostajala za njima, a ni njena drugarica (za koju se u toku noći ispostavilo da se zove Sem). Rastali su se posle ponoći. Ovaj put Sem se udostojio da im pruži ruku na rastanku: kao da ga je viski malo raskravio. Prespavali su u sobama na spratu iznad krčme, da bi ujutru, ne baš s prvim zracima sunca, nastavili put.

Tog jutra Baš-Čeliku nije bilo do priče. "Ćuti kao zaliven, boli ga glava, hoće to" razmišljao je Vilson, bez volje da i on da započne razgovor. Nedugo zatim zaustaviše se kraj nekog kioska gdje pojedohše po hot-dog (Baš-Čelik je pojeo dva, da budem precizan), posle čega Vilson prvi razbi tišinu.

- Reci mi, Baš-Čeliče, šta je onoj ženi, onoj Kešinoj pratilji, te je onako nadrždana, kao da ima nešto lično protiv nas obojice? Mogu da razumijem da tebe ne simpatije, možda ste se i ranije sretali, ali šta ima protiv mene, ja sam prvi put ovdje, nikad je prije nisam vidio u životu?
- Ima već neko vrijeme, na ovim prostorima, među pristalicama liberalno-mondijalističke škole mišljenja ukorjenilo se, po nekima - bizarno, vjerovanje da ako te je Bog, ili priroda, obdarila inteligencijom, zdravljem, prijatnim za oko fizičkom izgledom, onda si ti - takav-kakav si, sam po sebi - neko čiji su pogledi na svijet, u najmanju ruku, sumnjivog karaktera.
- Ne shvatam te najbolje, Baš-Čeliče?
- Sjećáš li se Gari Kupera iz kaubojskih filmova?
- Kako da ne.
- To je nekada bio ideal u ovome carstvu. Ovih dana, međutim, ako bi se i on, kao Kraljević Marko pojavio po drugi put na ovome svijetu - u ovom slučaju, među Amerikancima - ne bi prošao mnogo bolje od njega. Na kraju bi i njemu poželjeli srećan put, uz preporuku da im više ne izlazi na oči. Pa čak bi i Grejs Keli, američka princeza, dobila takozvanu šut-kartu. Eventualno bi je pustili da popije kafu, negdje s kraja, gledajući svako malo na sat, tobož

nastojeći da to ona ne primjeti. Ja čak vjerujem, da ni Luj Goset, iako je i on neka manjina, ne bi bio rado viđen gost u ove kraje, pogotovu ako bi se sjetili filma Čuvar - to bi ih izbacilo iz cipela. Svako od njih, a i nebrojeni drugi, momentalno, po automatizmu, bez dokaza i prethodne provjere, bili označeni kao jedni od onih.

- Kakvih onih?

- Onih koji su elitisti, a samim tim i rasisti, seksisti, lukisti, ejdžisti... Te kao takvi morali bi da se stalno, i bez prestanka, dokazuju, i koliko god pokušavali, nad njima će uvijek biti nadvijena sjenka sumnje.

- Ako sam dobro shvatio, razlog zbog kojega je Sem sinoć bio natmuren, je to što je procijenio da smo mi jedni od *onih*?

- Tačno nas je tako Sem procijenio. Pošto vidim da te ova tema interesuje, razradićemo je do detalja - reče Baš-Čelik, koji je, uspješno prebrodivši jutarnji mamurluk, postao ponovo razgovorljiv.

- Ja zaista nemam ništa protiv Sema; njegova seksualna orijentacija je njegova privatna stvar. Zar ne misliš i ti tako, Baš-Čeliče?

- I ja isto tako mislim.

- Ipak, taj Sem, odmah, čim me je ugledao, pretpostavio je da sam je neko ko diskriminiše ljude, iz ovog ili onog razloga?

- To je pretpostavio.

- I zato je čitavu noć zurio ispred sebe, uvrijeđen u ubjeđenju da ga je nipodaštavam?

- Bio je tog ubjeđenja.

- Zar lukista, ili tjelesni fašista (*body fascist*), nije neko ko diskriminiše ljude na osnovu njihovog fizičkog izgleda, a takvo nešto je zakonski kažnjivo?

- Naravno, mogao bi biti uhapšen, procesuiran i, na kraju, institucionalizovan (u zatvor, karantin ili ludnicu). Jer ako si lukista onda si i elitista, rasista i seksista; iz čega proizilazi da si kolorista, nordista i šejdista; a samim tim, nacionalista, izolacionista i šovinista; dakle, ksenofob, etnofob, i homofob...

- Ali, naš poznanik Sem nas je samo na osnovu našeg izgleda procijenio da smo tipovi koji diskriminišu ljude. Znači da je i on sam lukista, što znači i rasista, i seksista, i kolorista... Sem je sve to, protiv čega pokušava da se bori.

- Ispada tako.

- Onda on nije normalan.

- Naravno da nije.

- On je šizofreničan.

- Sigurno da jeste.

- I Sem je ideal kakav bi trebalo da se bude?

- Da ima dvesta kila, bio bi još idealniji.

- Da bi što više ljudi pridobili za te svoje ideje - koje su meni i do danas ostale nejasne, i pored sveg truda koji sam ulagao, u još ga uvijek ulažem, da ih shvatim - mondijalisti kod određenih grupacija, insistirajući na njihovim različitostima, stvaraju osjećaj ugroženosti, istovremeno im se predstavljajući kao njihovi jedini zaštitnici.

- I ta Keša je, koliko sam shvatio, neki borac za manjinska prava?

- Da, usko specijalizovana u oblasti ženskih prava (i usput špekulant na berzi, zbog čega su je i uhapsili). Ona ignoriše žene koje rade u fabrikama, burekdžinicama, minimarketima, za minimalnu satnicu, bez socijalne i zdravstvene zaštite, a zalaže se, recimo, da u parlamentu bude

barem pedeset posto žena, pomažući, uglavnom, hohštaplerkama kao što je i ona sama...

- Izvini što te prekidam, Baš-Čeliče, ali ja mislim da je pravilno da se kaže hohštaplericama, a ne hohštaplerkama.

- Zašto tako misliš?

- Kaže se umjetnik i umjetnica, spisatelj i spisateljica, pa bi valjda trebalo - hohštapler i hohštaplerica...

- Po toj filozofiji - da, ali se kaže i političar i političarka, ministar i ministarka, pa bi onda trebalo hohštapler i hohštaplerka.

- Opet nekako hohštaplerica ljepše zvuči, ženstvenije...

- Ti si, Vilsone, seksista, te kao takav, da si živio u Irinino vrijeme ne bi daleko dogurao, jer ona sebe ne naziva vasilisa (carica), već vasilevs (car), stavljajući do znanja da je tu funkcija na prvom mjestu a ne pol. No da privedemo već jednom kraju ovu priču o tim hohštaplericama, kako ih ti zoveš.

- Ne zovem ih ja...

- Pa ne zovem ih ni ja. Ja sam ih zvao hohštaplerke do prije minut-dva, ako me sjećanje dobro služi.

- Ja sam samo htio gramatički da razjasnim taj pojam, a ja zaista ne znam da li su one avangarda čovječanstav ili obične hohštaplerice, hohštaplerke, hohštaplerkinje, ili, prosto, hohštapleri kako bi ih ta Irina označila, u svojoj maniji da suštinu stavlja u prvi plan, a ne marginalije.

- Uradićemo po njenoj preporuci, strpaćemo ih sve u isti koš - zvaćemo ih hohštapleri, pa neka se ljute koliko god hoće...

- Pa, nije baš koliko god hoće, Baš-Čeliče, tebi je lako, ti si sa onoga svijeta, ja sam ovdje među njima, ne bih želio da sutra imam neprijatnosti, s njihove strane...

- Imaćeh ih svejedno, i ne samo s njihove strane, već i s drugih, čak i onih od kojih bi to najmanje očekivao. No, da se ratosiljamo više tih hohštaplera...

- I ja se slažem, krajnje je vrijeme za neke ljepše teme.

- Kao što znamo, ono što je nakrivo nasadeno, vremenom ne samo da se ne ispravlja, već postaje sve krivlje, aberacije najčešće idu u više pravaca, poprimajući različite oblike, zavisno od lokaliteta, i mentalnog sklopa odgovarajuće faune. U neke kraje, koji i inače imaju tendenciju da svakoj ideji daju svoj lični pečat, pretvarajući je nejčešće u svoju suprotnost, hohštapleri, te marginalizovane grupe još više marginalizuju huškajući ih protiv svojih sugrađana, stvarajući na taj način međusobno suprotstavljene grupacije nesposobne za bilo kakvu zajedničku akciju. Energija njihovih štíćenika umjesto da bude usmjerena ka nečem pozitivnom biva transformisana u mržnju prema ljudima koje svakodnevno sreću na ulici. Tim perfidnim načinom, hiljade mladih ljudi ogromnih potencijala, skrajnuti su sa društvene scene, a da nikada nisu shvatili ko su njihovi pravi neprijatelji. Jer vrlo često baš ti ljudi koji imaju neku falinku, da je tako nazovemo, imaju i najveće stvaralačke mogućnosti: Fidijs je bio grbav i hrom; Sokrat je bio ružan kao malo ko; Demosten, najveći govornik svih vremena, kao mladić bio je mucav, a Herkules je bio toliko stidljiv da do dvadesete godine nije ni izlazio iz kuće. Na ovaj način zaista daroviti ljudi bivaju marginalizovani, a do prosperiteta se dovode ljudi prosječnih sposobnosti, dubokih kompleksa (stečenih još u osnovnoj ili srednjoj školi) i megalomanskih ambicija (kao kompenzacija za osjećaj niže vrijednosti); svjesni svojih nedostataka, jasno im je da u zdravoj konkurenciji slobodnog društva ne mogu ostvariti svoje ambicije, a samim tim ni izliječiti komplekse. Oni dobro znaju da im jedino totalitarni režimi otvaraju vrata uspjeha, te im je potpuno nevažno kakve ideje ti režimi propagiraju, i da li uopšte imaju neku ideju, zato i ne čudi što su mnogi od onih koji su gradili karijere kritikujući kapitalistički sistem, u pola riječi prekinuli svoju anti-

buržoasku harangu i počeli, bez trunčice srama, da pjevaju hvalospjeve svojim dojučerašnjim klasnim neprijateljima. To su tipovi koji su u stanju da podnose najveća poniženja i da izvrše najgore zločine, samo da bi stekli takav položaj u društvu koji će im omogućiti da odlučuju o sudbini onih kojima su čitavog života zavidjeli, onih koje su čitavog života mrzjeli, onih zbog kojih su im se već postojeći kompleksi niže vrijednosti još dodatno produbili.

Zdovoljan svojim izlaganjem, Baš-Čelik ne reče više ništa na ovu temu. Ozbiljnog lika koračao je dugim, sigurnim koracima, gledajući pravo ispred sebe, kao i uvijek, ne obraćajući pažnju na ljude-miševe koji su prolazili kraj njega. I okolni pejzaž malo ga je interesovao.

ĐAVOLJA VAROŠ

Bili su već na domaku grada kad Baš-Čelik, gledajući iznad vrhova solitera, s odsjajem Nebeskog plavetnila u očima, započe svoju poslednju priču.

- Hiperboreja, zemlja iza Sjevernog vjetra; mitsko carstvo koju pominju još Hesoid i Homer, Herodot je smješta na sjeveroistok Azije, a Pindar tvrdi *Ni kopnom ni morem ne možeš naći/ čudesni put koji do nje vodi*. Pričalo se da Apolon kod Hiperborejaca provodi zime, da ih je i Tesej jednom posjetio; Argonauti se kunu, svi do jednog, da su je na svom putu za Kolhidu u daljini ugledali: prozračnu i laku, kao fatamorganu. Legenda kaže da su Boreadi, sinovi sjevernog vjetra Boreja i sniježne nimfe Kione, osnovali teokratsku državu Hiperboreju: Božiju zemlju, u kojoj žive sinovi Božijeg sina. Bio je to svijet idealne harmonije u kojem su sloboda i dostojanstvo čovjeka bili na prvome mjestu, centralno pitanje svih pitanja. Ne znamo kada, ali znamo kako se završilo ovo *Zltno doba* čovječanstva: pod uticajem mračnih, demonskih sila Hiperborejci su počeli da se degenerišu; Hiperboreja nestaje iz ovoga, materijalnog svijeta, postajući nevidljiva za sve, osim za one malobrojne koji su ostali čisti u sreću; a na scenu stupa sledeće, *Srebrno doba*. To je doba Atlantide, za koju Platon kaže da se nalazila zapadno od Herkulovih stubova (današnji Gibraltarski moreuz) i koja je nestala prije oko deset hiljada godina. Atlantida je bila ostrvo čiji je glavni grad bio čudo arhitekture i inženjeringa, opasavale su ga serije koncentričnih zidova i kanala, a u samom centru ostrva nalazilo se brdo na čijem je vrhu bio hram boga Posejzona. On ih je i uništio kada je vidio da su se izrodili: strašan zemljotres zatrese ostrvo, ogromni talasi prekriše kopno i Atlantida nestade pod morem, da nikad više ne bude viđena. Tako nestadoše i Atlantidani koji su, da se razumijemo, još od samog početka bili ispod duhovnog nivoa Hiperborejaca. Nastupilo je treće, Bronzano doba. To je vrijeme Troje i Mikene, Menelaja i Ajaksa, Hektora i Ahileja; vrijeme kada su se čast i hrabrost cijenile iznad svega. Ni njihovi potomci ne bijahu ka dedovi, pa postadoše plijen divljih plemena sa sjevera. Tako se završi i ovo doba, oko hiljadite godine prije Nove ere. I nastade ovo novo, Gvozdeno doba, čiji samrtni ropac imamo zadovoljstvo da posmatramo. Uživimo.

- Samo jednu stvar, Baš-Čeliče, dosada pronađeni arheološki ostaci koji bi potvrđivali postojanje nekakve Atlantide ili Hiperboreje, u najmanju ruku, sumnjivog su kredibiliteta.

- Tačno ti je to, ali dokazi o postojanju sledećeg, Bronzanog doba više su nego uvjerljivi. A do prije samo stotinak godina vjerovalo se da su gradovi koje pominje Homer ništa drugo nego plod pjesnikove mašte. A onda ih otkri neki arheolog, amater: Troju, Mikenu, Orhomenos... Kasnije je otkriven i mnogo stariji Knosos, sve sa Lavirintom u njemu, baš kako ga opisuju legende. I, na kraju krajeva, uopšte nije važno da li je Hiperboreja zaista postojala. Važno je da se vjeruje da je

nekada bila i da će se jednoga dana možda opet pojaviti, jer kakav je to čovjek koji nema viziju nekoga boljšeg svijeta, nekog smislenijeg postojanja, neke uzvišenije budućnosti. Pogledaj oko sebe, ovu đavolju prćiju po kojoj sad gacamo, ove ljude-miševе što gamižu oko tebe, onu budalu Đavla što spava u pancir košulji. Ovo je da ti se smučī.

Vilson tek tad vidje da su već nalaze u Mausvilu, glavnom gradu Maulenda. To je dakle njihova krajnja destinacija, mjesto konačnog razriješenja, grad u kojem stoluje Đaval. Bili su konačno tu. Ako je očekivao da će vidjeti ko zna šta, bio je razočaran. Kao što je i ona ružna i bezlična, post-tranziciona, selendra (sjetiće se čitalac - dom iz nužde svetskog rekordera u brzini osvajanja Nobelove nagrade) kroz koju su prošli na putu prema gradu, bila ista kao i sve ostale izrođene selendre kojih se Vilson nagledao u životu, tako je i Mausvil bio isti kao i bilo koja od svjetskih metropola rasutih po svim meridijanima Globalnog sela, iz svijeta u kojem je nekad živio. Davno se on navikao na život u velikim gradovima i na sve neprijatnosti (i izopačenosti) koje on sa sobom nosi, davno je on sve to prigrlio i pomirio se s tim. Jedna jedina stvar koja mu je još uvijek smetala (mada se postepeno privikavao i na to; prilagodi se ili umri) bila je neka potmula buka iz pozadine, uvijek prisutna (i danju i noću), koju je više osjećao nego što ju je čuo, a koja ga je podsjećala na ovčije blejanje. Ali ne na veselo blejanje razdraganih ovčica koje pasu na zelenoj livadu posutoj šarenim cvijećem, dok potočić žubori... (kako bi se izrazio neko sklon opisnoj vrsti književnosti); niti ga je podsjećala na ono protestno, kojim iskazuju svoje nezadovoljstvo što ih pastir još na pušta iz obora, a već je vrijeme je za ispašu. Ne, to je blejanje metiljavog stada, koje je već odavno prestalo da se nada ikakvom boljitku: bezvoljno, monotono, tužno, očajničko... Još mu je jedino to po malo smetalo mada, kažem, privikavao se i na to. Morao je.

- Kod Hiperborejaca pojam slobode je zauzimao centralno mjesto u njihovom pogledu na svijet - nastavi Baš-Čelik posle kraćeg ćutanja - i to je ono što Hiperboreju čini idealom pravde i slobode već hiljadama godina. Kod njih nije ni postojao pojam ropstva, koje je nastalo u bliskoistočnim trgovačko-lihvarskim zajednicama, jer kod trgovca sve je roba - pa i ljudi. Zbog toga naspram Hiperboreje, kao razlika između Neba i zemlje, Dobra i zla (ili Boga i majmuna) stoje Sodoma i Gomora, Vavilon i Kartagina, pa sve do omađijanih, omamljenih i omajmunjenih stanovnika današnjih metropola.

- Eto, to je sve, Vilsone, što sam stigao da ti ispričam za ovo kratko vrijeme dok smo se družili ovdje u Mauslendu, kad već nismo imali prilike da se družimo na nekom srećnijem mjestu. I imao bih da ti pričam još mnogo više. Nego, možda je bolje da ostalo sam shvatiš, a neće ti biti teško, samo dobro otvori oči. A sad, družę moj, moramo da se rastejemo ja i ti, cimni ručicu na tom tvom Aparatusu, da vidimo hoće li opet da proradi.

- Ima nešto što mi nije jasno od samog početka, Baš-Čeliče: kako to da jedini ti budeš taj koji nije postao Miki Maus? Zar ti ne bi bilo lakše da i ti živiš kao i oni. Da se prilagodiš. Ovako si sam, nemaš nikoga...

- Bilo bi lakše. Sigurno da bi bilo. Ropstvo je uvijek lakše od slobode, jer sloboda je borba, a ropstvo je odustajanje od borbe. A što se tiče toga da sam jedini, i nisam baš. Ima nas, ali se ne znamo. A da se znamo, da se povežemo, da se organizujemo... pa zavukao bi se Miki Maus u svoju pacovsku jazbinu, ni njuškica da mu ne proviri. Nego takvi smo tipovi: svaki na svoju ruku, svak sa svojim idejama, svaki je priča za sebe...

- Ipak, Baš-Čeliče, sve je bilo uzalud, sva ta tvoja borba nije dala nikave rezultate. Izgubio si

bitku.

- Borio sam se koliko sam mogao, a to je važno. A da li sam izgubio bitku to ćemo tek da vidimo. Pronio sam baklju slobode kroz najcrnju tminu, to je najviše što je moglo da se uradi u ovim mračnim vremenima. A kada se steknu uslovi jednoga dana, a imam osjećaj da taj dan nije daleko, naći će se već neko da kopljem probode aždaju. Ko će to biti ja ne znam, neki novi Tesej ili Persej, junaci na čijim primjerima će se učiti generacije, čija imena i biografije će znati svaki osnovac. A nas će svi zaboraviti, samo malobrojni će shvatati da je morao nekada biti neko, neki div, neki Prometej na čijim su se ramenima ovi junaci uzdigli. Eto to je sve. Nemam više šta da ti kažem. Imaš li još nešto da me pitaš?

- Imam. Šta je sa ona tri života koja si mi obećao na početku, kad smo se upoznali?

- Ovo kratko vrijeme što si ga proveo sa mnom, ovdje, u Mauslendu, to je bio prvi život koji sam ti poklonio.

- A drugi i treći?

- Oni su ti na dohvat ruke, do tebe je hoćeš li i njih da proživiš.

- A šta bi s tim Đavlom s kojim sam trebao da se borim? Ne sretosmo ga još.

- Srešćeš ga kad se vratiš u svoju dimenziju. Tamo ćeš imati priliku da se boriš s njim.

- Šta ako neću?

- Ako nećeš, nemoraš. Živjećeš kao i svi ostali, mada nećeš nikad biti kao oni.

Odjednom Vilson shvati da se ne nalazi više u gradu, već na istom onom mjestu na kojem je bio kada je Aparatus proradio. Bio je sam; ni traga od Baš-Čelika, ni traga od Mauslenda... Ponovo je mogao da čuje šuštanje lišća, cvrkut ptica, pa čak i buku vozila s magistrale koja je bila svega stotinak koraka odatle. Dugo je stajao na istom mjestu ne shvatajući šta se zapravo dogodilo, ako se uopšte nešto dogodilo. Polako, oprezno, pomjeri ručicu na Aparatusu: prvo naprijed, pa nazad, pa opet naprijed. Ništa. Ne radi. Nikada nije ni radio? Pogleda na sat: tek je prošlo pet sati; tačno onoliko koliko je i trebalo da bude. "Baš-Čelik" reče u sebi "Miki Maus, tri života gratis... kakve gluposti. Da li sam zaspao na nogama, svega par minuta možda, bio u nekom polusnu, halucinirao? Premor? Malokrvnost? Avitaminoza? Ako se ovo još jednom ponovi, jasno je koga treba konsultovati." Starom, dobro poznatom stazom krenu ka stanici, isprva nesigurno, polako, a onda kao da se odjednom odlučio: zagazi čvrstim korakom, što dalje iz začarane šume, pravo ka buci motora, ka produktima sagorjevanja, ka civilizaciji.

Avion se polako kretao prema pisti. Gledao je nezainteresovano kroz prozor. Sjedište između njega i ćutljivog glavonje koji je sjedio kraj prolaza bilo je prazno. "Biće ovo ugodno putovanje" pomisli zadovoljno; skide sako, pažljivo ga položi na prazno mjesto do sebe, izu cipele i gurnu ih ispod sjedišta da mu ne smetaju. Nije se više plašio da mu ih ne ukradu, ipak, za svaki slučaj u putnoj torbi uvijek bi nosio rezervne zepe ili špargerice; nikad se ne zna, viđao je svašta po vozovima koji su mu bili osnovno prevozno sredstvo dok je studirao: ćelavka kome su skinuli periku s glave dok je pijan hrkao u kupeu druge klase; lošega đaka kome je nestalo svedočanstvo pošto je u avgustu uspio na jedvite jade da popravi jedinice iz matematike i srpskog: "Niko mi neće mi vjerovati da sam položio, oderaće me otac od batina" neprestano je ponavljao; gastarbajtera u kariranom sakou i značkom Automoto saveza na reveru, kome je nestala desna cipela i koji nikako nije mogao da se načudi kakva je to budala koja krade samo jednu cipelu. Na pitanje jednog od putnika kako će sad bos po tucaniku u rodne mu Kokote gornje, nadmoćno se osmijehnuo rekavši: uzeću keb da me vozi, šta je to za mene, ja pušim Dunhil i... Uto voz ulete u tunel te zbog buke koja je nastala nije se moglo razabrati šta to on još radi, sem što puši taj

Dunhil. Izašao je iz voza u pratnji desetak besposličara zaintrigiranih da saznaju šta mu je to keb. Na njihovo veliko razočaranje ispostavilo se da je keb obični taksi (valjda su mislili da će da odleti kišobranom kao Meri Popins, ili da će da uzjaše metlu ili usisivač kao što to rade dame iz društva Wicca - one vještice pomenute na kratko u jednoj od predhodnih priča). Nekim čudom, a na veliko zadovoljstvo prisutnih, nestala cipela se iznenada pojavila, ali je kad već bilo kasno, jer se naš dijasporako već odvezao kebon. Padali su predlozi, da se pođe u Kokote (gornje), da ga tamo traže; da se da oglas u novine Nađena cipela... da mu se cipela pošalja u paket, a uz nju i kutija Dunhila; da mu se pošalje samo Dunhil; da mu se ništa ne pošalje... Veselo društvo nikad da se razide. Čujem da ga i dan-danas pomenu ponekad, tamo oko stanice. "Takve anomalije se u avionima ne dešavaju" pomisli i samozadovoljno sklopi oči, pokušavajući da se relaksira koristeći jednu od nekoliko tehnika koje je naučio na dvomjesečnom kursu *Tijelo, svijest i duša - pogled u sebe* koji je pohađao prošle zime: zatvoriš oči, zamisliš da si u šumici, kraj potoka koji veselo žubori i počinješ da se lagano opuštaš, od nožnih palčeva pa sve do vrha glave, dio po dio tijela (na pomisao o šumici za trenutak mu se uključiše alarmi, ali lako uspjeđe da odagna tu neprijatnu asocijaciju). Sve dublje je tonuo u opuštenost, dok su mu mišići postajali sve teži i teži, a kroz tijelo mu se razlivala milina koja mu je ispunjavala, jednu po jednu, svaku ćeliju organizma.

Kao iz daljine dopre do njega ljubazni glas stjuardese: "Želite li današnje novine?" upita glavonju, našta ovaj, bez riječi, kratko i odsečno odmahnu glavom i ne pogledavši je. "Želite li ih vi?" obrati se sad Vilsonu. Zausti da kaže ne hvala ali se predomisli "Dajte mi jedne, bilo koje" reče. Ležerno pogleda gornju polovinu naslovne stranice još uvijek preklopljenih novina. Skamenio se. Iako je mogao da mu vidi samo gornji dio lica, iako su se rastali još prije dvadeset godina, odmah ga je prepoznao. Po očima. Bio je to Lado. Nije bilo sumnje u to. Izlete mu neartikulisan, jedva čujan zvuk iz grla, na šta ga njegov saputnik na trenutak ravnodušno pogleda, a zatim nastavi da bulji pravo ispred sebe, zaokupljen nekim svojim problemima, bijući u glavi neke svoje bitke. "Uništena teroristička banda" pisalo je iznad fotografije, krupnim slovima. Poče da čita članak: "Posle višečasovne pucnjave u predgrađu Bogote vladine snage su konačno uspjele da likvidiraju jednu od najekstremnijih terorističkih organizacija kojoj godinama nisu mogle da uđu u trag. Vođa bande poznat kao Falco, a čiji je pravi identitet tek nedavno otkriven, iako teško ranjen uspio je da aktivira eksploziv i u svom posljednjem bezumnom aktu poveo sa sobom u smrt... takozvani borci za slobodu... odbegli robijaš... otmice, atentati... alias Sanches, alias Gomes... Laddo ..." Potekoše mu suze, bez glasa poče da jeca, sav se tresući. Glavonja mu prijateljski položi ruku na rame.

Sačekali su ga čim je prošao carinsku kontrolu. Bilo ih je trojica. Dvije mrgodne, tabadžijske njuške i malecki debeljko, piskavog glasa: "Pođite s nama, prtljag će vam biti izdat kasnije." Uvedoše ga u sobu gdje sva četvorica sedoše za sto. Maleni preko puta njega, tabadžije sa strane.

- Poznajete li ovoga čovjeka? - upita ga mališa, pokazujući mu Ladovu sliku.

- Poznajem, to mi je brat - odgovori Vilson.

- Jeste li u kontaktu s njim?

- Nisam, već dvadeset godina.

- Nikad vam se nije javljao, ni na koji način?

- Nikad.

- Jeste li znali gdje se nalazi?

- Ne.

- Čime se bavi?
- Ne.
- Jeste li čuli da je juče ubijen?
- Da. Pročitao sam to u novinama, u avionu.
- Dakle znate da je bio terorista.
- Tako je pisalo.
- A šta vi mislite?
- Otkud ja znam. Neki ga slave kao borca za slobodu.
- Ali šta je vaše mišljenje?
- Otkud znam. Nisam ga vidio dvadeset godina.
- Ali novine pišu...
- Pišu novine.
- Šta inače mislite o tim revolucionarima, pobunjenicima...
- Ne mislim ništa, ne interesuje me politika, novine samo prelistam ako mi nekad dođu pod ruku, televiziju ne gledam, i nemam je kući...
- Ali moraš imati neko mišljenje, druškane - obrati mu se ovaj put jedan od tabadžija, onaj desno od njega.
- Nemam nikakvo.
- Moraš ga imati, druškane - ponovo zapišta mališa, sad već iznerviran.
- Šta vi zapravo hoćete od mene?
- Da saraduješ.
- Da saradujem? S kim?
- S nama.
- U vezi čega.
- U vezi svega.
- Šta treba konkretno da uradim?
- Da potpišeš.
- Šta da potpišem?
- Da ćeš da saraduješ.
- Da saradujem, s kim?
- S nama.
- U vezi čega?
- U vezi svega.

Pustili su ga tek posle par sati, isprativši ga pretećim pogledima. Nije pristao da saraduje. Nije tad. Jeste kasnije. Kada je konačno *riješio rebus*. U čemu su mu zdušno pomogli, i vladin i nevladin sektor, i matica i dijaspora, i ružičasti i crni i crveni, oblikujući ga prema svome liku - majmunskom.

Kasno se sjetio Baš-Čelika, i njegovog pogleda na svijet, već se bio prilagodio svom okruženju, mada toga nije bio svjestan. Ipak, zahvaljujući onom jednom životu koji mu je Baš-Čelik poklonio, nije ni devoluirao do kraja, zauvijek je ostao polučovjek-poluživotinja. Uspostavio je i kontakt sa svojom okolinom, koja ga i dalje mrzi, kao i on njih. Kao i oni jedni druge, uostalom.